AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

GEÇMİŞ OLSUN

Fiyatı : 125 KURUŞ

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 5, Cilt: **XIV,** Sayı: 242

Yazı İşleri :
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: *18992 P. K. 582 - Ankara*

İdare :

Denizciler Caddesi 23/B

Rüzgârlı Matbaa ***Tel:*** *15221*

Fiyatı 125 Kuruş

*

Müessisi

Metin Toker

Umumi Neşriyat Müdürü
Hamdi AVCIOĞLU
*
AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz Sahibi
Kurtul **ALTUĞ**
*
Neşriyatı fiilen idare eden mesul Yazı İşleri Müdürü .
Süleyman EGE
*
Karikatür:
TURHAN
*
Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı
*
Klişe:
Doğan Klişe
Müessese Müdürü :
Mübin TOKER
*
Abone şartları:
3 aylık (12 nüsha): 12.50 lira
6 aylık (25 nüsha): 25.00 lira
1 senelik (52 nüsha): 52.00 lira
*
İlan şartları:
Santimi : 8 lira
3 renkli arka kapak: 750 lira
*
İlân İşleri
Şark Reklâm
Teli 18113 - 11898 — 19214
*
Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgârlı Matbua - - ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih: 19.2.1050

Kapak resmimiz

Adnan Menderes

Tesel**limiz**

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Kara haber çabuk duyulur derler; doğruymuş... Salı gecesi, AKİS'in şu elinizde tuttuğunuz sayısını hazırlıyanlar idarehanemizde Hararetli bir çalışma içindeydiler. Faaliyetin esasını Londrada Kıbrıs, müzakereleri hakkında taze, etraflı ve en doğru haberleri verme teşkil ediyordu. Saat tam 20.05'te Dış Politika ekimizden B. B. C. yi dinlemekle vazifeli arkadaşımızın odaya dalıp "Başbakanın uçağı düşmüş" diye bağırması hepimizi altüst etti. İlk akla gelen can kaybı olmaması temennisi ile haberi AKİS okuyucularına zamanında ve eksiksiz olarak vermek endişesi oldu. O andan itibaren bütün haber kaynaklarımızı seferber- ettik. İlk haberler biribirini tutmuyordu ve Londra ile telefon irtibatının bir türlü tesis edilememesi yüzünden toplanan malûmatın sıhhatini tahkik güçtü. Ancak gece yansından sonradır ki, hâdisenin üzerindeki sis kalktı ve facianın büyüklüğü anlaşıldı. O gece sabaha kadar haberlerin toplanmasıyla uğraşıldı: Çarşamba günü ile gecesi de ayni şekilde çalışmayla geçil ve Londradan, İstanbuldan. Ankaradan gelen bütün haberler değerlendirilerek tasnif edildi. Sivil havacılık mütehassıslarının bilgilerine müracaat olundu. Nihayet diğer bir ekip bütün hâdiseyi, "AKİS üslûbu ile" kaleme aldı. Milletin büyük teessürle karşıladığı facianın bütün tafsilâtını derli toplu bir şekilde aksettiren bu yazıyı Millet başlığı altında okuyacaksınız.

*

AKİS, okuyucularının büyült alâkasına mazhar olan İdeal Kahine anketimiz neticelenmiş bulunuyor. Evvelce ilân ettiğimiz gibi, 17 Şubat 1959 Salı günü saat 18'den sonra gelen birçok mektup tasnife dahil edilemedi. Ankete karşı gösterilen alakanın büyüklüğü ve İdeal Kabinenin tam 21 adet koltuğun bulunması cevapların tasnifi işinin umduğumuzdan pek çok daha güç olduğunu gösterdi. Fakat bu vesileyle işin bir o kadar da "heyecanlı" olduğu anlaşıldı. Tasnifle vazifeli arkadaşlarımız Salı gecesini, tıpkı bir seçim sandığından çıkan oyları sayan heyetin titizliği ile çalışarak geçirdiler. AKİS okuyuculara Türlüye için ideal buldukları kabineyi en müşkülpesent politikacıların dahi beğenmemezlik edemiyecekleri muhakkaktır. Ankete katılanlar. aklıselimin bütün icaplarına riayet etmişler ve göz kamaştırıcı şöhretlerden çok, geçmişte yapılan hizmetleri ve geleceğin ümitlerini büyük bir isabetle değerlendirmişlerdir.

*

AKİS, iki hafta önce, Mersin hâdisesi dâvasının hikâyesini naklederken şöyle diyordu: "50 bin nüfuslu Mersindeki hatırı sayılır. Fellahlar azınlığından Budur ise D. P. hizbinin lideridir. Mersin halkının takriben yüzde 20 sini teşkil eden ve her seçimin neticesinde inkâr edilmez tesirleri bulunan Fellahlar -Fellah Arapçada köylü demektir Şii mezhebindendirler ve Mısır ile Suriyeden gelerek Türkiyeye yerleşmişlerdir". AKİS'in yazdığı aynen budur; ne bir kelime eksik, ne bir kelime fazla... Ama bir de bundan çıkarılmak istenen gürültüye bir bakın! Meğer neler varmış, neler: Millet arasında nifak yaratmak, ırkçılığı hortlatmak, vatandaşları birbirine düşürmek... Halkçılar, C. H. P. ye AKİS'in müstakil olduğunu ilân ettirmeye kalkışmışlar. -Malûmu ilâm-. Bir D. P. milletvekili de gözünü yummuş, ağzına geleni söylemiş. Hâdise, bir takını politikacıların -her iki partiden dehangi silâhlara iltifat ettiklerini ve seçmenleri nasıl saf yerine koydukları göstermesi bakımından hakikaten ibret vericidir.

Simdi bakalım bu bardak fırtınasının aslı ne? Mersinde Şii mezhebinden vatandaşlarımız var mı, yok mu? Bunlar -haklı veya haksız- Güneyde. Arapçada köylü mânasına gelen Fellah adı altında anılıyorlar mı, anılmıyorlar mı? Bir mecmua, herkesin kullandığı kelimeleri kullanmak hakkına sahip değil midir? Lütfen biraz insaf edilsin. Bahis mevzuu vatandaşların Türk olmadıklarını söyleyen kim? Bunların vatandaşlık vazifelerini meselâ Hanefi veya Şafii mezhebinden olanlardan, Orta Asyadan ve da Balkanlardan. Kıbrıstan gelenlerden daha iyi veya daha kötü yaptıkları hususunda bir ima nerede? Bunun tefrikçilik neresinde, ırkçılık neresinde?

Ortada pırıl pırıl duran bir tek husus var: Politikacı demagojisi!..

Vatandaşlara en küçük saygıyı göstermiyen bu politikacılar, karşılarındakilerin de en az kendileri kadar akıl taşıdıklarını, er veya geç, öğrenmelidirler. Bizim tavsiyemiz budur.

AKİS

Saygılarımızla

Millet

Teessür uyandıran kaza

Esenboğa hava alanının terminal binasında, Çarşamba gecesi, o saat için alışılmamış bir ziyaretçi grupu göze çarpıyordu. Bu grupun ve meydan memurlarının dışında, binada kimse yoktu. Saat ilerlemiş, 24 ü bulmuştu. Temizliğe başlanılıyor. yer yer ışıklar söndürülüyordu. Alanda bekleyen grup, birkaç gazeteciden ibaretti. Meydan memurlarının "Boş yere beklemeyin. Listede tanınmış bir kimse yok" yollu tavsiyelerine rağmen yerlerinden kımıldamıyorlardı. Uçakta gerçekten "tanınmış bir kimse" olmadığını onlar da biliyorlardı. Ama onlar için o gün, tanınmış veya tanınmamış, sadece "bir kimse" mühimdi. Londradan gelecek herhangi birini bekliyorlardı. Gerçekten o gece o saatte Iondradan gelecek ve merakları giderici birkaç söz söyliyecek bir kimse mühimdi. Millet radyolardan, gazetelerden Londradaki feci kazaya dair haber bekliyordu. Yabancı ajansların ve onlara atfen Anadolu Ajansının verdiği haberler, umumî efkârın merakını gidermeğe kâfi değildi.

Millet bir gece öncesinden beri merak içindeydi. Sah gecesi, feci haberi önce B. B. C. radyosunu dinleyenler işitmiş, daha sonra kademe kademe devlet erkânı, milletvekilleri ve halk öğrenmişti. Ancak ilk haberler, doğru dürüst, bir malûmat vermiyordu. Cumhurbaşkanı ve bakanlar dahi önce, -yabancı radyolardan alınan ilk bilgi ile. kazanın can kaybı olmadan atlatıldığını zannettiler. Daha sonra merhale merhale, vasiyetin vehameti ortaya çıktı. Devlet erkânı ve bazı milletvekilleri alelacele Köşke çağırıldılar. Haberler oradan takibedilmeğe başlandı. Saat 21 sıralarında, 18 de olan kazada ölenlerin bulunduğu öğrenildi. Fakat Anadolu Ajansının heyetimizin bütün üyelerinin sağ ve salim olduğunu, otomobillerle Londraya doğru yola çıktığım bildirmesi uygun görüldü. Bu, halkın -tabii yabancı radyo dinlemiyenlerin- heyecana kapılmamasını sağladı. Halbuki haberler saatler geçtikçe inkişaf ediyordu. Yabancı radyolar, artık kurtulanların isimlerini vermeğe başlamıştı. Ajans ve radyo 10,45 haberler bültenini de aynı haberle geçiştirdi. Ama, artık ondan sonra elem verici haberi, -yayınını 24 ten sonra da devam ettirmek suretiyle- alıştıra alıştıra vermeğe başladı. Bu arada İçişleri Bakanı Namık Gedik. Anadolu- Ajansı binasına iki defa gitti.

Bu sırada ajans binasında yürek pareni ayıcı bir sahne cereyan etti. Heyette bulunanlardan Anadolu Ajansı Umum Müdürü Şerif Arzıkın eşi Nimet Ârzık. etraftakilerin ısrarlarına rağmen haberleri teleks başında takip ediyordu. Birden teleksin bir yabancı ajanstan İngilizce olarak aldığı haberi makinadan çekti ve bir çığlık atıp bayıldı. Haber, ölenlerin isimlerini veriyordu ve listedeki ikinci isim Şerif Arzıktı.

Diğer isimlerin öğrenilmesi ve ailelerine bildirilmesi, orada bulunan dostlarının omuzlarına yüklenen a-, ğır bir vazife oldu. Radyo neticeyi bildirmeden, bu vazife ifa edildi. ölenlerin aileleri zaten uçağın düştüğünü öğrendikleri andan itibaren kuşku içindeydiler. Katî neticeyi Öğrenince içlerinden bayılanlar, şoka uğrayanlar oldu.

Anadolu Ajansı vefat edenlerin; listesini sabaha karşı 3.30 da bildirdi. Sabah bülteninde de tekrar etti.. Milletvekillerinin çoğu sabahın erken saatlerinden itibaren Meclise gelmişlerdi. Hadiselerin inkişafım oradan takip ediyorlardı. Erken saatlerde Londra Büyükelçiliğimizle telefon konuşmaları yapılmıştı. Bunlarda Menderesin sıhhatinin endişe verici olmadığı, diğer yaralılardan Emin Kalafatın durumunun ağırlaştığı bildiriliyordu. Öğleye doğru Cumhurbaşkanı Bayarın Menderesle salisen bir telefon konuşması yaptığı ve sesinden Menderesin sıhhatte olduğuna kanaat getirdiği öğrenildi.

Bu arada C. H. P. Grup İdare Heyeti, Meclis Başkanını, D. P. Grupu Başkanını ve Başbakan vekilini ziyaret ederek taziyetlerini bildirdi. Diğer taraftan İnönü Menderese ayrıca bir telgraf çekerek, samimi bir lisanla geçmiş olsun dedi.

C. H. P. nin felâket, karşısında aradaki bütün ihtilâfları bir yana bırakarak, milli tesanüdü herşeyin üstünde tuttuğu, öğleden sonra çok daha iyi anlaşıldı. Saat 15 de Meclis mutad toplantısını yapacaktı. Celse Mahmut Goloğlunun başkanlığında açıldıktan ve Başbakan Vekili Etem Menderes feci kazaya dair izahat verdikten sonra, Grup Baş-. Kanvekili Nüvit Yetkin kürsüye çıktı. Londra faciası karşısında C. H. P. Grupunun duyduğu derin teessürü gayet veciz ve samimi bir şekilde ifade etti. Yetkinin bu arada verdiği takrirde Meclisin ölenler için saygı duruşuna davet edilmesi ve ailelerine başsağlığı dileklerinin iletilmesi isteniyordu.

SEV uçağı feci kazadan sonra

Yüreklerimiz de parçalandı

Meclisin- toplantısı, C. H. P. ve -Benderlioğiu tarafından- D. P. Grupu adına verilmiş takrirlerin ittifakla kabulü ve üç dakikalık bir saygı duruşuyla sona erdi. Daha önce Meclise gelmiş olan Cumhurbaşkanı toplantıdan sonra daha bir müddet yukarıdaki odasında kaldı; kaza ile ilgili mevzuları a meşgul oldu.

Bayar, öğleyin Berrin Menderesle de görüşmüştü. Bayan Menderes kocasının yanına bitmek istiyordu. Bu arzusu Menderese iletilmiş, fakat o Fatin Rüştü vasıtasıyla buna lüzum olmadığını bildirmişti. Cumhurbaşkanı, kocasının bu cevabını Berrin Menderese- bildirdi. O da seyahatten vazgeçti. Zaten o sırada, Isviçrede bulunan iki oğlu uçakla

Haftanın içinden

K I B R I S

Kıbrısla alâkalı anlaşmanın esasları belli, olmuş bulunuyor. Bu mecmua, Cumhuriyet hükümetinin tutumuyla mutabık değildir. Bu mecmuanın kanaatince, mevzuunda Cumhuriyet hükümeti tarafından senelerdir devam ettirilegelen basiretsiz ve ikaz dinlemez, hayalleri realite yerine alan politika mukadder neticesini vermiş, dâva aleyhimize karara bağlanmıştır. Bunun siyasi mesuliyetini Cumhuriyet hükümeti tarih önünde yüklenecektir. Sayın Menderesin Zürih müzakereleri nevinden müzakerelerde bir galibiyet, veya mağlûbiyetten bahse imkân olmadığı, hususundaki iddiaları ekseriya mağlûp tarafların, iltifat ettikleri bir fantezidir. Kelime olarak galibiyet veya mağlûbiyet kullanılmasa bile her müzakerede bir kazançlı taraf, bir de kayıplı taraf vardır. Bu mecmua, kazançlı tarafın Yunanistan, kayıplı tarafın Türkiye bulunduğu fikrindedir.

Bir noktanın herşeyden evvel tasrih edilmesi lâzımdır. Batı müdafaasının Doğu Akdeniz kesimindeki tatsızlığın ortadan kalkmış olması karşısında- sevinmemeye ,hattâ rahat nefes almamaya imkân yoktur. Menfaatleri eş bulunan Türkiye ile Yunanistan arasındaki kara kedinin uzaklaştırılması da aynı derecede memnunluk uyandıran bir hâdisedir.

Zira Doğu Ak'denizdeki tatsızlık, aradaki kara kedi, realitelere aykırı durum, bunlar hic çıkmayabilirdi. Yunan taleplerine karşı sesimizi yükseltmezdik, Âda üzerinde en küçük bir talepte bulunmazdık,. İngiltere île Yunanistan karşı karşıya kalırdı ve muhtemelen netice bugünkü neticeden farklı olmazdı. Enosisin taksim tehdidi ile önlenmiş olduğunu sanmak için ya ziyadesiyle safdil, ya da siyasi tarihten tamamiyle habersiz bulunmak gerekir. Kurbağaların tirkütülmesi vazifesini Türkiyenin üzerine alması bahis mevzuu olmamak gerekirdi. Bu mülâhazalarla koparılmış bir fırtınanın bugün, mukadder neticeye varmak suretiyle dindirilmiş olmasını bir başarı, övünülecek bir zafer sanmak gürültülü bir' ticaretten cepteki para ile çıkıldığı, için bayram etmekten farksızdır. İnsana "O halde, bütün vaveylaya ne lüzum vardı?" diye sorarlar. Cumhuriyet hükümeti irin sualin cevabini tarih önünde Vermek, son derece güç olacaktır.

Kaldı ki Kıbrıs ile alâkalanmamızın iki hakiki sebebini, teşkil eden iki husus bugün, eskiye nisbetle aleyhimize değişmiştir. Cumhuriyet hükümeti bilmelidir ki emniyetimiz bakımından Kıbrıs Cumhuriyeti İngiliz müstemlekesi Kıbrıstan daha az tekindir ve ırkdaşlarımız Kıbrıs Cumhuriyetinde İngiliz müstemlekesi Kıbrista olduklarından daha az rahat edeceklerdir. Bunlar iki kere ikinin dört ettiği kadar açık hakikatlerdir.

Kıbrıs Cumhuriyeti, Türk menfaatleri bakımından Enosisten sonra en kötü formüldür. Zaten bunun, bir hal çaresi olarak.bizzat Makarios tarafından ortaya atılmış bulunması Rumlar için ne cazip tarafları olduğunun reddedilmez delilidir. Makarios, Grivas, Derviş... Türkler tarafından senelerdir telin edilen ve senelerdir kanlı hareketler tertiplemekten çekinmeyen bu insanlar şimdi, üstelik başlarında bîr zafer halesi. Adanın mukadderatını hukuken ve fiilen ellerine almaktadırlar. Kâğıt üzerindeki garantilerin ellerinde kuvvet tutan kimselerce ne hale getirildiğini bilmeyen-'yoktur. Rum ekseriyetin adede dayanan hâkimiyetini en kısa zamanda Ve ilk fırsatta Türkleri ezen, onları Adada yaşayamaz şekle sokan bir hâkimiyet haline geleceğini Zürih ve Londra anlaşmalarını kabul eden temsilcilerimiz hesaba katmamışlarsa kendilerini hemen ve samimiyetle realizme davet ederiz. Taksim tezi bu neviden tehlikeleri bertaraf ettiğinden -Cumhuriyet Hükümeti için bir şey söyleyemeyiz ama- Türk,milleti tarafından ciddi şekilde benimsenmiş, kabul edebileceğimiz son fedakarlık olarak dünyaya ilân edilmiştir. Bunun gerisinde bir hal çaresi millî menfaatlerimizi haleldar etmektedir.

Kıbrısı Avusturyâya veya Lübnâna benzetmek, oralarda tatbik sahası- bulan bazı formülleri Adayla alâkalı anlaşma kâğıtları üzerine geçirmek hiç kimsenin gözünü kamaştıramaz. Her şeyden evvel 'bir husus açıkça ortada durmaktadır: Avusturyanın ve Lübnanm aksine, Kıbrıs kendi kendisine yeter bir bölge değildir. Bundan başka Avusturyada, yüzde yetmiş nisbetinde bir ekseriyet yüzde otuz nisbetinde bir ekalliyetle yân-yana yaşamamaktadır. Nihayet ne Avusturya için ne Lübnan için hakiki bir cazibe merkezi mevcut değildir. Kıbrıs Cumhuriyeti, eğer mutlaka bir başka Cumhuriyete benzetilmek isteniyorsa hatıra gelecek olan sadece Hatay Cumhuriyetidir. Bundan senelerce evvel, Hatay anlaşmazlığı dolayısiyle - Doğu Akdenizde hava gene gerginleştiğinde fırtına bir yeni Cumhuriyetin kurulmasını tarafların kabulü ile yatışmıştı. O zamanlar Cumhuriyet hükümetinin basiretli tutumu sayesinde Fransa tarafından katlanılan' fedakârlığın hemen eşim, bugün **Türkiye**ni'n yüklenmesi son derece dikkate şayandır Ve üzerinde durmayı gerektirir. Hâtayda cereyan eden hâdiseler, açıkça görülüyor, bizim için ters taraftan Kıbrista cereyan ediyor. Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makariosun Hatay Cumhurbaşkanı Tayfur Sökmenin Türk?"olduğu kadar Yunanlı olduğu şüphesizdir. Kendi kendine yetmeyen Hatay Cumhuriyeti nasıl nihai hal çaresine son adımı teşkil etmişse kendi kendine yetmeyen Kıbrıs Cumhuriyetinin ayni neviden bir son adım" olduğunu görmek için kâhin sayılmaya lüzum yoktur.

Halbuki Cumhuriyet hükümeti Hatay hikâyesini tekrarlamak kudretine şartların değişikliği yüzünden sahip olmasa bile, bu hikâyenin başkaları hesabına tekrarlanmasını önleme imkânına pekâlâ sahiptir. On iki adanın devrini, İkinci Dünya Harbinden sıyrılmış olmamızın kefareti olarak sessizce ve *göze* pek çarpmamaya çalışarak seyretmeye mecburduk. İtalyanlara ait toprakları müttefikler harbin hemen sonunda elbette ki İtalyanlar ve Almanlar tarafından yakılıp yıkılan Yunanistana vereceklerdi. O tarihte Türkiyenin menfaati "Biz harbe girdik, Türkiye girmedi" tarzındaki bir münakaşaya katiyen yol açmamaktı. 'Nitekim o menfaatin .icapları mükemmelen yerine getirilmiş, on ikiye- çeyrek kala Almanlara harb ilân etmemize rağmen Türkiye galipler arasında yerini almış, milletlerarası teşekküllere pek az gürültüyle kabul edilmiştir. Bu günkü şartlar, altında ise Cumhuriyet hükümetinin Taksim tezini kabul ettirebilmesine hiç bir ciddi mâni yoktu. Hattâ bilinen, pek müşkül ekonomik durumumuza ve âcil dış yardım ihtiyacımıza rağmen... Bunun için tutulan yanlış yolu terk etmek, hayalleri hakikat sanmaktan vazgeçmek, dış politikanın meydan. nutukları ve masalara yumruk indirmekle halledileceğini sanmamak, ikazlara, ihtarlara kulak vermek, nihayet millî partiler arası bir politikayı gerçekleştirmek yetecekti. Fakat D. P. İktidarının bilinen zihniyeti Cumhuriyet hükümetini bu günkü başarısızlığı:'kabule mecbur, etmiştir.

Bunun ders olacağı hususunda bir teselliye dahi sahip bulunmamamız hikâyenin daha da acı tarafım teşkil' etmektedir. Kira grörüyoruz ki D. P. İktidarı Cumhuriyet hükümetinin bu muhteşem hezimetini dahi millete bir zafer olarak kabul ettirmek sevdası peşindedir.

babalarının yanına varmış bulunuyorlardı. Kalafatın karısı da kocasının yanına gitmek için -daha kazadan önce- uçakta yer ayırtmıştı. Fakat asabının çok bozuk olduğunu dikkate alan dostları onu bu seyahatten şimdilik vazgeçirttiler.

Akşama doğru Menderesin sıhhatinin iyi olduğu haberleri daha kuvvetle teyid edilmeğe başladı. Bayan Menderes bu arada bir kurban kestirdi. Hele resmî şahısların dışında Doğan Nadinin Menderesle görüşmesi ve bu görüşmeyi anlatırken kendisini -müteessir görünmekle beraber- eskisi gibi bulduğunu belirtmesi, büsbütün yürek ferahlatıcı bir haber oldu. Bunun dışında ayrıca, Menderesin Türkiyeden birkaç takımı elbise istettiği öğrenildi. Bu da bir sıhhat delili idi. Elbiseler, Cuma günkü uçağa yetiştirilmek üzere hazırlandı. Ancak bütün bu iyi haberlere rağmen endişeler bir türlü yatışmıyordu. Başbakanın bir kere daha röntgenden geçirilmesine lüzum görüldüğü düşünülüyor ve bunun neticesi de öğrenilmek isteniliyordu. Bir de radyonun, "Menderesin sesini işittireceğiz." diye müteaddit defa anons yapmış olmasına rağmen, gerekli teknik imkânları bir türlü bulamaması, can sıkıcı bir hâdise oldu.

İşte bunun için Çarşamba gecesi gece yarısından sonraya kadar Esenboğa hava alanında Londradan gelecek bir uçak bekleyen gazeteciler, uçaktan inenler arasında birşeyler söyliyecek bir Türk yolcu bulmak istiyorlardı. Gazeteciler bir de cenazelerin gelişini merak ediyorlardı. Bu hususta gece yarısına kadar bir malûmat elde edememişlerdi. Cenazelere dair karar ancak gece yarısından sonra belli oldu. Buna göre biri Napoli'deki Nato üssünden, öteki Ankaradan iki askerî uçak kaldırılacak, bunlar vazife kurbanlarının naaşım Londradan alarak Cuma veya Cumartesi günü Türkiyeye getirecekti. Önce aynı maksatla bir Viscount uçağının kaldırılması düşünülmüş, fakat sonradan vazgeçilmişti. Bu karar Türk Hava Yollarının batıl itikatları olan bir kısım mensubu icin ferahlatıcı bir haberdi. Çünkü bunlar bu işte bir uğursuzluk olduğuna baştan beri inanıyorlardı. Vazife kurbanlarından Türk Hava Yollan Genel Müdürü Abdullah Parlanin müessesede 13 üncü genel müdür olduğuna takılmışlardı. 13 bilhassa uçak işletmesinde uğursuz telâkki edilen bir rakamdı. Bu sebeplendir ki, uçaklardaki yer numaraları arasında 13 bulunmazdı.

Yeşilköyden ayrılış

Yolculuk Salı günü başladı. SEV uçağı daha Pazar gününden sefere hazırlanmış, Yeşilköyde. bekliyordu. Başbakanın Salı sabahı 9 da Londraya müteveccihen hareket edeceği duyulduğun dan uğurlayıcılar 8 den itibaren Yeşilköy hava alanında toplanmağa haşladılar. Bu defa uğurlayıcı D. P. lilerin, mutad hilâfına, bayrak ve flamalarının teşhirine müsaade edilmemişti. Hava ince' ince yağan yağmuru ve hayli keşif sisi ile kasvetliydi. Menderes 00073 plâkalı siyah Cadillac'ı ile hava alanına geldiğinde saat 9,20 idi. Kemal Zeytinoğlu, Emin Kalafat ve Eteni Menderes alana Başbakanla ayni otomobilde geldiler. Bir gün evvel Eyüp Sultanda kurban kestiren Menderes, beton piste ayak bastığı zaman neşeli görünmüyordu. Merasim kıtasını teftişten ve uğurlayıcıların ellerini sıktıktan sonra SEVe bindi. Mutad üzere son yolcusu Şefik Fenmeni de aldıktan sonra, SEV, talihsiz yolculuğuna başladı.

SEV'in mürettebatı 3 kaptan Pilot -Münir Özbek, Lütfi Biberoğlu, Sabri Kazmaoğlu-, 1 seyrüsefer pilotu -Gündüz Tezel-, 2 hostes -Gönül Uygur, Nurdan Yelkovan- 1 kabin memuru -Türkây Erkay- ve 1 makinist -Kemâl Itık- olmak üzere 8 kişiydi; Heyete gelince, AA. her nedense, Başbakanın çocukluk arkadaşı Rifat Kadızâde ve daha birçoklarının Menderese refakat ettiklerim bildirmedi. Bilinmeyen yolcuların ismi feci kazadan sonra Öğrenildi.

Başpilot Münir Özbek
Ecel, maharetten kuvvetli

Kaza

SEV uçağı, Romada kısa bir duraklama ve benzin ikmali yaptıktan- sonra, Türkiye saata ile akşam üzeri 6 sularında Londra üzerine geldi. Uçaktan ilk haber bu sırada alındı. Londrada kesif bir sis vardı, radarla mücehhez olmasına rağmen SEV, Londra hava alanına inemiyecekti. Yeşilköyden bir yedek meydan isimi istiyordu. Yeşilköy; Esenboğadaki trafik kulesiyle temasa geçti ve oradan Gatwick ismi SEV'e bildirildi. Doğrusu bu iyi bir başlangıç değildi. Romadaki duraklama sırasında SEV'in yedek meydanını seçmesi lâzımdı. Yeşilköyden acele meydan ismi istenmesi bu işin ihmal edildiği hususunda şüpheler uyandırdı.

SEV vakit geçirmeden Londranin 40 kilometre güneyinde bulunan Gatwick hava alanına doğru yol almaya başladı. Alanın radar ekranlarında uçağın yaklaştığı görülüyordu. Ama bir iki dakika sonra Gatwick'in radarı SEV'i kaybetti ve çok seçmeden bir düşme gürültüsü işitildi. İki kanadı kopan uçak 150 metre kadar sürüklendi ve parçalandı. Bu arada kuyruk kısmı gövdeden ayrıldı ve bu kısımda bulunanlar mucizevi bir şekilde ölümden kurtuldular.

Kurtarma ameliyesine ilk civar köylüler başladı,. İtfaiye. ekipleri • kaza mahalline daha sonra geldiler. Uçaktan ilk çıkanlar Başbakan Menderes, Özel Kalem Müdür Muavini Şefik Fenmen ve ağır yaralı hostes Nurdan Yelkovan oldu. Menderes ve beraberindekilere çiftçi Bailey ve orada eski bir hastabakıcı olan Mrs. Margaret Bailey'le celbedilen kasaba doktoru tarafından ilk tedavi yapıldı. Menderes kazadan iki saat sonra Londraya hareket etti ve London Clinic'e yatırıldı. Sıhhatteydi. Hele Şefik Fenmen gazetecilerle konuşabilecek kadar iyi durumdaydı.

Diğer kurtulanlardan Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Melih Esenbel ve Sakarya milletvekili Rifat Kadızâdenin yaraları ağır değildi. Başbakanın maiyetindeki polislerden Hakkı Erkal ve Ahmet Demirerkanın, kabin memuru Türkây Erkayın durumları da tehlikeli, sayılmazdı. Polis Kâzım Nefesin, makinist Kemal Itıkın ve bilhassa Emin Kalafat ile Arif Demirerin durumları ciddiydi. 27 kişiden Çarşamba günü sabaha karşı hayatta, bulunanlar bu 11 kişiden ibaretti.

Gerive kalan 16 kişi kazaya kurban gitti. Bunlar Server Somuncuoğlu.. Kemal Zeytinoğlu Şerif Arzık, Abdullah Parla, Muzaffer Ersü, İlhan Savut (hariciyeci) Güner Türkmen (hariciyeci), Mehmet Ali görmüş (Basın - Yayın Bakanlğı Hususi Kalem Müdürü). Burhan Tan (*foto* muhabiri) Reyhân Seyven (Basın - Yayın fotoğrafçısı) ile uçak mürettabatından Münir Özbek (başpilot) Lütfi Biberoğlu (kaptan pilot). Sabri Kaazmazoğlu (kaptan. Pilot) Gündüz Tezel (sevrüsefer pilotu), Gönül Uygur (Hostes) idi. Diğer hostes Nurdan Yelkovanın da hatanede ölmesiyle, ölü sayısı. 16 ya yükseldi.

Sebep ne?

ahlisiye ameliyesi biter bitmez SEV'in düşüş sebepleri araştırılmaya başlandı, İngiliz Sivil Havacılık Teşkilâtına mensup mütehassıslar

hâdise mahallinde incelemeler yaptı. Hukuk müşaviri anayasâcı Bülent Nuri Esenin de katıldığı 7 kişilik bir T.H. Y. hayati Londraya hareket etti. İngiliz Havâcılık Bakanı Watkinson Avam Kamarasında bir açıklama yaptı. Watkinaon'a göre uçak yerden verilen talimat sahası dışında bulunuyordu. Hava durumu iyi idi, sis pek kesif değildi ve ufki olarak rüyet sahası 1 deniz miliydi. Diğer uçaklar normal olarak Gatwick hava alanına inmişlerdi. Demek ki kaza sebebini uçakta, uçak âlet ve vasitalarındâki bir bozuklukta aramak lâzımdı. Sivil Havacılık Teşkilâtı Tahkik Heyeti, uçağın çok alçak mesafede uçmasına dayanarak, irtifa, âletlerinin bozuk olmasından şüpheleniyordu.

Meslekten havacıların en çok hayretini mucip olan nokta, 4 pilotla uçan 1 milyon 100 bin lira değerindeki SEV'de, bir ikinci pilotun -vazifesi âlet ve vasıtaları kontroldür ve bu iş için yetiştirilmişlerdir- mevcut bulunmayışıydı. Halbuki Viscount uçaklarında hususi bir bilği ve tecrübeye ihtiyaç gösteren ikinci pilotluk mevkii son derece ehemmivetliydi. Telsizle, telefonla, radarla meşgul olmak sayısız kontrol "âletlerinden gözünü ayırmamak ikinci pilotun vazifesiydi. Kontrol aletlerinin tarassutundan ufak bir ihmal, uçağı kaderin eline bırakabilirdi. Meselâ suhunet kontrol cihazı ihmal edilirse, suhunet düşebilir, inişe geçildiği zaman gaz kesilirse 4 motör sunabilirdi. Tekrar gaz Verilse de motor artık çalışmaz, uçak düşebilirdi. Nitekim, mütehassıs havacılar ikinci pilotsuz SEV'in bu sebepten düştüğüne muhakkak nazarıyla bakmaktadırlar. Bu mütehassıslara göre SEV. inişe geçtiği sırada gaz kesilince suhunet kontrol cihazının kontrol edilmemesi yüzünden motörler susmuş, uçak irtifa kaybetmeye başlamış ve ağaçlara çarparak düşmüştür.

Uçağın nasıl ve niçin düştüğü yapılacak tetkiklerden sonra iyice anlaşılacaktır. Halen yurtta. Kıbrıs gibi herkesin alâkalandığı bir meseleyi hal için İngiltereye giderken hayata gözlerini yumanların derin acısı bütün yürekleri sarsmıştır Başbakan Menderesin bu feci kazadan sağ salim kurtulmuş olması tek teselli noktasını teşkil etmektedir.

Kıbrıs

Yuvarlak masa etrafında

Bu haftanın başında Salı günü, saat 13.35 de sayısız diplomatik toplantılara sahne olan Lancaster House'ın kapısından içeriye siyah cübbeli kara sakallı bir diplomat -Müstakbel Kıbrıs Cumhuriyetinin başkanı Makarios- girdi ve iki müşaviriyle birlikte yuvarlak masanın etrafında yerini aldı. Makariosun tam karsısında Dr. Fazıl Küçük, iki müşavirinin arasında oturuyordu. 8 Nisan 1957 de "Makarios, Grivasın ta kendisidir. Grivas ile bizim mukadderatımız hakkında nasıl bir masaya, oturulmazsa onun şefi olan Makariosla evleviyetle oturulmaz" diyen Kıbrıs Türktür Partisi lideri için bu, Hakikaten yeni bir devrin başlangıcıydı-. Dr. Küçük; doğrusu bu"'yeni devreye kolaylıkla intibak etmişti. Makario'sun Cumhurbaşkanı olacağını hatırlatan gazetecilere bile, hiç bir heyecan eseri göstermeden "Rum cemaati isterse, bunu yapabilir; biz de Cumhurbaşkanı Yardımcılığını elimizde bulunduran cağız" cevabını vermişti. Müstakbel Kıbrıs; Cumnhuıbaşkanının tabiriyle "Bu cidden büyük bir adım" idi. Ama emsalsiz intibak kabiliyetini müteaddit defa-ispat eden Kıbrıs Türk tür. Partisinin Başkanı bu büyük adım kolayca, atmış, Makariosun -Anadolu Ajansının bir zamanlar kullandığı tabirle- kanlı elini sıkmış ve onunla- son derece nazikâne Rumca sohbetlere başlamıştır.

Lancaster House'daki devâsâ yuvarlak mâsanın etrafında Kıbrısın müstakbel Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve cübbeli Cumhurbaşkanı adayı yalnız değildiler.' Giriş kapısının karsısına düşen yerde İngiliz Dışişleri Bakanı Selwyn Lloyd, Müstemlekeler Nazırı Lennox . Boyd -Taksim- fikrinin babasıdır ve Kıbrıs, Valisi Foot'un arasında oturuyordu. Yanlarında Devlet Bakanları John Pi"pfumo ve Lord Perth vardı. İngiliz heyetinin tam karşısında Zorlu ile Averof'un idarelerindeki Türk ve Yunan heyetleri yer almışlardı, İlk sözü Selwyn Lloyd aldı ve Majeste'lerinin Hükümetinin "niyetleri" ni açıklıyan bir konuşma yaptı. Sonra Zorlu ve Averof konuşarak Zürich anlaşmasına bağlılıklarını belirttiler. Son" olarak Dr. Küçük ve Makarios "ilk müşahedeler" ihtirazi kaydı altında görüşlerini bildirdiler. Makariosun İngiliz, görüsünü incelemek için vakit kazanmak istediği aşikârdı. Toplantı öğleden sonra saat 3 de bitti. Akşam üzeri dışişleri bakanları ve Kıbrıslı liderler ayrı ayrı toplandılar. Hususi toplantılar Çarşamba günü de devam etti. Pazarlıkçı Makariosun "Fazladan ne konarırsam kârdır" zihniyetiyle hareket ettiği görülüyordu. Türklere Kıbrıs Meclisînde yüzde 30 nisbetinde koltuk ayrılmasına' bile itiraz ediyordu. Makâriosa göre Türkler yüzde 20 ile yetinmeli, bundan başka Adada plebisit yapılmalıdır. Dr. Küçük bir mesaj yayınlıyarak bu teklifleri kabul edemiyeceğini bildirdi. Mamafih Makariosun asıl itirazlarını İngîltereye karşı yapacağı anlaşılmaktadır. Makarios, Cumhuriyetin bir an evvel ilânı için sabır* sızlanmakta ve gayri muayyen bir müddet zarfında Adada kalacak olan İngiliz üslerinden işkillenmektedir. Bu noktalarda İngiliz görüşünü tâdile çalışacak ve Kıbrıs Cumhuriyetinin İngiliz para sahası ve Commomvealth içinde kalmasını pazarlık mevzuu yapacaktır. Nitekim Çarşamba aksamı Türkiye saati ile 21.10 da Lancasteride tekrar başlıyan beşli konferansta Makarios mızıkçılık rekorunu kırdı ve Zürich'te doğan iyi havayı bozdu. Konferanstan çıkan Averof anlaşma imkanının yüzde 50 ve düştüğünü söyliyerek bunun işaretini verdi. Zorlu da mutaddan çok daha az iyimser konuştu. Durumu ancak başbakanlar seviyesinde bir toplantı kurtarabilirdi. Fakat uçak kazası ve Menderesin rahatsızlığı tam mevcutlu Kıbrıs toplantısının akıbetini tehlikeye düşürmüştür. Önümüzdeki Cumartesi günü MacMillan ve Selwyn Lloyd' un Moskovaya gideceklerine göre, bu konferans Cuma günü yapılamazsa bir hayli müddet geriye, kalacaktır.

C H. P.

Bu para ne olacak?..

Bu haftanın ortasında Çarşamba günü Bayındır sokaktaki C. H. P. Genel Merkezi binasında toplanan C. H. P. İllerin yüzlerinde bariz bir teessür okunuyordu. C. H. P. nin en yetkili organı olan Parti Meclisi o gün son toplantısını yapacak ve beş günden beri devam eden çalışmalarının neticesini bildiren tebliği yayınlıyacaktı. Fakat o sabah toplanıldığında tebliğ bir yana bırakıldı. Geceden itibaren radyo başlarında Londradaki uçak kazasına dair haberleri elemle takibeden Parti Meclisi Üyeleri o gün sadece bu kazanın feci neticesi üzerinde durdular ve yayınladıkları tebliğde, C. H. P. camiasındaki derin teessürü umumi efkâra ifade ile iktifa ettiler.

Çarşamba gününe kadar, C. H. P. Meclisi üyelerinin zihinleri, daha çok, bir tek meseleye takılıydı. Milletvekili maaşlarına yapılan son zamlar nereye yatırılacaktı? Bu paranın bir yere yatırılması hususunda ihtilâf yoktu. Bu, daha toplantının başlangıcında, fazla konuşulmadan, kendi kendine halledilmişti. C. H. P. li milletvekilleri, yersiz' buldukları bir zam dolayısıyla ellerine geçecek fazla paraya şahsen tasarruf edemezlerdi. Ederlerse ayıp olurdu. Seçmene karşı, parti teşkilâtına karşı, bizzât kendilerine karsı ayıp olurdu.O

zaman nasıl çıkıp diyebilirlerdi ki, "Biz D. P. den farklıyız. Biz verdiğüniz sözü tutarız". Sonra adamın Karşısına 1957 beyannamesini, seçimlerde söylenilen nutukları, meydan meydan yapılan vaatleri çıkarıverirlerdi. C. H. P. millete, 2800 liranın milletvekiline çok- olduğunu söyleyip durmuştu. Milletvekili maaşının en yüksek derecedeki devlet memuru maaşından fasla olamıyacağı tezini müdafaa etmişti. Simdi zamdan gelen parayı milletvekilleri şahısları için kullanırlarsa, 'bunun, D. P. nin "Kırmızı reyler sepete, ödenekler cebe" Siyasetinden ne farkı kalırdı? C. H. P. Meclisi üyeleri, toplantıya işte bu düşüncelerle katıldılar ve onun için, milletvekilleri samları meselesinin birinci safhasında uzun boylu münakaşaya hiç lüzum' duymadılar. Fikirler, bu noksonra Turan Güneş ile Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu ve diğerleri teker teker geldiler. Turan Güneşin, erkenciliği bilhassa takdir topladı. Güneş, hatırı sayılır derecede hastaydı; ateşi 39 u buluyordu. Gelenler, masanın üzerine bol bol serpiştirilmiş Ulus ile diğer gazetelere sarıldılar ve bir müddet mütalâa halinde kaldılar. Saat 10 olup da, İnönü yerine oturunca gazete mütalâası bitti; toplantı başladı.

İlk olarak Merkez İdare Kurulu raporu okundu. Rapor, intikal devresinin normal hazırlık çalışmalarım anlatıyordu. Kısaydı ve lüzumsuz lâf ihtiva etmiyordu. Müzakeresi uzun sürmedi. Üzerinde söylenen sözler, Merkez İdare Kurulunun bundan sonraki çalışmaları hakkında temennilerden ibaret kaldı. Daha soma Kıbrıs meselesine geçildi. Ancak nakaşaya daldılar. Salonu bir uğultudur aldı. Emin Paksüt bu hale tahaanmül edemedi, Usûl hakkında söz istedi. "Paşam siz kendi aralarında konuşanlara ihtar etmelisiniz. Müzakereyi, takip imkânı ortadan kalkıyor" dedi. Uğultu durdu. Fakat biraz sonra Paşanın sesi işitildi: "Emiri Paksüt, sana ihtar ediyorum, Söz almadan konuşma.".. Gerçekten Paksüt, biraz önceki şikâyetini unutmuş, yanında ki ne fısıltı ile bir şeyler söylemek istemişti. Kendi isteğini Paşanın bu derece dikkatle gözönünde tutması, önce Paksütü, sonra diğer üyeleri, neşeye boğdu. İnönü dahil, hiçbiri kahkahasını zaptedemedi.

Grupla işbirliği

Parti Meclisi Cumartesi günü teşkilat çalışmaları mahallî secimler hazırlığı ve "Vatan Cephesi"

C. H. P. Meclisi toplantı **halinde**

Milli birlik, her şeyin üstünde

tada, daha toplantının başlangıcında biiieşniişti': C. H. P. li milletvekillerinin maaş farkları, mutlaka onların tasarrufundan çıkmalı ve bir umumî hizmete yatırılmalıydı.

Toplantı, Cuma sabahı saat 10 da İnönünün başkanlığında açıldi. Rahatsız bulunan Faik Ahmet Barutçu, Bütçe nutkunu hazırlamakta olan İsmail Rüştü Aksal ve trenleri rötar yaptığı için ,biraz geciken İstanbullu üyeler ile Kamil Kırıkoğlu hariç, Parti Meclisinin bütün üyeleri oturum açıldığında hazırdılar. İlk gelen Turhan Feyzioğlu olmuştu. Islahatçı profesör, anlaşılan, Kasım Gülekin muvaffakiyet sahasına da el atmış, erken kalkmanın Güleke münhasır bir haslet olmadığını göstermek istemişti. Erken gelmede ikinciliği Mebrure Aksoley aldı, Gülek ancak üçüncü olabildi Celâl Doradan Zürich- anlaşmasının mahiyeti henüz bilinmediği için, partinin' görüşünü tespite medar olacak fikirler ileri sürülemiyordu. Müzakereler, daha çok ihtimaller üzerinde yürüdü. Yalnız şu nokta üzerinde mutabakata varıldı ki, C. H. P.. Türkiyenin bir NATO devleti olduğunu hatırdan çıkarmayacaktır. Bilhassa İnönünün İzahatıyla vuzuha kavuşan bu görüş, partinin. Kıbrış mevzuunda varılacak neticelere vakıf olduktan sonra, takip edeceği politikanın ana prensibi olarak tespit edildi..

Diğer mevzulara geçilmeden önce, üyeleri- dakikalarca güldüren bir de hâdise oldu. Mecliste konuşan üyeler öteden beri âdet edildiği üzere İnönünün yakınına gidiyor, söyliyeceklerini orada yüksek sesle soyluyurdu. Bir ara İnönüden uzakta oturan üyeler,kendi aralarında mükampanyası üzerinde durdu, Bütçe müzakerelerinden sonra bir yandan sistemli bir gezi programı tatbik edilerek, bir yandan merkez çalışmaları plâna bağlanılarak "bütün bu mevzuların ele alınması kararlaştı. Bu arada Martta İnönünün de bir yurt seyahatine çıkmasının çok faydalı olacağı neticesine varıldı.

Pazar günü, milletvekili zamları meselesine sıra geldi:' Parti Meclisi, zamlarla doğrudan doğruya ilgili olan Meclis Grupunun yanında karar almağa değil, sadece meyzuu mütalâa etmeye yetkiliydi.Bir karâr alarak bunu Grupa tebliğ etmesi elbette bahis mevzuu değildi. Ama en yelkili organ sıfatıyla görüşûnü kendi içinde tespit etmesi elbette mümkün ve lüzumlu idi. Görüşmeler başlayınca, milletvekillerinin yapılacak zamma tasarruf etmemesi esası üzerinde

görümlerin ayni olduğu hemen anlaşıldı ve "Bu parayı nereye yatıralım?" sualinin cevabı aranmağa başlandı. Fevri Lütfi Karaosmanoglu, İbrahim Öktem, Feridun Ergin, Gülekçilerden bazıları ve bir ara Gülek, paranın Hazineye yatırılması teklifini ortaya attılar. Bu, ilk bakışta yerinde bir teklifti. Madem ki C. H. P. liler Hazineden böyle bir paranın çıkmasına razı değildiler, o halde onu Hazinede bırakmak en başta akla gelen şekil olabilirdi. Ama müzâkereler, ilerledikçe iyice anlaşıldı ki, C. H. P. nin savunduğu dâvaların tahakkuku için Hazineye yatırma yolu, hiçbir fayda sağlamıyacaktır. Bu paraya başka şekillerde gene iktidar tasarruf edebilecek ve muhtemelen kendi propagandasında bile kullanacaktı. Gene birkaç Üye tarafından ortaya atılan Kızılaya yatırma teklifi de aynı gerekçe ile tasvibe şayan görülmedi. Kızılayın elindeki imkânları D. P. nin kullandığı bahsinde bir hayli misal vardı. Ferit Melen Suphi Baykâsnis Turgut Göle gibi ıslahatçılar, paraların partiye yatırılması tezini müdafaa ettiler. Tez müdafaa edildikçe taraftar kazandı ve sonunda Meclisin ekseriyetinin aklı bu şekle yattı. Bir kere partinin para - pul bakımından ne durumda olduğu malûmdu, 1954 ten önce çıkarılan kanun, elde mal - mülk diye bir şey bırakmamıştı. Bu şekilde yatırılacak para; yılda 3 milyonu aşacağı için, partinin maddî bakımdan belini doğrultmasına yarardı. Sonra, C. H. P. nin dâvalarının tahakkuku, C. H. P. nin iktidara geçmesiyle mümkün olacağına göre, bu yolun maksada en uygun yol olduğu itiraz kabul etmiyecek kadar açıktı.

Parti Meclisi bu neticeye vardı ve -Grupla işbirliği prensibi gereğince- aym meseleyi bir de Grup İdare Heyeti ile müzakere etmeği kararlaştırdı. Ertesi gün zam mevzuunun Mecliste görüşülmesi ihtimal dahilinde olduğu için. Grup İdare Heyeti müşterek toplantıya aynı gece saat 22 de çağırıldı. Müşterek toplantının daha başında anlaşıldı ki, Grup İdare Heyeti üyeleri de aynı kanaati taşımaktadırlar. Bu hava içinde görüş birliğine varıldı ve ertesi sabah Meclis Grupunun toplantıya çağırılması kararlaştı.

C. H. P. Grupunun Pazartesi sabahı yaptığı toplantı ortaya yeni bir şey getirmedi. Milletvekillerinden kanaatlerini belirtenler, başka bir şey ileri sürmüyorlardı. Ancak zam teklifinin o gün öğleden sonra görüşülmesi ihtimali, müzakereleri asıl, teklife karşı Grupça yapılacak mücadele, meselesine yöneltti. Paranın nereye yatırılacağı meselesi, kanun çıktıktan sonra da halledilebilirdi. Neticede Grup saat 14 ten sonra teklife şiddetle karşı durmağı kararlaştırdı ve dağıldı. Zaın teklifi o gün görüşüldüğü için, akşam saat 17 deki Parti Meclisi toplantısı Mecliste, de, bir gün sonraya bırakıldı.

Parti Meclisi üyeleri. Salı günü saat 10 da -bu defa bir teklif değil bir kanun üzerinde, müzakerelerine devam ettiler. Bu defa paranın Partiye yatırılmasının şekli ve usûlü üzerinde duruldu. Birikecek meblâğın bir kısmım Grup emrinde muhafaza etmek, bir kısmını teşkilâta göndermek düşünülüyordu ve bu taksimin Parti Meclisince mi, yoksa milletvekillerince mi yapılacağı meselesi üzerinde fikirler serdediliyordu. Bu arada, Parti Meclisine yem katılan çok konuşan bir zat, bir kararа varmadan önce parti teşkilâtı ve Grup üyeleri arasında bir anket yapılması fikrini ortaya attı.Fikir doğrusu ,çok cazip ve çok ilmiydi. Ama böyle bir anket altı aydan evvel neticelendirilemezdi. Hâlbuki 1 Marta kadar meselenin halli lâzımdı. Bu sebeple Parti Meclisinin aklı başında üyeleri bu gayri ciddî teklife gülüp geçtiler. Neticede; Grup İdare Heyeti tekrar çağırıldı ve öğloden sonra bir müşterek toplantı daha yâpıldı Toplantıda kararlaştırılan, daha çok usûle ve şekle ait bu meselelerin Grupça halleddlmesiydi. Grup, önümüzdeki normal toplantılarında bu usûlü ve şekli halledecek, Grup İdare Heyeti ve Merkez İdare Kurulu da kararın tatbikine yardım edeceklerdi.

Parti Meclisi son oturumu Çarşamba sabahı yaptı. Fakat Londra civarındaki uçak kazasının uyandırdığı teessür; çalışmaların devamına mâni olacak kadar büyüktü. Parti Meclisi tebliğinde de sâdece bu teessürün ifadesiyle iktifa edildi.

İlm-i Simya

Kurşundan altın imal etmek isteyenlerin asırlardan beri aradıkları formülü bizim D. P. propagandacıları nihayet keşfettiler. Başarısızlıklardan başarı imal ediyorlar.

İktisadi politika fiyaskoyla neticelenip tanı 180 derecelik dönüş mü yapıldı? Üstadlar başlıyorlar:

"— Efendim, siz bu işten anlamazsınız. Bugün vardığımız netice bizim asıl hedefimizdi. O hedefe doğru, bütün incelikleri hesaplıyarak başarıyla yürüdük. Enflâsyonu yaratmasaydtk, dezenflasyonist tedbir alabilir miydik? Büyük polîtik işte budur!"

Kıbrıştaki Taksim tezimizden bizi vaz geçirtip Adaya Makariosu cumhurbaşkanı mı yapıyor? Bizimkiler gene başlıyorlar:

"— Efendim, siz bu işten ahlarazsınız. Bugün vardığımız netice bizim asıl hedefimizdi. O hedefe 'doğru bütün incelikleri hesaplayarak yürüdük... v.s. v.s."

Hiç şüpheniz olmasın, o kadar alışıyorlar ki ilk seçimlerde D. P. tepetaklak olduğunda bunların sesini bir defa daha duyacağız;

"— Efendim, siz bu işten anlamazsınız. Bugün vardığımız netice bizini asıl hedefimîzdi. O hedefe doğru bütün icelikleri hesaplıyarak yürüdük... Caf! Caf! Caf!"

B. M. M.

Geri tepen silâh

Bu haftanın başında Pazartesi gecesi, saat ll'e doğru Meclisten çıkan milletvekillerinin hangi partiye mensup olduklarını yüzlerinden okumak kabildi. Politikacıları hiç tanımıyan bir yabancı bile, memnun çehrelerin C. H. P., asabi zevatın D. P. etiketini taşıdığını söyliyebilirdi. D. P. milletvekilleri, 50 bin lira civarındaki 1959 istihkakını garantilemelerine rağmen, mağlubiyetin verdiği bir sinirlilik içindeydiler. İçlerinden biri "Ah, Ağah Erozanı nasıl aramazsın... Goloğlu bu işi kıvıramadı".- Erozan Fenerbahçenin şampiyonluk merasiminde bulunmak için İstahbula gitmişti-. Goloğlu âdının geçmesi asabi cehrelerde takallüs yarattı ve "Bırak Allah aşkına"' mânasına gelen el işaretlerine yol açtı. Hakikaten o gün Meclis Başkanlığı kürsüsünde oturan Goloğlu, içtüzüğü harfiyen tatbik etmesi yüzünden, büyük bir ustalıkla hazırlandığı sanılan siyasî bir manevranın fiyaskoyla neticelenmesine sebep olmuştu.

Ustalıkla yapıldığı sanılan manevra, milletvekili aylıklarına yapılacak zammın C. H. P. tarafından teklif edildiği intibaını uyandırmak gayesini güdüyordu: D. P. nin aklıevvel taktikçileri, C. H. P. milletvekillerinin 10 ay önce verdikleri, aylıkların indirilmesini isteyen teklifi, telleyip pullayıp halk efkârına bir zam teklifi' olarak sunabileceklerini sanıyorlardı. Bu sebeple 10 aydır bekleyen C. H. P.'teklifi ittifakla gündeme alındı, ve D. P. milletvekilleri Pazartesi günü belki de hayatlarında ilk defa olarak bir C. H. P. teklifini kanunlaştırmak üzere toplu halde Meclise geldiler. Bütçe Komisyonu Başkanı Halil İmre - ki bir hafta evvel İktisadî Devlet Teşekküllerinin barem dışı personelinin ücretle rinin 1250 liranın üstüne çıkarılmasına şiddetle muhalefet etmişti- C. H. P. teklifinin müstaceliyetle görüşülmesini istedi. Ama niçin böyle yapılması lâzım geddiği hakkında bir şey söylemedi. İçtüzüğe riayetkar Başkan Goloğlu "Bir gerekçe bulmak lâzım" deyince İmre, kürsüde biraz düşündükten, sonra müstâceliyet için bir iki sebep buldu ve tasârının görüşülmesine başladı.

Parlemento' taktiklerinde en, az takipleri kadar pişmiş bulunan C. H. P. milletvekilleri hazırlıklıydılar. Başta teklifi kaleme alan Ferit Melen olmak üzere C. H. P. liler "Milletvekili maaşları 2000 liradır. Şu kadar ki, birinci derece memur ve maaş ve tahsisatının tutarını aşamaz" şeklindeki teklifin ne mânâya geldiğini herkesin anlıyacağı berrak bir dille anlattılar. Teklif milletvekili maaşlarının indirilmesi gayesini güdüyordu. Eğer verildiği zaman kabul edilseydi, milletvekillerinin aylığı 2000'den 1983 liraya düşecekti. Tasarıda yer alan "tahsisat" kelimesi memurlara verilen ikramiyenin kanuni adıydı. Esasen teklifin gerekçesi, milletvekillerini en açık bir dille "feragat" e davet ediyordu. Böyle bir tasarıyı maaşlara zam yapmak için manivela olarak kullanmaya imkân yoktu. Ama buna rağmen D. P. nin alaturka kurnazları -ne ilk, ne de sonuncu defa- "Kırk yıllık Kâniyi yâni" yapmaya -Tabir Hasan Tezindir- çalıştılar. Bilhassa 1875 Fransız Anayasasındaki bir hüküm, sanki 1946 Anayasasında mevcutmuş gibi davranarak hukukî konuşmalar yapmakla şöhret kazanan Behzat Bilgin "Bana bir adamın bir kelimesini verin, onu idama mahkûm edeyim" diyen Napolyona hak verdirecek bir beyanatla C. H. P. teklifinin maksadının zam olduğunu ispata kalkıştı.

Bilginin bazı Yunan filozoflarını Hatırlatan bu gayreti kimseyi şaşırtmadı, Ama "Yaylacılar"ın ümitlerinden bir İlhan Sipahioğlunun, bir Adnan Seleklerin, Bilgini taklide çalışmaları birçok kimseyi şaşırttı. Zam, anlaşılan beklenildiğinden de tesirli' olmuş, parti içinde liderlerin özlediği tesanüt gerçekleşmişti.

Bu hava içinde maddelere geçildi ve metinden "tahsisat" kelimesinin çıkarılmasını isteyen 54 imzalı C. H. P. takriri reddedildi. Bu suretle zamcılar ve zam aleyhtarları açıkça ortaya çıktı. Ortaya çıkan diğer bir hakikat, aklıevvel demokratların, C. H. P. teklifinin kanunlaşması sayesinde arzuladıkları zamma kavuşamıyacaklarını anlamaları oldu. Teklifteki "tahsisat" ve "aşamaz" kelimeleri işleri bozuyordu O halde C. H. P. teklifini münasip bir şekilde tadil etmek lâzımdı. Bu suretle zamcıların liderlerinden Daim Süalp ve arkadaşları ."tahsisat" kelimesinin yanına "tazminat ve diğer istihkaktan" ibaresini ekleyen ve "aşamaz" lâfını "intibak ettirilir" ile değiştiren 14 imzalı bir takrir verdiler. Daim Süalp tasarının bu suretle "sarahat" kazandığı fikrindeydi.

Yedibuçuk saat süren müzakerelerin en enteresan hâdisesi bu sırada vuku buldu. Sırrı Atalay Usûl hakkında söz almış içtüzüğe göre 14 imzalı takririn reye konulamıyacağını, en az 50 imza lâzım geldiğini izah ediyordu. Başkan Goloğlu ilgili maddeyi okudu ve Sırrı Atalayın haklı olduğunu söyledi. Başkanın kararı C. H. P. sırasından yükselen hararetli alkışlarla karşılandı. D. P. sıralarında kızgın bir sessizlik hâkimdi. Durum hakikaten son derece ciddiydi. Süalpin takririnin reddi üzerine C. H. P. teklifi oya konulacak ve aylıklara zam imkânı kalmayacaktı. Mutlaka zaman kazanmak ve 50 imza toplamak lâzımdı. Zaman kazanma işini Halil İmre üzerine aldı ve kürsüye fırladı; İmre kollarını kavuşturdu ve hiç bir şey söylemeden kürsüde durdu. Bu arada C. H. P milletvekillerinin kahkahalarıyla çınlayan salonda, zamcılar imza toplamakla meşguldüler. 50 imza tamamlanınca Halil İmre kürsüden indi ve sırasına doğru yürümeğe başladı. Ama Başkan Goloğlu, bu sessiz hatibin arkasından "Konuşmadan nereye gidiyorsunuz, beyfendi?" diye seslendi. Halil İmre yeniden kürsüye tırmandı ve birşeyler söyledi. Bu sayede zam teklifi C. H. P. ye mal edilemediyse de, hiç değilse zam kurtarılmış oldu. Bir ara elden kaçar gibi olan zammı kurtarmakta en büyük şeref payı hiç şüphesiz Bütçe Komisyonunun sevimli başkanı Halil İmreye aitti. Birçok milletvekili, Halil İmrenin jesti karşısında, kardeşi Napolyonu "kanun dışı" edilmekten kurtarmak için, muhafızlar yetişinceye kadar zil çalarak vakit kazanan Beşyüzler Meclisinin başkanı Lucıen Bonaparte'ı hatırlamaktan kendileri'ni alamadılar.

İlhan Sipahioğlu

Selvi boylu ümitler...

Halil İmre

Lucien Bonapante II

Daim Süalpin teklifinin kabulünden sonra, meriyet teklifine geçildi. C. H. P. milletvekilleri kanunun 1 Mart 1962 de yürürlüğe girmesini istediler. Ama netice değişmedi. Zam teklifi kanunlaştı. D. P. den sadece bir tek milletvekili -Halil Akkurt (Eskişehir.) -C. H. P. liler gibi kırmızı oy kullandı. Bu durumda C. H. P. milletvekillerine kırmızı oy verip, zammı cebe atacak tıynette olmadıklarını söylemekten başka yapacak bir şey kalmıyordu. Nitekim söz alan Grup Başkan vekili Nüvit Yetkin, sert ve vakur bir konuşma yaparak C. H. P. milletvekillerinin zammı şahsi emelleri için kullanmıyacaklarını ve bu parayı vatan hizmetinde sarfedeceklerini açıkladı.

Her kazaya bir cip

Zamdan sonra milletvekillerinin aylıklarının ne miktara ulaşacağı henüz kat'iyetle bilinmemektedir. Ama bu miktarın 4800 liraya erişmesi mümkündür. Buna söre milletvekili istihkakları net 1700 lira artmaktadır, C. H. P. milletvekilleri bu farkı partinin emrine verirlerse -ki Grupta bu fikir kuvvet kazanmaktadır-, taraftarı çok, ama parası az C. H. P. 3,7 milyon lira tutarında bir gelire kavuşacaktır. Demek' ki üç yılda, fakirleştirmek için malları alınan taraftarı çok, parası az partinin eline 10 milyon lirayı aşan muazzam bir servet geçecektir. Seçim lisanıyla bu 500 cip -bir cip, Tevfik İleri gibi mükemmel 100 parti propagandacısına bedeldir- demektir. Bu suretle hemen hemen her kazaya C. H. P. bayrağı tâsiyan bir cip vermek ve taraftarı çok partiyi hiç bir şekilde yenilmez hale getirmek mümkün olacaktır ve o zaman bugünün zâmcılaıri ile aklıevvel D. P. liler bindikleri dalı nasıl, hesapsızca kestiklerini anlıyacaklârdır.

İDEAL KABİNE

Türkiye için ideal Kabine" anketimize gönderilen cevapların tasnifinden sonra AKİS okuyucuularının Başbakanlığa, hemen ittifakla büyük devlet adamı İsmet İnönüyü (Yaş: 75) seçtikleri anlaşılmıştır. Bu mevki içinİnönüden başka politikacılara da -meselâ Menderese, Günaltaya ve Güleke rey veren okuyucularımız olmuşsa da bunlar ancak küçük bir yekûn teşkil edebilmiştir. Vasati yaşı 52.4 olan İnönunün başkanlığındaki İdeal Kabine, okuyucularımızın reyleriyle şöyle tesbit olunmuştur:

BAŞBAKAN YARDIMCISI

Faik Ahmet BARUTÇU — Yaş : 64. Bu mevki için Semseddin Günâltay ve Turan Güneş bir hayli rey almışlardır. Fakat bu tok sözlü ve sevimli politikacı rakiplerini geride bırakarak Başbakan Yardımcısı seçilmiştir.

DEVLET BAKANI

Fevti Lütfi KARAOSMANOĞLU — Yaş : 59. Güçbirliğine katılan Hür. P. nin lideri demokrasi mücadelesi devrinin samimi ve heyecanlı bir siması olarak ankete katılanların itimadını kazanmış ve Devlet Bakanlığına seçilmiştir.

DEVLET BAKANI

Nüvit YETKİN — Yaş : .43. C. H. P. nin Büyük Mecliste çok az sayıda milletvekiliyle muhalefet vazifesini ifaya çalıştığı devrede ismi yapan C. H. P. Meclis Grubu Başkan vekili de Devlet Bakanlığına seçilmiştir.

ADALET BAKANI

Turhan FEYZİOĞLI — Yaş : 37. Bakanlık emrine alınması hâdise teşkil eden Siyasal Bilgiler Fakültesinin eski dekanı, antidemokratik kanunların kaldırılması bahsindeki mücadeleyle yaptığı şöhret neticesinde olacak. Adalet Bakanlığına getirilmiştir.

MİLLİ SAVUNMA BAKANI

Şem'i ERGİN — Yaş : 46. Bu mevkideki çalışmasıyla muhalif • muvafık herkesin gönlünü kazanan sevimli ve dürüst politikacı anketimize katılanların hemen hepsinin itimadıyla Milli Savunma Bakanlığı vazifesine seçilmiştir.

İÇİŞLERİ BAKANI

Avni DOĞAN — Yaş : 67. Boş vakitlerini resim sanatıyla, meşgul olmakla geçirdiği açtığı sergiyle anlaşılan bu eski idareci, İçişleri Bakanlığı mevkii için ideal sayılmıştır.

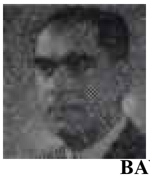
DIŞİŞLERİ BAKANI

Kasım GÜLEK — Yaş : 53. Büyük halk kitlelerinin gönlünü kazanmasını, pek iyi bilen bu halk politikacısı, İdeal Kabinede Dışişleri. Bakanlığına getirilerek gönlünde yatan aslana bir adım daha yaklaşmak fırsatını bulmuştur.

MALİYE BAKANI

İsmail Rüştü AKSAL — Yaş : 48. Bütçe müzakerelerindeki konuşmasıyla mali bir 'otorite olduğunu herkese kabul ettiren bu son derece kibar politikacı Maliye Bakanlığına hemen hemen ittifakla uygun görülmüştür.

MİLLİ EĞİTİM KAKANI

Hasan Ali YÜCEL — Yaş : 63. Tek parti devrinin eski bakanı ve pek çok hücuma uğrayan Köy Enstitülerinin kurucusu. Adalet Bakanlığına seçilen Turhan Feyzioğlunu az farkla geçerek İdeal Kabineye girmiştir.

BAYINDIRLIK BAKANI

Fahri BELEN — Yaş : 67. Politika sahnesinden çekildiği ve ismi unutulmağa yüz tuttuğu sanılan, bu eski D.P. bakanı İdeal Kabinenin Bayındırlık Bakanlığı için en çok reyi alarak tasnifçileri bile hayrete düşürdü.

EKONOMİ VE TİCARET BAKANI

Cahit ZAMANGİL — Yaş : 53. Seçimlerde kaybedip Meclisten uzak kalınca maişetini bir kitapçı dükkânı açarak temin eden bu tanınmış iktisatçı İdeal Kabinenin Ticaret Bakanlığına münasip görülmüştür.

SAĞLIK BAKANI

Suphi BAYKAM — Yaş : 33. İdeal Kabinenin en genç bakanı olan bu yeni politikacı bilhassa ilâç meselesindeki azimli mücadelesinin uyandırdığı sempati neticesinde ankete katılanların oylarını toplıyabilmiştir.

GÜMRÜK VE TEKEL BAKANI

Ferit MELEN — Yaş : 53. Mali bahislerde ve bilhassa gelirler mevzuunda ihtisas sahibi olan bu samimi ve tok sözlü politikam İdeal Kabinenin Gümrük ve Tekel Bakanlığını kolaylıkla kazanmıştır.

ZİRAAT BAKANI

Şevket Basit HATİPOĞLU — Yaş. : 61. O zamanki icratı büyük bir memnuniyet yaratmış olmalı ki bu eski Ziraat Bakanı İdeal Kabinenin ayni mevkiini rakiplerinden pek çok fazla rey alarak elde etmiştir.

ULAŞTIRM A BAKANI

Kemal SATIR — Yaş : 48. 1950 seçimlerini yapan Günâltay Kabinesinin genç bakanı o zamanki mevkiini, İdeal Kabine anketinde de kolaylıkla muhafaza ederek icraatının tasviple karşılandığını göstermiştir.

ÇALIŞMA BAKANI

Cemil Sait BARLA S — Yaş : 54. Artık çıkarmak imkânım bulamadığı gazetesi Son Havadisin baslığına bile "Amacımız Sosyal Güvenktir"- diye yazan Barlas, Çalışma Bakanlığı mevkiinde çok rey toplamıştır.

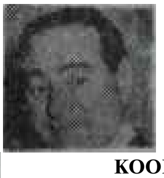
SANAYİ BAKANI

Fethi ÇELİKBAŞ — Yaş : 47. Menderes hükümetlerinin eski İşletmeler Bakanı İdeal Kabinede Sanayi Bakanlığı vazifesine arkadaşı Enver Güreli ile başabaş mücadeleden sonra az rey farkıyla seçilmiştir.

BASIN YAYIN TURİZM BAKANI

Bülent ECEVİT — Yaş : 34. Bu genç gazeteci İdeal Kabinedeki mevkiini meslekdaşı Cihad Baban ile çok sıkı bir mücadele yaptıktan sonra ve pek az rey daha fazla kazanarak almağa muvaffak olmuştur.

İMAR BAKANI

Adnan MENDERES — Yaş : 60. Zamanımızın Başbakanı İdeal Kabine anketinde İnönünün başbakanlık için aldığı kadar rey toplıyarak, âdeta ittifakla İmar Bakanlığı için en münasip politikacı seçilmiştir.

KOORDİNASYON BAKANI

Ekrem ALİCAN — Yaş : 43. Bütçe müzâkerelerinin başarılı ve tok sesli 'hatibi İdeal Kabinenin Koordinasyon Bakanlığı mevkii için en fasla rey alan politikacısı olmuştur.

Demokrasi

M.S.P.

D.Pnin artık bir M.S.P. -Murakabeyi sevmiyenler Patisi- olmaya yüz tuttuğu, geçen haftanın sonunda Cuma günü Mecliste sözlü soruların görüşülmesi sırasında ortaya çıkan bir tertiple iyice anlaşıldı. Riyaset Makamında Agâh Erozan vardı ve Emin Soysalın konuşmasına yapılan müdahalelerden kopan bir münakaşa devam edip gidiyordu. İşte bu sırada usul hakkında söz alan Halil Özyörük kürsüye çıktı. Özyörük konüşmasına cebinden çıkardığı kâğıtları okumakla başlayınca, herkesin ayakları suya erdi. Anlaşıldı ki D. P. nin murakabenin en hafif bir şekli olan sözlü soru müessesesinden dahi şikâyetleri vardır ve Halil Özyörük, bu neviden her işte olduğu gibi dâvanın müdafaası ile görevlendirilmiştir. Özyörük, sözlü soru müessesesinin Anayasa ile kurulan bir murakabe vâsıtası olduğunu teslim etmek hakşinaslığını gösteriyordu ama, hemen arkasından sözlü soruların muhalefet tarafından bir töhmet vasıtası olarak kullanılmasından şikâyete girişiyor ve sözlü soru müzakerelerini "bir facia" olarak tavsif ediyordu. Sözlü soruların konuşulacağı gün samiin kısmının dolup taşmasını, muhalefetin soru müessesesini bililtizam mücadele vasıtası olarak -kullanılmasına delil olarak gösteren Özyörük, Riyasetten "tedbir" alınmasını istiyordu.

İşin nerelere varacağının anlaşılması, muhalefetin reaksiyonuna sebep oldu. Sırrı Atalay iki İhtar alarak kürsüden indikten sonra, Nüsret Efcirişçioğlu (Sakarya-— D. P.) sanki bütün diğer murakabe vasıtaları tıkır tıkır işlivormuş gibi sözlü sorunun murakabe için tek yol olmadığı hakikatini hatırlattı! Fakat Çelikbaş murakabenin iyi işlemediği noktası üzerinde duruyordu ve bunun sebebini bulmuştu: Her seçimde ayrı bölgeden aday gösterilen D. P, milletvekilleri kuvvetini seçmenlerinden almadıkları için Meclis murakabesi güçleşiyordu. Çelikbaş bu milletvekilleri hakkında "turist" tabirini bülmuştu ki tabirin tutacağı muhakkaktı.

İşin aslına bakılırsa, sözlü soru müessesesinden şikâyetçi olması icap eden D. P. değil. C. H. P. idi. Zira bir soruya ancak yedi sekiz ay sonra cevap veriliyor, verilen cevaplarda da bakanlar meseleden çok başka mevzular üzerinde durarak sual müessesesinin iyi işlemesini güçleştiriyordu. Simdi C. H. P. Meclis Grubu idare heyeti, Halil Özyörükün verdiği İşaretten ders alır ve sözlü soru müessesesinin iyi islemesi hakkında disiplinli bir karara varırsa D. P. nin bu son teşebbüsünden cidden kârlı çıkılmış olacaktır.

Ah şu La Fontaine!

Halil Özyörük, aynı günün sabahında Kasım Gülekin dokunulmazlığının kaldırılmasını görüşen Karma Komisyonda da 'bir konuşma yapmış ve dikkati çekmişti.Özyörüke gere durum Gülekin lehine idi ama, Adana milletvekilinin dokunulmaklığının kaldırılması ve mahkemeye gitmesi kendisi için daha faydalı olacaktı! Tabii herkes bu söz üzerine LA Fontaine'in meşhur peynir hikâyesini hatarlıyarak gülümsediler. Ama Karma Komisyonun o gün görüştüğü mevzu hakikaten hem çok , ciddi, hem de çok ehemmiyetliydi. Bölükbaşının dokunulmazlığının kaldırılması hadisesini hatırlamamaya İmkân yoktu. Aradaki fark, Gülekin siyaset hayatının cilvelerine karşı bölükbaşından çok daha mukavim ve Mecliste 180 milletvekili bulunan bîr partinin liderlerinden biri olmasıydı. Bu bakımdan Gülekin dokunulmazlığının kaldırılması hakkındaki Karma Komisyon mazbatası Umumi Heyete geldiğinde üzerinde ûzun ve sert münakaşaların kopacağı muhakkaktı.

Bütün mesele, Star Telegram adlı bir Amerikan gazetesinde çıkan bir makalede Türkiyeye yârdım 'yapılmaması hakkında Güleke atfen bazı sözlerin yer almasından doğuyordu. Zafer, Star Telegram'ın bu yazısını iktibas etmiş ve o zaman Gülek "bu sözleri ben söylemedim" diyerek tekzip etmişti. Fakat Gülekin bu açıklaması tatminkar görülmemiş ve dokunulmazlığının kaldırılması için harekete geçilmişti. Bu bahiste Gülek hakikaten pek kuvvetli ve yerden güğe kadar haklıydı. Görünüşe göre söylemediği bir sözün hesabını vermek durumuna giriyordu. Zaten Gülek bu sözleri hakikaten söylemiş olsaydı bile açıkça tekzip ettiğine göre bir politikacı için cezaların en büyüğü olan kendi beyanını nakzetme durumuna düşecekti ki, bunun neticeleri muhakeme edilmekten çok daha ağırdı. Gene Gülek bu sözleri hakikaten söylemiş olsaydı, daha evvel de Mecliste Amerikan yardımını iyi kullanmadığımıza dair konuşmalar yaptığı için, bir milletvekilinin Meclis içinde sözleri ve fikirleri dışarıda da ifade etmesinden dolayı mesul, olamıyacağı prensibine göre, Star Tçtâgram gazetesinde çıkan yazı dolayısile suçlandırılması hukuki mesnetten mahrum kalacaktı. Gene Gülek, Star Telegrama hakikaten beyanat vermiş olsaydı bile nesir yoluyla işlenecek suçlardan dolayı girişilecek takibat zaman aşımına uğramış bulunuyordu. Zira Star Telergram'da bahis mevzuu yazı 13 Temmuz 1958 tarihinde neşredildiği halde, Gülek hakkında takibat açılması için savcılığın Başbakanlığa yazdığı yazının tarihi 13 Ekim 1958 idi. Bu hale göre takibatın açılabilmesi için tanıttan 90 günlük müddet 2 gün aşılmıştı.

Karma Komisyonda C. H . P. milletvekilleri bütün bu hukuki delilleri sayıp döktüler. Fakat kifayeti müzâkere takririnin kabulünden sonra Gülekin dokunulmazlığının kaldırılması oya konuldu. Kifayeti müzakerede aleyhte oy kullanan Sabri Dilek (Trabzon - DP.) Ekmel Kavur (İzmir — D. P.) ve İsmail Hadımlıoğlu (Denizli — D. P.) bu arada gereği kadar aydılanmıs olmalılar ki oyların Gülekin dokunulmazlığının kaldırılması lehinde kullandılar ve 12 ye

Halil Özyörük
Ne de güzel sesiniz var!.

Ne zamandan beri, beyfendi?

Kasım Gülekin teşrii masuniyeti meselesi komisyonda görüşülürken aklıevvel bir D. P. milletvekili AKİS'in de bahis mevzuu beyanatı tasvip etmediğini söylemiş, AKİS'ten parçalar okumuş, böylece de teşrii masuniyetin kaldırdması gerektiğini ispat etmiş olmuş...

Bir beyanatı tasvip etmemek neresi, o beyanatı reddettiğini ifade suretiyle bu âdemi tasvibe bilfiil iştirak eden bir milletvekilinin teşrii masuniyetini kaldırmak neresi? Neyse, onu da geçelim ama doğrusu heyecanlanmamak kabil değil..

Demek artrk D. P. tutumunu AKİS'in fikirlerine göre ayarlıyo:

Maşallah! Maşallah! Tebrik ederiz. Bizim kanaatimizce bu, aklıselime avdet demektir.

O halde hemen başlayalım. Hani, aklıevvel millletvekiline, teşrii masuniyet kaldırmaya pek meraklı olduğuna göre, şöyle ayak üstü taktim edilecek bir küçük listemiz var da...

karşı 19 oyla Adana milletvekili Kasım Gülekin dokunulmazlığının kaldırılmasına karar verildi. Meselenin Umumî Heyette konuşulmasında bütün bu münakaşaların tekrarlanacağı şüphesizdir. Bu arada Kasım Gülekin, Türkiyeye Amerikan yardımı verilmesi bahisinde Amerikada yaptığı bir konuşma üzerinde bizzat Başbakan Adnan Menderes tarafından çekilen bir teşekkür telgrafını okumasının D. P. sıralarında nasıl bir tepkiye sebep olacağı hakikaten merak edilmektedir.

Politikacılar

Bir deli taş atmış...

Geçen hafta içinde Cumhuriyet gazetesinin okuyucuları hayli eğlenceli bir hikâyenin şahidi oldular. Her şey gazetenin yakışıklı ve yeni evli- muharriri Feyyaz Tokarın Ankaraya gelmesiyle başladı. Eşiyle birlikte bir nevi balayı seyahati yapan Feyyaz Tokar son seçimler, sırasında beraber dolaştığı Muhalefet lideri İsmet İnönüyü de ziyarette geri kalmadı. Gazeteciler "hem ziyafet, hem ticaret" formülünü pek sevdiklerinden Feyyaz Tokar C. H. P. Genel Başkanıyla konuşmasını bir röportaj halinde gazetesine yazdı. Bu arada, İsmet İnönüye atfen D. P. İstanbul İl Başkanı Kemal Aygüne ait bir cümleyi de yazının içine koydu. Feyyaz Tokara bakılırsa İsmet İnönü Kemal Aygün hakkında "dürüst seçim yapan bir Vali' kanaatini besliyormuş ve onun idari sahadan ayrılıp D. P. İl Başkanı olmasına üzülmüş. Nikâhı bizzat Kemal Aygün tarafından kıyılan ve eski Ankara valisini hakikaten pek seven Feyyaz Tokar dostu hakkında inönünün bu kanaatini bir cümle halinde röportajına dahil etmekten kendisini alamadı. Aklınca hayırlı bir iş yapıyordu.

Halbuki o gün, -Cumhuriyet gazetesini okuyan yüzbinlerce insanın şüphesiz ki en bedbahtı Kemal Aygünün ta kendisiydi. Buna mukabil Ankarada yüksek mevki işgal eden bir takım zevat ellerini sevinçle uğuşturuyor ve "Beyfend" ye verecek bir haber yakaladıklarından dolayı bayram' ediyorlardı. İşte "Beyfendi" Kemal Aygünü görsün! İstanbulda yanından hiç ayırmadığı, Yıldız parkında saatlerce beraber dolaştığı, dertleştiği, emniyet ettiği Kemal Aygün! Bu adam hakkında "Beyfendi"nin "can düşmanı" İsmet İnönü methiye'söylüyordu. Kemal Aygünün sadakatsızlığına, iki taraflı oyun oynadığına bundan iyi delil bulunabilir miydi? Yazının Cumhuriyette çıktığı günün akşamı Ankaradaki tezvir makineleri son süratle harekete geçti.

İşin aslına bakılırsa Kemal Aygünü yemeye niyetli bir takım, senelerdenberi faaliyet gösteriyordu. Fakat Kemal Aygün İngilizlerin "Honesty is the best policy =en iyi politika, dürüstlüktür" formülünü başarıyla tatbik edip hakikaten "yakın adam"ı olduğu "Beyfendi"den hiç ama hiç bir şeyi saklamadığı için bu takım gayesine erişemiyordu. Takımı teşkil edenler Başbakanın vehimlerini mütemadiyen dürten müfritlerdi. Bunlar "Beyfendi "nin gündelik hayata açılan belki bu son penceresini de kapatmak ve kendisini gözleri bağlı, realitelerden daha da uzak yaşatmak, bu suretle de gözde kalmak istiyorlardı. Bunlar için ideal, "Beyfendi"yi dört bir tarafı amansız düşmanlarla sarılmış zarını içinde tutmak, kendilerinden başka herkesi casus göstermekti. Arzuladıkları şiddet yolu terkedilirse halleri nice olurdu?

Kemal Aygün

Düşünceli baş!..

İşte, şimdi, Kemal Aygünü vuracak ve onu "Beyfenddi'nin 'yanından ayırmaya vesile verecek fırsatı bulmuşlardı. Yüksek D. P. çevrelerinde Muhalefete vatan haini gözüyle bakıldığından ve başta İnönü, Muhalefet liderlerinin gece gündüz "aman, nasıl yapalım da şu Menderesi kündeye getirelim" diye kumpas kurdukları düşüncesi hakim olduğundan elbette ki Muhalefet liderine atfen yayılan Aygün lehinde bir söz o çevrelerde en kötü tesiri yapacaktı.

Nitekim geçen haftanın sonunda Cumhuriyet gazetesi Kemal Aygünün âdeta kendisini İnönünün teveccühüne karşı müdafaa eden bir demecini yayınladı. Demeç , D. P. yüksek çevrelerinin ruh haletine ve orada sürüp giden harem çekişmelerine işaret olma bakımından hakikaten hazın bir mâna taşıyordu.

Ama, işin asıl eğlenceli' tarafı şuydu :İsmet İnönü Kemal Aygün hakkında böyle bir kanaat izhar et-; miş olduğunu hatırlamıyordu, bile... İhtimal ki laf, bir ara, dolayısiyle eski Ankara valisine intikal etmiş ve İnönü, Feyyaz Tokarın dostu hakkındaki bir mütalâasını şöylesine tasdik etmiş, başka mevzua atlamıştı. Nitekim Muhalefet lideri hikâye kendisine anlatıldığında kahkahalarla güldü ve "kim kime isterse mübarek olsun" dedi.

Basın

Sıra Babanda...

Geçen haftanın sonunda Cuma günü, Ankara Toplu Basın Mahkemesi elindeki sayısız dosyalardan birini daha karara bağladı ve Basın - Yayın ve Turizm Bakam Server Somuncuoğlunun muvaffakiyetiyle açılan dâva sonunda Yeni Gün Başyazarı Cihad Baban ile mesul müdür. M. Ali Kışlak birer yıl hapis cezasına mahkûm oldular. Ayrıca Yeni Günün bir ay kapatılmasına ve her iki gazetecinin de üçer bin lira para cezası ödemelerine karar verildi. Tabii bu karar, hemen temyiz edildi. Eğer Temyiz Mahkemesi de dâva dosyasını tetkik ettikten sonra Cihad Babanın "Somuncuoğlu dostumuzla dertleşme" başlıklı yazısıyla Basın Yayın ve Turizm Bakanım küçük düşürdüğü kanaatına varırsa şöhretli başyazarın ve genç meslekdaşının Ankara Hiltonda 365 günlük bir misafirliğe hazırlanmaları icap edecekti. Ama artık gazetecilerin hapse düşmeleri o kadar çok rastlanan bir hâdise haline gelmişti ki ardı arkası kesilmeyen mahkûmiyetler mesleğin bir icabı olarak düşünülmeğe haşlanmıştı.'Nitekim, gene geçen haftanın sonunda Zafer mesul müdürü Cenap Yakar ile 69 yaşındaki muharrir Zühtü Hilmi Velibeşenin onar aylık mahkûmiyetlerinin Temyizce tasdik edildiğinin duyulması, meselâ bir Hüseyin Cahid Yalçının mahkûmiyeti kadar akis uyandırmadı. Hoş, bunda yaşlı Zühtü Hilmi Velibeşenin Basın Kanunu hükümlerinin bu derece ağırlaştırılmasında oynadığı rolün hâlen hatırlanmasının da büyük tesiri vardı ya... Ama ne olursa olsun, olgun yaşta bir muharririn veya meslek hayatının en verimli günlerini yaşamakta olan bir gazetecinin elinden kaleminin alınması ve günlerim bir eroin kaçakçısı gibi hapishane duvarları arkasında geçirmesi hoş karşılanmıyordu. İşte gecikmiş dikkatleri bu nokta üzerine çekebilse Velibeşenin mahkûmiyeti üzücü -hâdise hakikaten pek üzücüdür, olduğu kadar, faydalı da olacaktı. Bu sayede Basın Kanunun sert hükümleri yüzünden ıstırap çeken, birçok, aile bir -yanlış yoldan dönüşün sevincini pâylâşmak.

İSTİBDATTAN DEMOKRASİYE

MEŞRUTİYET

Pek çok kimse babama su suali sormuştur: "Atatürkle nasıl, nerede, ne zaman tanıştınız?" Cumhuriyet tarihinde bu kadar-mühim mevki işgal eden bir arkadaşlığın başlangıcını merak etmemek kabil değildir. Ama ne yazık ki bu sualin cevabı yoktur. Zira- babama öyle gelir ki sanki Atatürkle tanışıklığı daima süregelmiş bir vakıadır. Bir Muayyen yer, bir muayyen şekil ve bir muayyen zaman babamın hafızasında kalmamıştır: İki arkadasın birbirlerine mektep sıralarında rastlamış olduk--arı muhakkaktır. Sonradan hayât onları bir çok defa birbirleriyle tekrar karşılaştırmış ve nihayet babam bu vatanın kurtarılmasında, bu devletin kurulmasında, bu cemîyetin yaratılmasında Atatürkün yakın mesai arkadaşı olmak talihini kazanmıştır.

Seneler sonra, Atatürk Cumhurbaşkanı ve babam onun Basbakanıyken iki arkadaş uzun dost' hıklarına ait birçok hatırayı başbaşa yadetmişlerdır. Ama babamın söylediğine göre Atatürk de İnönüyle ilk nasıl, nerede ve ne zaman tanıştığını hafzasında tutmamıştır. Onun için *de bu arkadaşlık sanki daima süregelen bir vakıa olmuştur.*

Geçen akşam, bu hatıraları hazırlarken babam o arkadaşlıktan, o dostluktan bahsetti. Yarım asır evveli... Trakya.. Genç subaylar.. Meşrutiyet hare ketinin başlangıcını babamın ağzımdan ilk defa olarak dinliyordum. Kütüphanenin şöminesinde odunlar çıtırdar ve ateşin önünde Gülsüm bir resimli kitabı neşeli çığlıklar atarak karıştırırken, babam sanki maziyi yeniden yaşıyor gibiydi.

Özden TOKER

1907 sonbaharında Edirnede yeni bir hayat başladı. İttihat ve Terakki Cemiyetinin Üçüncü Ordu mıntıkasını teşkil eden Batı Rumelideki yayılması Edirne bölgesine kadar uzanmıştı. Gizli cemiyet vatanın tehlikede olduğunu ve Kanunu Esasinin iadesiyle devlet idaresinin düzelmesinden başka çare olmadığını vatanseverlere bildiriyordu. Rumelinin baştan basa tehlikede olduğunu görmekte kimsenin tereddüdü yokta. Elbette başlıca hata sahibi de ancak her türlü şikâyetlerin hedefi olan Padişah idaresi olabilirdi. Padişah İdaresinin doğru yola getirilmesi milletvekillerinin toplanması ve çalışması ile sağlanabilecekti. Telkinler asıl ordu subaylarını hedef tutuyordu. Üçüncü Ordu mıntıkasından gelen haberler o bölgede subayların heyecan içinde vatan hizmetine koştuklarını anlatıyordu. Kıymetleri ve ahlâklarıyla adlı ve sanlı olmuş her rütbede subaylar bu hareketin içinde görünüyorlardı. Telkinler ve davetler Edirnede, tereddütsüz kabulle karşılandılar. Bizim irtibatımızı aramızda muhaberat ile yakut dostluk kurulmuş olan Fethi bey, selanikten bana yazdığı mektuplarla besliyordu. Cemiyetin usûlleri içinde İttihat ve Terakki Edirnede kurulmuş, çalışıyordu. Bizim şartlarımız Üçüncü Orduniunkilere nispetle daha dar ve güç olduğu için gelişme ayni hızda değildi. Fakat, sağlam ve emniyetli idi. Üçüncü Ordu ahvalini yakından görüp öğrenmek üzere Edirneden birinin gitmesine ihtiyaç hissediliyordu. Eski erlerin götürülmesi için ordu merkezinden memur gönderilmek âdetti. Ordu Erkânıharbiyesi bu vazife için beni yani topçu yüzbaşısı İsmet efendiyi Dedeağaçtan İzmire sevkiyata memur ettiler. İzmire gittiğimde, orada cemiyetten beni bulacaklarını söylemişlerdi.

"İzmirde ölünceye kadar ateşli ve hareketli kalmış olan Süleyman Askeriyi bulmuştum. Oradaki inkılâp hareketi hakkında beni haberdar etti ve ehemmiyetli bir şahsiyetle tanıştıracağını söyledi. Beraberce bir bakkal dükkânının üstündeki odada oturmakta olan Yakup ağa isminde bir zatın yanına gittik. Bu Yakup ağanın doktor Nâzmı bey olduğunu bana sonra söylediler. Yakup ağa İzmirde hergün dolaşıyor ve her muhitte benim o zaman misalini görmediğim bir taşkınlıkla Sultan Hamit idaresinin tehlikelerini anlatıyordu. Benim İzmirdeki izinli erlerin sevki vazifem bitmişti. Ordumuza dönmek için, usûlden olduğu üzere merkez kumandanlığına bilgi vermeğe gittim ve İlk hareket edecek vapurla Selânike doğru yola çıkacağımı söyledim- Merkez kumandanlığı bana kolaylık gösterdi. Süleyman Askeri bey de. İzmir askeri makamlarındaki işlerim için yardımcı oldu. O sıralarda bu makamlarda Rumelideki fikir cereyanına karşı bir ihtiyat ve kontrol tedbiri vardı. Buna rağmen Rumeli hareketi çalışabiliyordu.

"Selânike geldiğim zaman kendimi büsbütün başka bir muhitte buldum. Tanıdığım kurmay subayları., ve adlarını işittiğim topçu subayları, hepsi, yakın dostluk gösterdiler. Selânikte kaldığım birkaç gün içinde Ordu Erkânıharbiyesinden kıta merkezlerine kadar, gere gündüz, her tarafı dolaştım. Herkes yalnız bir fikirle meşguldü, Balkan devletlerinin hırsları ve büyük devletlerin baskıları vatan kapısını zorlayan aşikar bir tehlike halindeydi. Sarayın mahdut adamları tehlikeyle hiç kaygulanmıyorlardı. Subaylar Balkan komitacılarının takibinden canlarını kurtarabilirlerse üstelik bir de yabancı komiserlerin kovuşturmasından sakınmağa çalışıyorlardı. Durum bütün Rumelide aynıydı. Manastırdaki takipler ve güçlüklerden ayrıca bahsediliyordu. Enver Paşa, Binbaşı Enver bey olarak, oradaki çalışmalarından dolayı herkesin, saygılı dilindeydi. Selânikte tanıdıklarım Edirnedeki gelişmeyle pek ilgileniyorlardı. Tenkid ve teşvik ediyor, öğüt veriyorlardı. Selânikte dikkatimi çeken bir fark İttihat ve Terakki hareketinin siviller arasında Edirneye nispetle daha geniş yayılmış olmasıydı. Bu seyahatimde hemen daima Fethi beyle beraberdim. Atatürkle çok görüştük Atatürkle -Erkânıharp sınıflarında da görüştüğümüz olurdu. Aramızda iki sene var, yani mesafe mektep hesabiyle oldukça geniştir. Daha mektepteyken Atatürk sınıflar arasında dikkati çeken, hususî halleri ve tavırları olan bir şahsiyet tesiri yapardı. Kendisini Selânikte gördüğüm zaman şahsiyetinin arkadaşları ve muhiti içinde iyice belirmiş olduğunu anlıyordum. Yaradılıştan hevesli ve istidatlı olduğu bir tarafı vardır. Mutlaka birkaç kişi yani bir cemiyet içinde bulunmayı, o cemiyette konuşmayı seven ve arayan tabiatı belli idi. Bu mizaç muhitinde daima kabul ve tahallük görmemiştir. Fevkalâdelik şuradadır ki konuşmasından ve tesirinden uzak kalmak isteyenler de nihayet o tesire kapılmışlar ve ondan zevk almışlardır. Anlaşılıyor ki gelecekte büyük işler başında bulunmak istidadı Atatürkte cemiyet içinde yaşamak ve toplayıcı, tesir edici vasıflar sahibi olmak şeklinde belirmiştir. Büyük istidatların hep ayni örnekte kendisini gösterdiklerini farzetmek mümkün değildir. Ben Atatürkteki hususiyeti Selânikte Cemiyet çalışmalarının hararetli zamanlarında nasıl gördümse onu anlatıyorum. Mektepte talim hocamız, zamanın en şöhretli topçu Subaylarından Albay Bağdatlı Hasan Rıza bey, orduda yeni fikirlerin kıdemli temsilcisi görünüyordu. Ordu Erkânıharbiyesinden kurmay binbaşı Cemal beyle hem dairede hem toplandığımız evlerde görüştük. Beni Talât beyle tanıştırdılar. Hepsi çok nazik, teşvikçi ve cesaretliydiler.

"Hayret edilecek bir hâdise Selânikte topçu fırkası komutanı olan Birinci Ferik Şükrü Paşanın beni aratması ve çağırmasıdır. Balkan terbinde Edirne mü-

İNKILABI

dafü olan Şükrü Paşa evvelce Edirnede komutan iken Üçüncü Orduya geçmiş, benim kendi bıraktığı topçu tümeninde iyi bir vasiyette olduğumu işitince, görüşmek istemişti. Ziyaret ettiğim zaman bana iyi muamele etti Edirneden haberler sordu, bana devrin mizacına uygun, belki şerrinden koruyacak sandığı öğütler verdi, İkinci Ordudaki tanıdıklarına selâmlar yolladı. Şükrü Pasa eski devrin en iyi subaylarından biriydi, yeni cereyanlar içinde bulunan hiç kimseye bir fenalık ettiği görülmemişti. Ben kendisıne ikbalinde ve düşkünlüğünde daima saygı ile muamele etmişimdir.

"Edirneye döndüğümde arkadaşlarım beni heyecanlı bir merak içinde karşıladılar. Çok hareketli bir muhitten getirdiğim duyguları toplamağa ve düzene koyarak anlatmağa çalışıyordum. İşittiklerim ve yaşadıklarım istanbulda ve Edirnede açığa vurulması mümkün olmayacak derecede taşkındı. Üçüncü Ordu bize nisıetle çok daha iyi bakılıyordu. Maaşları her ay muntazam veriliyor, kıtaların ihtiyaçları için daha bol para alınıyor, askerin giyim kuşamı düzgün bulunuyordu. Bu şartlarda bizim vaziyetimiz çok daha eksik idi. Buna karşı Batı Rumelide tehlike hissi aşikâr bir surette kabarmıştı. Avrupada, Rumeliye karsı hazırlanan tertiplerden kolaylıkla ve süratle bilgi alıyorlar ye ket tarafa yaydan bu bilgilerle bütün kaygular besleniyor ve bileniyordu. Her derdin devası Kanunu Esaside olduğu imân halinde yerleşmişti. Bütün bu gördüklerimi ve öğrendiklerimi Edirnedeki arkadaşlarıma anlatmağa çalıştım. O günlerde genç dimağların vatan kurtuluşu için sağlam ümitler içinde ne kadar kararlı olduklarını hatırlamak insana kuvvet ve ilham vericidir.

"Meşrutiyet ilânı için gizli devirdeki çalışmaların sebeplerini ve heyecanlarını canlandırmak üzere ne kadar çalışılsa yeridir. Emel ve duyguların asil; temiz mahiyetleriyle sonra olayların getirdiği hayal kırıklıkları ve başarısızlıklar insanı dehşete sevkeder. Memleketin siyasi kültürden acınacak derecede mahrum bulunduğunun kimse farkında değildi. Vatanseverlik timsali olan insanların yeni ikbal şartlarında ne hale gelecekleri hiç tahmin edilmiyordu. Kanunu Esasi kelimesi bir sihir gibi tesir ediyordu. Çok safiyane olan bir umumi telâkkiye göre de Avrupada ve memleket içinde sürgünde bulunan hesapsız ehliyet ve hamiyet sahiplerinin müstesna kabiliyetleri herkes için büyük ümit kaynağı teşkil elliyordu. İşte 1907 sonlarında Rumelinin ümitleri ve duyguları bu azaplar ve hayaller içinde besleniyordu. Meşrutiyet ilânı için daha uzun zaman çalışmak lâzım geldiği kabul ediliyordu. Oysa ki Meşrutiyet tahmin edilemiyecek kadar yaklaşmış bulunuyordu.

"1908 Temmuzunda İstanbulda Kanunu Esasinin tekrar yürürlüğe girdiği hakkında Padişah iradesi ilan olundu. İlk gazeteler Edirnede ihtiyatla karşılandı. İlânın sebebi olan Batı Rumelideki vukuatın haberleri gelmeğe başladı. Günlerden beri dağınık bir halde Selânikten sızan havadislerden Anlaşıldı ki, büyük bir askeri ihtilâlin neticesi olarak Meşrutiyet inkılâbı tahakkuk etmişti. Selanik ve Manastırda İnkılâp (10 Temmuz) 28 Temmuz 1908 de ilân edilmiş, İstanbulda 24 Temmuz tarihli irade ile resmiyete konmuştur. Kısa bir müddet sonra 23 Temmuz tarihi İnkılâp tarihi olarak bütün memlekette tespit edilmiştir. Bir iki gün içinde İkinci Ordu her tarafta inkılâp şenliklerine katıldı. İttihat ve Terakki Cemiyeti merkezleri mevcut oldukları yerlerde açıktan faaliyete geçtiler. İstanbulda ve bütün memlekette cemiyet şubeleri derhal kuruluyor ve manen idareye hâkim oluyordu. Genç subaylar öncülük ederek devletin bütün memurlarını cemiyete sokuyorlar ve eski memurlardan İyi şöhret sahibi olmıyanların vazife görmelerine imkan bırakmıyorlardı. istanbulun hali az zamanda çok daha aşırı bir seviyeye vardı. Kanunu Esasi ile beraber hükümdar yeni bir hükümet kurmuştu. Gene eski idare yetiştirmesi vezirlerden şöhretleri daha elverişli olanlar, hükümete gelmişlerdi. Son idarenin mensupları ise halk efkârının taşkın tarizlerine hedef olmuşlardı.

"Memleketin idaresi hakikatte Selânikteki İttihat ve Terakki umumi merkezinin eline geçmişti. Yurdun hangi köşesinde sükunete getirilemeyen bir hadise olursa. Selanike haber veriliyor ve oradan çaresi aranıyordu, ihtilâlin ateşli ve kanlı hâdiseleri Batı Rumelide cereyan etmiş, çılgınlıkları bütün memlekete yayılmıştı. Durumun nezaketi şu noktadaydı: İnkılâpla payitahtta kurulan hükümet inkılâp hükümeti değildi. İnkılâpçı cemiyet resmî hükümeti idare ve murakabe ediyordu. Kısa zamanda bu vaziyeti normal hale getirmeğe çalıştılar. Hakikatte İttihat ve Terakkinin mesul olarak kendi adamlarıyla iktidara tatmamiyle el koyması uzun seneler sürmüştür.

"Ordunun vaziyeti bu inkılâp günlerinde pek şikâyet olunacak hale gelmişti. Kışlalarda vazifeler eksik kalıyor, herkes her yerde devletin bütün işleri için nutuklar söylüyordu. Üçüncü Ordudan küçük askeri heyetler Edirneye gelmişler, muhitimizin alışmadığı aşırı bir dereceyle ihtilâl edebiyatı neşrediyorlardı. Bu küçük rütbeli askeri heyetler büyük merasimle karşılanmış, ordular arasında kardeşlik duygulan canlandırılmış ve saray muhitlerine her türlü ders verilmek istenmişti. Edirne muhiti bu kadar tahrike tahammül edecek halde değildi. Bu hâdiselerin İzmirde ve daha içeri Anadolu da da fazla geldiği işitiliyordu. Edirnede ilk menfi tepki asker arasında görüldü. Nereden çıktığı ilk önce bilinmeyen müşterek sözlerle askerler İstanbula gidip, Padişahı görmek istiyorlardı. Kıtalarına hâkim olan subaylar, askerleri el altında tutmak için vazifelerine koştular. Bir iki gün gece gündüz asker arasında çalışılıyor, öğüt veriliyordu. Anlaşıldı ki Çarıklı lâkabında bir piyade Kolağası, Padişah sadakatıyla askerlerin aklını oynatmış ve düpedüz inkılâp düşmanı bir hareket vücuda getirmişti. Subaylar fedakârlıkla çalıştılar. İstanbula gidip gelen askerlerin fazla bir tesiri olmadı. Nihayet tahrik eden Kolağası ve etrafındaki birkaç yardakçı tecrit ve tevkif edildi. Bu suretle Edirnede bir büyük hâdisenin önü alınmıştı.

"Göz önünde bulundurmak icap eder ki İkinci Abdülhamit henüz hürmet mevkiinde ve inkılâbın taşkınlıkları vezirlerinin mühim bir kısmına teveccüh etmekle beraber kendisine dokunmamaktaydı. Hiç olmazsa bu hava İstanbulda ve Edirnede hüküm sürüyordu. Meşrutiyet ve Kanunu Esasi idaresi hakkında, o zamanki bilgilerimiz şaşılacak kadar esassız ve sathidir. Bir kanaatte çok samimi olarak sağlam duruyorduk. Kanunu Esasi iç politika ve dış politikanın bütün aksi cereyanlarını yenecek ve hiç güçlüğe uğramadan sar at gibi düzgün işleyen bir idare kurulacaktı. Bu günlere ait bir hikâyeyi hâlâ zevkle hatırlarım. Muhterem doktor Nihat Reşat Belgeri bir gün istasyonda. Avrupadan gelirken görmüştüm. Tanışmayı müteakip samimiyetle görüşmeğe başladık. Doktor, bana bundan sonra memlekette kurulacak idarenin ne şekiller göstereceğini ve en doğrusu nasıl olacağını anlatıyordu. Doktorun bilgisine hayran olduğum kadar kendi eksiklerime de şaşıyordum. O, eski inkılâpçının tecrübesiyle selâhiyetle konuşuyordu. Bizim zihnim daha ziyade içinde bulunduğumuz şartların yakın ihtimalleriyle meşguldü. Bu heyecanlı günleri sevinçle, zahmetle ve kaygılarla geçirdik. Ordu hayatının süratle ve tekrar kendi çerçevesi içinde yürümeğe başlamasına hasret çekiyordum. Ordu Kumandanı Nasır Paşa ayrılmış, yerine başkası gelmemişti. Ordunun bir an evvel muntazam idareye kavuşmasını, her tarafa mütemadiyen anlatmağa çalışıyorduk. Bundan sonra hâdiseler türlü ihtilâflarla birbirini kovalamağa başlamıştır.

Cihad Baban
Ey gaziler..,

fırsatını bulacaklardı. İşte bu düşünceyledir ki Asım Eren -Velibeşenin mahkûmiyetiyle neticelenen dava onun muvafakatiyle açılmıştır-, muvafakatini geri alması için yapılan bütün teşebbüsleri *geri.* çevirmiştir. Ne Cenap Yakana, ne de Zühtü Hilmi Velibeşenin hapse gitmesini hakikaten istemediği halde, içlerinde çok yakın akrabaları ve Medeni Berk gibi seçim bölgesi arkadaşları da bulunan aracıların ısrarlarına, karşı durmak zorunda kalmıştır. Zira birçokları gibi Asım Eren de, Demokrat Partiye bunca hizmeti dokunmuş yaşlı bir yazarın hapse girmek üzere bulunmasının, âmme vicdanının basın suçlularının affı bahsinde duyduğu derin ihtiyacı alakalıların da görmesine yarıyacağına inanmaktadır.

Bir ay istirahat

Velibeşenin mahkûmiyetiyle birlikte Temyiz, Zaferin bir ay kapatılması hakkındaki kararı da tasdik etmiştir. Doğrusu bu bir aylık istirahate, benzi soluk Zaferin hakikaten ihtiyacı vardır. Hatta bu soluk benizliliği, Bahadır Dülgeri -Zaferi ıslaha memur gazeteci milletvekiliçekemiyenler, "Bahadır, Zaferin yüzünü ağırttı"diye alaya bile almaktadırlar. Hakikaten -küçük puntolar ve ufak klişelerle Zaferin görünüşü epeyce beyazlamış -gazetecilikte makbul değildir- ye iktidarın dehşetengiz organı yenileştirme hareketinden yüz akı ile çıkmıştır. Ama geçen hafta olduğu gibi, bu yenileşme gayretleri Başbakanın Zürich görüşmeleri hakkındaki beyanatım bile küçücük bir çift sütunda göstermeğe kadar vardırılınca gazetenin değil ama, idarecilerinin yüzlerinin kızartılmasına elbette lüzum hasıl olmuştur. Fakat Zafer, her şeye rağmen, eğlendirici olmak vasfını -hem de her zamankinden fazla, muhafaza etmekledir. Gazetenin en fazla ciddiyetle hazırlanan altıncı sayfasındaki komik sütununda karikatürlerin mükerrer neşri gibi "masum" hatalar unutulsa bile, sadece birinci sayfa başı hapise düşecek kadar dertte olan bir gazeteciyi dahi saatlerce güldürecek incilerle süslüdür. Meselâ Zaferin son Pazar nüshasının birinci sayfasındaki şu-haberi bir okuyunuz:

"Londra 14, a.a — İngilterede Born Greens şehrinde ev kadınları arasında bir müsabaka tertiplenmiştir. Müsabakanın başlıca suali şuydu: Bir ailede en faydalı levazım hangisidir?

Oralarda, Buralar da

Tekzip müessesesi hakkındaki şikâyetleri biz göklere yükselte duralım. Batı Almanya gazeteleri -ne temayülde olurlarsa olsan- müttefikan Adalet Bakanlığının şerefe tecavüzleri cezalandırma tasarısına, karşı ateş püskürtmektedirler. Henüz ne nihaî seklini alan, ne de Bundestag'a gelen tasarının bazı hükümlerinin duyulması basını müşterek harekete sevketmiştir. Alman gazetelerini ayaklandıran hükümlerden biri şudur:

"Birine zarar vermek kastıyla bir haberi yazan ve neşredenler, zarara uğrayan kimsenin talebi üzerine verilecek cevabı hiç bir şey eklemeden, ayni şekilde ve derhal neşre mecburdur".

Mrs. Evelyne adındaki kadının verdiği: Kocamdır, cevabı birinciliği kazanmıştır. Diğer kadınların verdikleri cevaplar arasında çamaşır makinası, buz dolabı, kahve değirmeni, elektrik süpürgesi v.s. gelmekteydi..."

İş bununla da bitmemiş, bu müstesna haberin tek başına canı sıkılmasın diye olacak, sağına soluna "Bir tiyatroya paraşütle canlı fare indirildi", "Muhabereyle satranç oyunu" ve "Nice'de yeni bâr skandal" diye herkesin günlerden beri meraktan çatladığı mevzulara dair haberler konması da .ihmal edilmemiştir.

Tirhalli bir halli...

Zaferin bu halinden dolayı en çok hücuma maruz kalanlardan biri de şüphesiz halen Ankara Hiltonda bulunan eski yazı işleri müdürü Fatin Fuattır. Koğuş arkadaşları Zaferde ne yakalarlarsa, sanki mesulü oymuş gibi gazeteyi Fatinin burnuna dayamakta ve eski yazı işleri müdürünü durmadan gazetesini müdafaaya mecbur bırakmaktadırlar. Bereket Fatin Fuadın elinin altında daima bir tesirli müdafaa silâhı bulunmaktadır: Allahlık Ulus... Fatin Fuat hemen ikinci sayfayı çevirmekte" ve münasip bir "Deyişler" bulamazsa dördüncüye atlayıp "Eskitemediklerimizden Örnekler" klişesi altında neşredilen sözüm ona şiirlerden" He-, rifçioğlu Sen Mişelde koyuvermiş sakalı.... Uy yesun oni nenesi! Yesin oni nenesi!" diye diye üç satır okudu mu ortalık derhal süt liman olmaktadır.

Hakikaten Allahlık Ulusun hali yürekler acısaydı. O kadar ki meselâ bir yazısında Zürich mülakatından bahisle, ortada ne fol ve ne de yumurta varken "ikinci kore zaferi" nden söz açılmaktadır.

Ama her şeye rağmen, son günlerin rekoru gene de Zaferdedir ve bu rekorun bir müddet daha kırılmıyacağı muhakkaktır. Zira Vatan Cephesine iltihak telgraflarının neşrine devam edilecektir. İste Zaferin pazar günkü nüshasının beşinci sayfasında neşredilen rekortmen telgraf:

"Sayın Adnan Menderes
Başvekil
Ankara

Otuzbeş yıldır tuttuğum C. H. P. den 120 kişi ile ayrılıp safınıza geçtik. Allah D. P. ye yardımcı olsun ve size de uzun ömürler versin.

Bulanık: Mıgık köyü Mehmet Altın"

Mehmet Altın gibi Üyeleri ve zafer gibi organı öldükten sonra, hakikaten Allah D. P. nin yardımcısı olsun! Yoksa...

Zühtü Hilmi Velibeşe
Halaskâr!..

Hafız-i beşer nisyan ile malul değildir!

HİLTONDAN GELİYORUM!

Fethi GÎRAY

Benim Hilton'u bu üçüncü ziyaretimdir. Şu gazetecilik- mesleğinin çile potasında, başımıza gelmedik bâl mi kaldı dersek yeridir.

Ankara Cezaevinin demir parmaklıklı kapısı önünde dikilip ilk defa kendimi beton duvarlar arasında bulduğum zaman, cebimdeki kalemin göğsüm üzerinde çırpınan yaralı, çaresiz bir kuştan nasıl farksız olduğunu bir kere daha anladım. İnsanoğlunun içindeki tatlı, acı hatıraları kabuklaştırıp, derinlemesine bir köşeye yerleştiren zaman, bu demir parmaklıklar, bu beton duvarlar arasında bizlere çok şeyler öğretti.

Hürriyeti dört metrekarelik bir dehliz içkide teneffüs etmenin, mahpusluğun bir saniyesine bile katlanmanın ne demek olduğunu bu çileyi birazıcık çekmiş olanlar bilir. Mahpushane edebiyatı yaparak, şu ufacık yazıda falanın, filânın merhametini tahrik etmek istediğimiz zannedilmesin! Acı ve çırılçıplak realitenin, yüreğimizde, dudaklarımızda bıraktığı burukluk, bizlere yeter de, artar bile...

Bugün, bir avuç aydını duvarları araşma sıkıştıran, iki oda, bir holden ibaret 'Ankara Hilton demokrasi devrimizin şanına yakışan bir sembol olarak, ileride yazılacak mücadele tarihimizde simsiyah bir nokta olarak kalacaktır.

Her geçen gün, kadrosuna yeni takviyeler alarak, büyük bir gazeteyi idare etmeye yetecek kadar elemana sahip olmaya başlıyan Hiltonda benim ismim "Turist Fethi"-dir. Bu ince ve zamanımıza yakışır etiket,,bana sevimli dostum, Hiltonun gedikli müşterilerinden Şinasi Nahit Berker tarafından hediye edilmiştir. Burada, beni hakiki ismimle gardiyanlar bile zor tanır İllâki turist sıfatının ismimin baş tarafına yerleşmesi şart. Bu şanın bendenize lâyık görülmesi, cezalarımın hafif olmasından ve sık sık Hiltonu ziyaretimden ileri gelmiştir.

Toplu hayâtın, bir arada uzun müddet beraber yaşamanın ihsanları nasıl çocuklastırdığının en canlı misaline Hiltonda rastlıyabilirsiniz. Sabahleyin çay pişirilecek, kahvaltı edilecek, bardaklar yıkanacak. Herkes vazifesini bir metrdotel kadar bilir, burada. Çayın en demlisini Metin Toker içer. Onun çayı ikinci postadan verilecektir. Fatin Fuat, sabah gazetelerini yatağında okumağa alışıktır, aynı anda çay bardağı elinde olacaktır. Ülkü Arman bu saatlerde modern resim ve son mavi bulut parçasının Hiltonun üzerinde nasıl durması lazım geldiği hakkında Kurtul Altuğa konferans çekmektedir. Şinasi Nahit bu dakikalarda en sinirli halini almış tır ve Ülkünün Kurtula verdiği konferanstan gına getirdiğini haykırır, "Bu küçük Dingolar"ı buraya kim gönderdi diye acı acı şikâyet, eder. Şinasiye göre Dingo, mahpushane dilinde küçük böcek demektir.

Fethi Giray

Turist!..

Ankara Hilton

Ne günler, ne günler!.

Bulut, güneş tepemize dikildiği zaman, M. bulvarında bir yarıştır başlar ki görmeyin.. Metin 80 metrelik beton pist üzerinde tam bir saat birisini kovalıyorumuş' gibi gider gelir. Metin bitirir, bir de bakarsın piste Fatin Fuat çıkmış, bir saat de o gider gelir. Yalnız Fatinin, Metin Tokerden farklı bir de İsveç Jimnastiği vardır ki, görülmeğe değer...

Arkadan küçük Dingolar, yani Şinasi Nahitin küçük böcekleri: Ülkü Armanla Kurtul Altuğ başlarlar M. bulvarında yürümeye. Mahpushanedeki gazetecilerin tek yürümeyen insanı Şinasi, bu saatlerde hâlâ ranzasında uzanmış vaziyettedir, öğle yemeğinin yaklaşması Hiltonda büyük bir telâş yaratır. Yine yemekler ısınacak, yine tabaklar, bardaklar yıkanacak. Bu meşhur ikametgâhın bir tek masası olduğu için, herkes grup grup, sırayla yemek yemeğe mecburdur. Biz gazetecilerin sofrası 6 kişilik ve en son gruptur. Herşey programlı olduğu için tam saat 13 te öğle yemeğine başlamak mecburiyeti vardır. Bu yemeği nasıl yediğimiz hakikaten görülmeye değer...

Gün, yakasını akşama kaptırınca herkesin elinde birer kitap, üzerimize kapanan demir kapı açılıncaya kadar fasılasız bir okuma devresi başlar. Uyku denilen sihirli rahatlığın burada zerresi yok dersem bana inanın. Herkesin bir uyumak gayreti içinde çırpındığı, gece yarısından sonra tam manasıyla belli olur. Bu arada birazıcık dalıp horluyanları kontrol etmek, yastıklarını, elle düzeltip, böğürlerine sopayla' dürtmek Şinasi Nahifin aslî vazifeleri arasındadır.

Gece bir türlü başlar sevgili Akis okuyucuları bir türlü bitmez Hilton denilen mahpushanede. Hilton geceleri sırası gelince, o da uzun uzun anlatılacak bir başka mevzudur.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Bütçe

Şirinlik yarışı

Bu haftanın başında 30 kadar milletvekilini en çok endişelendiren, hatta maaşlara zam işinden bile çok düşündüren, Bütçe müzakereleri sırasında konuşma imkânı bulup bulmıyacaklarını bilmemeleriydi. Endişelerinde haylıydılar. Zira bu yıl Bütçenin tümü üzerinde konuşmak isteyenlerin "Bayisi bir hayli kabarıktı. Hatipler aylardan beri bu işe hazırlanıyorlardı. Meselâ Suphi Baykam bu konuşma için Bölükbaşının meşhur bavulunu dolduracak kadar çok malzeme toplamıştı. Konuşamazsa yazık olacaktı. Sırrı Atalay Doğu meselesini tazelemek hevesi içindeydi. Bölükbaşı, hiç değilse hayranlarına Meclis kürsüsünden "sıhhatini is'ar" etmek zaruretini duyuyordu. İsmini yazdırmakta biraz geç kalan Sırrı Hocaoğlu, kürsüye çıkabilmek için Bütçenin üstünde konuşmaya bile razı görünüyordu.

Her hatip yılda bir defa her meseleyi enine boyuna konuşmak imkânı vereni bu fırsatı -aralarında üç dört. -saatlik konuşmalara hazırlananlar vardı- kaçırmamak azmindeydi. Ama ne var ki, muhtemelen Cuma günü başlıyacak olan Bütçe müzakerelerinin 8 gün içinde bitirilmesi lâzımdı. Bütçenin tümü ü z e - rindeki konuşmalara iki günden fazla zaman ayırmaya imkân yoktu. Halbuki 30 hatibe konuşmak için üçer saat hesabıyla asgari 90 saat -Günde 12 saatten 7,5 gün yapar- lâzımdı. Şu halde aylardan beri bütçeye hazırlanan 30 hatipten büyük bir kısmının emekleri boşa gidecekti. Hatipler bu sebeple, Meclis İdare Heyetine şirin gözükerek münasip bir sıra elde etmek hususunda yarış ediyolardı.

İktisadî bale

Bütçe Encümenindeki müzakereler geçen haftanın ortasında nihayetlendi ve haftanın sonuna doğru milletvekillerine Bütçe Encümeninin mazbatası dağıtıldı. Mazbata bu yıl İzmir milletvekili Behzat Bilgin tarafından kaleme alınmıştır., Mazbatanın sonunda Encümenin muhalif milletvekillerinin muhalefet şerhi, düştükleri görülmektedir. Sadece Muammer Akpınar, geçen yıl "muhalifim" tabirini kullandığı halde, bu defa "söz hakkım mahfuzdur" demekle yetinmiştir.

Behzat Bilgin, encümen raporarıyla şöhret yapan selefi Sebati Atamandan sonra, hiç değilse ayni kalitede bir mazibata kaleme alabilmek için bir hayli gayret göstermiştir. Birleşmiş Milletlerin "Türkiye, Mısır ve İsrailde İmalât Sanayii" ve "Türkiyede Prodüktivite" eserlerini okumuş, raporunu bu kitaplardan alınmış tablolarla süslemiştir. Selefinden daha iyi çalışacağını göstermek için. Atamanın düştüğü hataları

Behzat Bilgin
Halef, selefi aratır

bile belirtmekten çekinmemiştir. Meselâ , Ataman, millî gelir içinde ziraî gelir beyinin azalmasını "Milli gelirin, terekküp ye teşekkül * tarzının bir memleketin iktisaden gelişme derecesini tâyinde başlıca kıstaslardan biri olduğu malûmdur. İleri ekonomilerde ziraat gelirlerinin millî, gelir içindeki nisbetinin düşük olması esastır. Buna mukabil sanayi, ulaştırma, ticaret gibi yüksek dereceli faaliyetlere ait gelirlerin nisbetleri ziraî, gelir mabetlerinden daima fazladır. Millî gelirimizde yıllar içinde vaki 'bünyeyi gelişmenin seyri, bu balkımdan ümit vericidir. Gerçekten ziraat 1950 yılında safî millî gelirimizin yüzde 50 sini verdiği halde 1956 yılında bu nisbet yüzde 46,3 e düşmüştür" diyerek büyük bir sevinçle karşılarken, Behzat Bilgin tamamiyle aksi fikirdedir. Bu düşüşü "ziraatteki inkişafın diğer sektörlerin mecmu - una nazaran nisbaten geri kaldığının delili olarak kabule mecburuz" cümlesiyle ifade etmektedir. Ama bu geri kalışın sebeplerini izah maksadıyla ziraî iktisat mütehassısı Reşat Aktanın "Türk Ziraatinde Prodüktivite" adlı incelemesine başvurmuş olması, İzmir milletvekili için hakiketen bir talihsizlik olmuştur. Zira Reşat Aktanın bu değerli incelemesi, görülmemiş kalkınma hikâyesini temelinden çökertecek objektif delilleri ihtiva etmektedir. Meselâ Türk ziraatinde adam başına düşen reel gelirin 1957 yılında 1938 seviyesinden aşağıda bulunduğunu -evet, refah edabiyatına rağmen aşağıda bulundu--unu görmek için Reşat Aktanın hazırladığı. Encümen mazbatasını süsleyen tabloya bakmak kâfidir. Ayni etüd ziraatte verimlerin 20 yıldır, artmadığı acı hakikatini ortaya koymakta ve üstüste iyi giden havalar yüzünden elde edilen iyi mahsûlün kerametini kendilerinde görenleri en acı şekilde tenkid etmektedir. Meselâ İzmir milletvekili mazbata muharririnin Reşat Aktandan aktardığı şu cümleye bakın: "Prodüktivite artışı yolu üç elde edilecek zirai kalkınma emin ve devamlı bir ilerlemeyi temsil eder; ve evvelâ, hızla sıçrayıp birkaç adım gerilemek suretiyle yapılacak kalkınmaya her bakımdan tercih edilmelidir".

Her halde Behzat Bilgin de ancak balede makbul olan bir ileri üç geri adım atmanın ziraatte pek iyi bir metod olmadığını anlamış olacak ki "Bu hakikat kabul edildikten sonra Türkiyede şimdilik hızla sıçrayıp birkaç adım gerilemek ve sonra yeniden hamle yapmak şekliyle olduğu gibi prodüktiviteyi ıslaha matuf teşebbüs ve tedbirler neticesi olarak ta gerçek bir kalkınma dikkati çeker" sözleriyle kırılan potu tamire çalışmaktadır.

Mazbata, görülmemiş kalkınmaya bale yaptıran bu sözlere) benzer pek eğlenceli cümlelerle doludur. Meselâ iktisatçılar "Türkiyede iktisadî kalkınma hareketleri esas itibariyle normal tasarruf ve kredi kaynaklarından beslenmiştir. Bununla beraber resmî sektördeki yatırımlar için, kısmen Merkez Bankası kaynaklarının zorlandığı bir vakıadır" cümlesini pek sevdiler. Ama mazbatanın incisi, 1924-1938 devresinde yılda ortalama 212 kilometre demiryolu yapılırken, 1951-1958 devresinde sadece 35 kilometre yol yapılmasının izahı için

Perde Arası

Niçin iki yakamızın bir araya gelmediğini hâlâ anlıyamıyanlar varsa, ayaklarının suya ermesi için lütfen Sakarya Valiliğinin şu ilânını okusunlar:

"Sakarya Vali evi perdeliklerinin mahallinde yerlerine asılması dahil olmak ve Güzel sanatlar Akademisi profesörü Hayati Gürkey tarafından intihap edilecek kumaştan olmak üzere (18000) lira muhammen bedelle eksiltmeye konulmuştur. Eksiltme 27.2.1959 Cuma günü saat 15.00 de 'Sakarya Hususi Muhasebe Müdürlüğü binasındaki Daimî Encümen odasında yapılacaktır ilan olunur."

-(Tercüman, 14 - 2 - 1959)

Behzat Bilginin bulduğu. "Bu bahiste on büyük şeref Atatürk devrine aittir" cümlesidir.

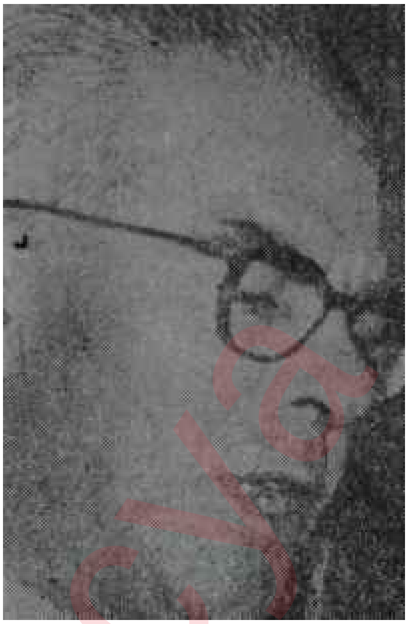
Kalkınma

Endaze elden düşünce...

Önümüzdeki günlerde, Bütçe müzakerelerin heyecanlı münakasaları arasında iktidar partisine mensup hatiplerin yapacakları konuşmaların birçok bakımdan merakla beklenildiği şüphesizdir. Meselâ Sanayi Bakanı, tekstil sanayiindeki başdündürücü inkişaflardan söz açtığı zaman 1934 de iftiharla açıklanan "Tekstil tevsi projeleri"nden bahsedebilecek midir? İşsizlik ifritinin tarpanını en büyük şiddetle savurduğu bu sanayi kolunda, gelmiş geçmiş bütün, övünmelere rağmen ciddi ,bir buhranını hüküm sürdüğü herkes tarafından bilinmektedir. Üstelik tekstil sanayiine yapılan yatırımlarda iyi bir seçme yapılmadığı da artık anlaşılmıştır. Bir de bu yatırımların gerçekleştirilmesinde plânsız ve ölçüsüz hareket edilmesi meselesi vardıı" ki, 1954 de ortaya atılan tekstil tevsi projeleri bu bakımdan en parlak misali teşkil etmektedir.

Bu projeler, Hükümet programına muvazi olarak ve hususî sermayeyi teşvik maksadım gözönünde tutarak Sümer'banka hazırlatılmıştı. Buna göre, Sümerbank kendi kontrolü altında, memleketin 11 bölgesinde anonim şirketler kuracaktı: Bu sayede Aydın,. Manisa, Antalya, Karaman. Maraş, Adıyaman, Bergama, Nevşehir ve Eskisehirde yeni tekstil fabrikaları kurulacak, Denizli ve Erzincanda ise mevcut fabrikalar tevsi edilecekti.

Ananonim şirketler büyük bir süratle kusuldu ve tabii ilik dış olarak idare meclisleri teşekkül etti. İdare meclislerinde -kolayca tahmin edileceği gibi mahallin D. P. teşkilatında gelire ihtiyacı olanlar, milletvekilliği seçimlerinin talihsiz adayları yer almışlardı. Maaşlar kolayca omuz silkilemiyecek kadar dolgundu; en aşağı haddi baremin en üst kademesindeki memur maaşından daha az değildi. İdare meclisleri kurulduktan ve üyeler maaşlarını, tıkır tıkır almaya bağladıktan bir iki sene sonra inşaat ihalelerine girişildi. Aydın fabrikası 1955 de, diğerleri şirketlerin kurulmasından iki sene sonra müteahhitlere ihale edildiler. Ancak inşaata başlıyabilmek için idare meclislerinden ve ihalelerden başka bir miktar da malzemeye ihtiyaç vardı ki, işte bu nasılsa unutulmuştu! Neden sonra akıl başa geldi ve malzeme temini için çalışmalara başlandı. Bu arada gecen zaman müteahhitlerin aleyhine işlemişti: bu defa oralar itirazı dayadılar: "Biz bu işten elimizde olmıyan sebepler yüzünden zarar ettik, zararımızı telafi edin!". Müteahhitlerle yapılan mukaveleler, aslında Sümerbankın lehindeydi. Ama bu işte teamüllerin o kadar dışında ihmaller yapılmıştı ki, Şümerbank kendi lehindeki hükümlerin sağladığı imkânlardan feragat etmek zorunda kaldı. Müteahhitlerle, geçen zaman zarfında uğradıkları zararı telâfi etmek maksadıyla yeni ek mukaveleler yapıldı. Eh, artık yeni tekstil fabrikalarının bacalarını keyifle tüttürerek çalışmalarını bekliyebilirdik. Ama ne gezer.. Hemen ve -ni bir güçlük kendini gösterdi: Fabrikaların çoğu projelerine göre, muhtaç olduğu elektrik enerjisini yapılacak mahalli santrallardan alacaktı. Gerçi bu santrallar henüz ya proje, yâ da inşa safhasındaydılar ama, memleketteki kalkınmanın sür'ati istimin vapur kalktıktan sonra -gelmesini caiz kılacak kadar hızlıydı!

Sebati Ataman
"Kalkınıyoruz!" •

İşte bu sürate güvenildi ve tekstil fabrikaları inşaatına girişildi. Ancak, pek kısa bir müddet sonra görüldü ki, elektrik santrallarının büyük bir kısmanın değil, fabrikaların ikmaline kadar, senelerce sonra bile yetiştirilmesine imkân yoktur. Gayretle yetiştirilecek gibi olanlardan da -enerji nakli için lüzumlu tesisat düşünülmediğinden- enerji temini mümkün değildi. Tekstil hamlesi, ilk merhalede böyle bir başarısızlıkla yüzyüze gelince, fabrika projelerinde yeni bir tadilât yapıldı ve elektrik enerjisinin fabrikalarda kurulacak dizisi jenatör gruplarından sağlanmasına karar verildi. Tabii bunun için de yeni makinalar getirtmek icap ediyordu. Hemen ithalât teşebbüslerine şitap edildi. Bu arada fabrikaların inşaatı bir duruyor, bir ilerliyordu;. Binalara, elektrik jeneratör gruplarını koymak için ilâveler yapmak lâzım geliyordu. Fakat bu grupların büyüklükleri hakkında hiç bir teknik malumata sahip bulunulmuyordu! Fakat öyle bir "şiddeti tasmim ile çıkılmıştı ki yola", kimse makihalarm gelmesini bekliyecek kadar sabredemiyordu. Bu sebeple fabrikaların projelerini hazırlıyan mimarlara "Canım, işte genişçe bir şeyler ekleyiverin" talimatıyla gruplar için binalar yapılması emredildi. Mimarlar da gelecek makinaları hayallerinde ölçüp biçerek eksikliği telâfi ettiler. Telâfi ettiler ama, makinalar peyderpey gelmeye başlayınca, evdeki hesabin çarşıya uymadığı ve nümarlarm muhayyilelerinin yetkililerin zannettiği kadar isabetli olmadığı anlaşıldı. Jenatör gruplarından kimi yapılan binaya sığmıyor, sığanlarda da etrafında çalışacaklar için yer kalmıyordu. Bunun üzerine projeler yeniden değiştirildi ve iç duvarlar üç dört defa yıktırıldı, yeniden yaptırıldı. Ama Sümerbankın himayesi altındaki anonim şirketlerin talihsizliğini yenmek bir türlü mümkün olmadı. Bu teşebbüslerden ancak bir teki. Aydın Fabrikası -o da kazanhanesi yapılmadığı için sadece iplik hazırlığında işe yaramaktadır, faaliyete geçirilebildi. Diğerleri ise, son para ayarlamasından sonra hesapları büsbütün altüst olan Sümerbankın eksik kalan malzemelerini getireceği günü beklemektedirler. Şimdiye, kadar 100 milyonun üstünde masrafa mal olan bu fabrika adaylannın eksikliklerinin tamamlanması için lüzumlu döviz, 50 milyon dolardır. Bu 50 milyon dolarlık, ithalâtın yapılabilmesi için herşeyden önce ithal imkânına, sonra da yarım milyara yakın Türk* lirasına ihtiyaç vardır.

İşte bu yüzdendir ki, tekstil sanayiindeki muazzam inkişaflardan bahse kalkışacak herhangi bir hatibin -icad etmek zorunda kalacağı "inci"îıer bir tarafa- Süınerbankın eskiden kalma fabrikalarına ham madde tedarik edip edemediği hususunda neler söyliyeceği bile halen bir merak mevzuudur.

İthalât

Otomobil sevdası

Bu haftanın başında Anadolu Ajansına bir beyanat veren Ticaret Bakanı Hayrettin Erkmenin uzun konuşmasının içine sıkıştırdığı bir cümle kimsenin gözünden kaçmadı. Erkmen "Ayrıca memleketimizin binek otomobili ihtiyacının karşılanmasına başlangıç olmak üzere vasıflan bilâhare ilân edilecek arabaların ithali de derpiş olunmuştur" diyordu.

Araba sevdası çekenleri çok sevindiren bu müjdenin millete duyurulması milletvekili ödeneklerine zam yapıldığı güne rastladı. Milletvekilleri bu suretle 1959 yılı istihkaklarını en iyi şekilde kullanmak imkânına kavuştukları için elbette pek memnundurlar.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

A.B.D.

Dulles'in başıucunda

Bu haf ta başında. Amerikan Kara Kuvvetlerinin Washington'daki meşhur Walter Reed Hastahanesinden gelen haberler, zirve toplantısı hesaplarıyla meşgul olanların tahminlerini hayli karıştırdı. Kalın barsak ameliyatı için hastahaneye yatan ve im işi sağ salim atlatan John Foster Dulles. Şimdi de kanserden muztariptir. Bu, Dulles hakkında gelen ilk kanser haberi değildir; Amerikan Dışişleri Bakanının böyle bir illete tutulduğu iki seneden beri bilinmekteydi. Fakat, doktorların ihtimamı sayesinde hastalığın seyri durdurulmuş ve herkes Dulles'da kanser bulunduğunu dahi unutmuştu. Şimdi hastalık tekrar nüksetmektedir ve Dulles en az bir iki ayını hastahanede yatarak geçirecektir.

Kanser haberi gelir gelmez Beyaz Sarayı bir telâştır aldı. Dünya siyasetinin pek nazik safhaya girdiği bir sırada Amerikan Dışişleri Bakanının verinden kımıldayamaz hâle gelişi hiç de hoş bir şey değildi. İngiltere Başbakanı MacMillan'ın Moskovaya gitmesi için ancak bîr hafta, kalmıştı ve bu ziyaretten sonra.Almanya meselesinin bambaşka bir istikamette gelişmesi mümkündür. Orta Doğudaki. durum da kati bir manzara almamıştı ve Bağdat Paktı memleketleriyle imzalanacak askerî andlaşmalar meselesi hâla sallantıdaydı. Son yıllarda Amerikan dış siyasetine damgasını vuran ye bu yüzden hayli tenkid edilen adam. tamı lâzım olduğu bir sırada sahneden çekilmekteydi.

Hastalığın hayli tehlikeli olduğunu ve pek uzun sürebileceğini hesaplayan Eisenhower önce sevgili dostu Dulles'ın yerine başka birisini tâyin etmeyi düşündü. En kuvvetli namzet olarak üç kişinin adı dolaşıyordu: Eskiden Amerikanın Almanya Yüksek Komiserliğini vapan John J. McGloy, Birleşmiş Milletlerdeki Daimi Temsilci Henry Cabot Lodge ve şimdiki Dışişleri Bakan Muavini Christian Herter. Bunların üçü de, diplomasi tecrübeleri - nin uzunluğu ve bilgilerinin deriniiğiyle tanınmış kimselerdi ve bazı çevrelere göre, Dışişleri Bakanlığımın işlerini Dulles'dan daha iyi idare edebilecek kabiliyetteydiler. Fakat, arkadaşlarına ve tuttuğu kimselere sadaka/tiyle tanınan Başkan Eisenhower, henüz Dulles sağken böyle bir adim atmaktan çekinmektedir.

Hastalığın faydaları

Üstelik, Walter Reed Hastahanesine yaptığı ziyaret sırasında Dulles'in söylediklerine de Başkanın aklı yatmıştır. Dışişleri Bakam, kendi hastalığının Amerikan dış siyaseti

John Foster Dulles

Hasta bakan

bakımından gayet ustalıkla kullanılabileceğini hatırlatmıştır. Ruslar, son aylarda zirve toplantısı için giriştikleri kampanyaya hız vermişler, hiç olmazsa dört dışişleri bakanının bir araya gelerek konuşmaları için ısrar etmeğe başlamışlardı. Halbuki, Amerika, böyle bir toplantı için vaktin henüz gelmediğini, daha önce Cenevre konuşmalarının bitmesini beklemek gerektiğini ve nihayet Rusların tutumunda açık bir;; değişiklik bulunmadığını ileri sürmekteydi. Şimdi, Dulles'ın hastalığı, böyle bir tutumu bir az daha uzatmak ve Batılılar arasında fikir birliğini sağlayacak temaslara devam edebilmek için gayet müsait bir fırsattı. Bu muhakemeye Eisenhower'in de aklı yattı ve Başkan yeni bır,:Dışişleri Bakanı tâyin etmekten vazgeçti.

Fakat Dulles'ın bu hesabı da pek doğru çıkmadı. MacMillan Moskova seyahatinden önce müsbet bir adım atılmasında ısrar ettiğinden Washington, Sovyet nostasına verilecek cevabı açıklamak zorunda kaldı. Buna göre Batılılar. Beş Büyüklerin Berlin meselesi hakkında yapacakları toplantıya Doğu ve Batı Almanyanın da müşavir olarak katılmalarını kabul ediyorlardı. Bu yeni duruma rağmen Eisenhovver, Dulles'ın Dışişleri Bakanı unvanını muhafaza etmesi yolundaki kararını değiştirmedi.

Bundan sonra Dulles'a. Dışişleri Bakan Muavini Christian Herter vekâlet edecektir. Ancak, Dulles hâlâ resmen bakanlık mevkiinde bulunduğu için, Herter her gün hastahaneye gidecek, alınacak kararlar hakkında Dışişleri Bakanıyla görüşecektir.

Christian Herter

Fiili Bakan

İran

Men ne çûyem,..

Bu hafta başında, Moskova Râdyosunun İran aleyhine açtığı neşriyat taarruzu hâlâ devam etmekteydi. Radyonun bütün yabancı dil yayınları Tahran hükümetine alenî ihtarla ve tehditlerle doluydu. En çok tekrar edilen söz de "bu gidişin Orta Doğu ye bilhassa İran için çok kötü neticeler doğuracağı" sözüydü.

Moskovayı bu derece sinirlendiren hâdise, geçen hafta sonunda Tahranda cereyan etti. İranla dostluk' ve karşılıklı saldırmazlık paktı imzalamak üzere gelen bir Sovyet heyeti, pek kısa süren müzakerelerden sonra bir neticeye yaranladsın, görüşmeleri yarıda bırakıp Rusyâya döndü. Uçak Moskova hava alanına iner inmez, heyet başkam acele bir basın toplantısı yapıp İrana tehdit yağdırmağa başladı.

Aslına bakılırsa bu işte İranın da hiç kabahati yok değildi. 'Bilindiği gibi. Karasideki son Bağdat Paktı toplantısında Amerika' ile pakt âzası memleketler arasında imzalanacak askeri andlaşmalar meselesi görüşülmüş ve tam bir fikir birliğine varılamamıştı.Amerika, İranın istediği neviden "dahilî ve harici her türlü komünist tehdidine karşı" teminat vermeğe yanaşmamıştı. Tahran hükümeti, bu defa, Ruslarla biraz flört ederek Amerikalıları yola getirebileceğini ummuş ve 29 Ocaktan itibaren Sovyet mü-

zakere heyetiyle temasa geçmişti. Fakat, Moskovalı diplomatlar pazarlık kapısını bir hayli yukardan açmışlardı. İranın Rusya aleyhine iki taraflı bir andlaşmaya girmesine şiddetle muhaliftiler. Hele İran toprağında Amerikan üslerinin kurulmasına razı olmıyacaklarını ısrarla ileri sürüyorlardı. Bu flört işinin hayli tehlikeli mecralara doğru sürükiendiğini gören İranlılar müzakereleri baltalamaktan başka çare kalmadığına karar verdiler ve yaptıklarına yapacaklarına pişman oldular. Ama iş işten geçmişti Ve Ruslar kendilerine oynanan oyuna hayli kızmışlardı.

Şahın derdi başka

Başbakan İkbal ve Dışişleri Bakanı Hikmet böyle tehlikeli oyunlarla meşgul oladursunlar, artık saçlarına ak düşen Şah Hasretleri bambaşka işlerle meşguldü. Memleketine bir veliaht hediye edebilmek için olmadık zahmetlere katlanan ve düğün üstüne düğün tazeleyen kalın kaşlı hükümdar, bu defa oğlan çocuk doğuracak namzedi bulmuş gibidir. Tahrandaki sarayın müstakbel kraliçesi, eski İtalyan kral ailesinin mensuplarından Prenses Maria Gabriella'dır. Bazılarının iddiasına göre Süreyyadan da güzel olan Maria Gabriella henüz onsekiz yaşındadır ve İsviçrede tahsildedir. Beş dili bülbül gibi konuşur ve tıpkı Süreyya gibi müthiş spor ve kayak düşkünüdür. Simdi Maria Gabriella'nın ablası Prenses Maria Pia ile kocası Yugoslav Prens Alexandre, Şahın misafiri olarak Tahranda bulunmaktadır. Saraya yakın çevrelerin bildirdiklerine göre, düğün mevzu - undaki görüşmeler hayli ileri bir safhaya ulaşmıştır.

"Babam yerinde adam"

Maria Gabriella Giuseppâ Aldegonda Adelaide Ludovica Felicita Gennara di Savoia -Prensesin tam adı budur- Savoya hanedanının yetiştirdiği en güzel kızlardan biri sayılır. 1.75 boyu ve ceylân bakışlarıyla nereye gitse hemen dikkati çeker. Roma gazetelerinde II Messaggero'nun ifadesiyle "Avrupa kral aileleri içinde en güzel vücut da ondadır". Prensesin, lisan bilgisi ve spor merakından başka kabiliyetleri de çoktur. Güzel şarkı söyler ve gitar çalar. Tabii, bu kadar güzellik ve kabiliyet bir araya gelince -genç yaşına rağmen, prensesin talipleri de hayli çok olmuştur. Bunlar arasında en meşhuru, İspanya tahtı vârisi Don Juan'ın oğlu Don Juan Carlos'tur. Geçen yıl İtalyan gazeteleri bu mevzuda, hayli neşriyat yapmışlar, böyle bir izdivacın çok münasip olacağını yazıp durmuşlardır. Fakat, prensesin tahsiliyle alâkalı mülâhazalar daha ağır basmış olacak ki, o zamanki dedikodular fazla sürmemiş ve Maria Gabriella henüz evlenmek niyetinde olmadığını gazetecilere açıklamıştır.

Bu defa, İran Şahıyla alâkalı ilk şayialar ortada dolaşmağa başladığı zaman kendisiyle görüşen muhabirlere şöyle demiştir: "Hiç öyle şey olur mu? İran Şahını şimdiye kadar ancak on dakika görebildim. Babam yaşında adam; üstelik büyük babam kadar da yaşlı gösteriyor!"

Şah Pelılevi

Prenses Elia

Öp babanın elini!..

Din meselesi

Şimdi öyle anlaşılıyor ki, genç prensesin o zamanki sözlerî, annesinin ve Şahın ısrarı karşısında, pek para etmemiş ve evlenme işi az çok karara bağlanmıştır. Fakat hâlâ tereddütlü bazı noktalar mevcuttur. İtalyanlar Katolik bir prensesin Müslüman bir hükümdarla evlenmesini hiç de hoş karşılamamaktadırlar.

Tahrandaki saray çevrelerine bakılırsa, bu gibi güçlüklerin yenilmesi pek fazla zaman almıyacaktır. Onların iddiasına göre, Savoya hânedanı, bu neviden evlenmelere hayli alışıktır. Prensesin ablası Maria Pia. Prens Alexandre'la yani bir ortodoksla evlenmiştir; teyzesi Gioyanna'nın Ortodoks Bulgar Kralı Doris'le evlenmiş olduğunu da kimse unutmamaktadır. Tabii, Müslüman bir hükümdarla evlenmek biraz daha fazla küclük çıkaracaktır ama, bir yandan Tahranda Şahın gayreti, öte yandan da İsviçredeki ablası Prenses Semsin uğraşmaları sonunda herseyin yoluna gireceği günler yakındır.

Cezayir

Oyalama siyaseti

Frânsız Başbakanı Michel Debre'nin geçen hafta Cezayire yaptığı ziyaret, birçok bakımdan, vaktiyle Sosyalist Başbakan Guy Mollet'nin başına gelenleri hatırlattı. Cezayirdeki nutuklarından birinde milliyetçilik dozunu biraz hafif tutan ve Cezaylilere hürriyet vaadinde falan bulunan eski başbakan oradaki Fransızlar tarafından açılan taş, domates ve çürük yumurta yağmuru altında canını zor kurtarmıştı. Bu defa, de Gaulle'cü başbakan Debre'ye bir şey atan çıkmadı ama, geçtiği yerlerde aleyhinde bağırıp çağıranlar, tezahürat yapanlar eksik olmadı. Halbuki, ihtiyatlı siyaset adamı mümkün olduğu kadar konuşmamağa dikkat etmiş, konuştuğu zaman da artık klişeleşmiş sözleri ağzına almaktan kaçınmıştı, Michel Debre, birtakım kısaltılmış formüllerin veya yuvarlak lafların aleyhinde olduğunu söylüyordu. Cezayir meselesi sabırla ve karşılıklı anlayışla halledilecekti. Bunun için de, önce sulh ve sükûnun yerleşmesi, memlekette nizamın tesis edilmesi gerekmekteydi.

Halbuki, Cezayirdeki Fransız halkının beklemeğe hiç tahammülü yoktu. Massu-Salan ayaklanması sayesinde işbaşına gelmiş olan bir hükümetin kendi isteklerini hemen yerine getirmesini ve Arap milliyetçilerinin sözlerine pek aldırış etmemesini istiyorlardı. De Gaulle hükümete, şimdiye kadar, iki tarafı da oyalayıcı bir yol gütmüş herhangi bir kati hâl çaresine yanaşmamıştı. Vaatlerle işbaşına gelen Debre hükü-

Cezayirde bir nümayişte polisler

Cop hazretleri çalışıyor

meti, Cezayir meselesinde fazla gerilendiği takdirde, kendilerini iktidara getiren kütlelerin tekrar homurdanacağını pekâlâ biliyordu. Nitekim, Başbakanın son Cezayir siyaseti de bu noktayı açıkça ortaya koymuştur. Halbuki. Cezayirde devamlı bir hâl çaresine varabilmek için, hiç olmazsa mutedil Arapları tatman edecek ortalama bir yal seçmek zaruridir. Belki ondan sonra. tam istiklâl isteyen milliyetçilerle anlaşabilmek için bir zemin bulunabilir. Michel Debre bu hakikatleri kalabalıklara anlatmanın güçlüğünü geçen hafta fiilen öğrenmiş oldu.

Tunustaki şebeke

Herhangibir siyasi hâl çaresine varmadan önce, Cezayirde kati bir askerî zafer elde etmek isteyen Fransızlar, son haftalar içinde. Tunus sınırı civarında hayli faaliyet gösterdiler. Binlerce kilometrelik elektrikli tel örgülere rağmen Tunus'tan Cezayire yapılan gönüllü ve silâh sevkıyatı bir türlü durdurulamamıstı. Geçen hafta, Tunusta yakalanan bir Fransız şebekesi, Paris hükümetinin sadece Cezayirde faaliyette bulunmakla kalmadığını ve milliyetçilerin kökünü kazımak için sınır ötesinde de çalışmalar yaptığını ortaya koydu.

Tunus makamlarının bildirdiklerine göre, yakalanan şebeke mensupları dokuz teknisyenden ve dört de elçilik memurundan ibarettir. Teknik yardım perdesi altında Tunusa gönderilen teknisyenler, memleketteki ulaştırma ve posta işlerine el atmışlar ve bu voldan malûmat toplamağa başlamışlardır. Telgraf ve telefon hatlarının tamiri vesile edilerek, resmî mükâlemeler dinlenmiş, posta merkezlerinde gizli torbalar ve evrak açılmıştır. Bundan sonra elde edilen malûmat, elçilik memurları vasıtasıyla Fransız makamlarına ulaştırılmıştır. Fransızlar bununla da kalmamışlar ve Tunusta bulunan bazı yabancı elçiliklerin muhaberatına da el uzatmışlardır.

Arap devletleri tarafından Cezayire yapılan yardımları durdurmak maksadıyla Paris hükümetinin hayli gayret sarfetmesine rağmen, Arap milliyetçiliğinin bu tabii tezahürlerine bir türlü mâni olunamamaktadır. Geçen hafta, Irak Başbakanı Abdülkerim Kasımın verdiği bir beyanata göre, her gün Iraktan kalkan bir askerî uçak Cezayir milliyetçilerine silâh götürmektedir. Böylece. Bağdat Paktı sayesinde biriken silâhlar Fransa aleyhine kullanılmış olmaktadır.

Fransa

Kovulan adamı

Fransız Radikal Sosyalist Partisi, geçen hafta, hiç umulmadık **bir** sırada, eski Başbakan Pierre Mendes-France'ı **partiden** ihraç ediverdi. Gerçi bir .-müddet **önce** parti liderleri **tarafından** bazı azalara yapılan ihtarlardan sonra, böyle bir kararın alınması **gayet** tabiiydi ama, kimse Mendes-France **gibi** kuvvetli, bir şahsiyet aleyhine bu **çeşit** bir harekete geçilebileceğine ihtimal vermiyordu. Bu karakter sahibi politikacı her türlü ithamları göze alarak, General de Gaulle'e karşı koymuş, Fransada demokratik müesseselerin müdafaası için çırpınıp durmuştu. Böyle bir cephe alışın tabii neticesi olarak da, komünistler hariç General de Gaulle aleyhtarı unsurları bir araya getiren "Demokratik Kuvvetler Birliği"ne katılmıştı.

Bu güçbirliği ile Radikal Sosyalist Partisi âza lığının telif edilemiyeceğini düşünen parti idarecileri nihayet Mendes-France'tan kurtulmak için gayet müsait bir fırsatta ele geçirmiş oluyorlardı. Fakat tecrübeli politikacının memleket çapındaki itibarı onları hayli korkutuyordu. Liderler, ihtarı verdikten sonra bir müddet beklediler ve halk efkarının tepkisini ölçmeğe çalıştılar. Simdi, herhalde içlerine emniyet gelmiş olacak ki, Mendes-France'ı ihraç etmek cesaretini kendilerinde bulabilmişlerdir.

Fransız Radikal Sosyalist Partisinin son Mayıs 1958 hâdiselerinden beri tuttuğu yol, bu partinin siyasî itibarını hayli zedelemiştir. İleri ve radikal düşünüşlü kimseleri sinesinde toplayan, fakat aynı zamanda komünizm tehlikesine karşı gayet uyanık parti, Fransada gittikçe kuvvetlenen muhafazakâr unsular karşısında bir muvazene unsuru olabiliyordu. Fakat partinin iç bünyesindeki ve disiplin mekanizmasındaki zayıflıklar, böyle bir muvazene unsurunun müessiriyetini hayli azaltmaktaydı. , Hele, Massu, Salan ve de Gaulle triosu karşısında paniğe kapılan bazı liderler, parti prensiplerini bir tarafa bırakıp kalabalıkların ardından gitmeyi daha kârlı bulmuşlardı. Bunlara karşı duran Mendes-France, şimdi, açık ve doğru konuşmanın cezasını kendi partisinden kovulmakla ödemektedir.

Mendes - France

Doğru söyleyeni...

AKİS'in Yazı Musabakası

"Milletlerin İktisadi Kalkınması Niçin Hürriyet içinde Olmalıdır"

- XIII -

Alevtan ALTAN

Eski ekonomik devirlere doğru gidildikçe bugünkü hürriyet şekillerinin de değiştiğini, daraldığını ve hattâ kalktığını görüyoruz. Bu tarihi görüş; iktisadî çalışmalar ile hürriyet ve hak savaşı arasındaki sıkı bağları bize açıkça gösteriyor. Sosyal ilerleme bir bütündür. Kolaylıkla olabilmesi, ilerlemenin bütün alanlarda birden olması ile mümkündür. Hürriyetin kısıldığı bir sosyal rejim:

1 — Ekonomik değildir. İspat edilmiştir ki; çalışanlar, haklarının çiğnenmediğini anladıkları ve hur olduklarım hissettikleri zaman tara randıman verebilirler.

2— Âdil değildir. İnsan haklarının onun yanında değeri yoktur,

3 — Toplum teşkilâtsızdır. Ekonomik faaliyetlere yön verecek insanların dağınık olmaları, İstikrarlı bir iktisadî düzen, kurulmasına engel olur. Memleket ekonomisi bir kaç kişinin elinde oyuncak olur.

4 — Toplumun kontrolü yoktur. Basın susturulmuştur. Yabancı devletler veya şirketlerle gizli anlaşmalar yapabilirler. Artık bu gibi olaylar, iktidardakilerin iyi niyetine ve insaflarına bırakılmıştı.

5 — Psikolojileri değişik İnsanlar' yaratır. Emir almağa alışmış ve makinalaşmış adamlarda, insanlığın en kıymetli mirası . "Hürriyet ruhu" aıtık ölmüştür.

Ekonomik çalışmalar hiç bir sekildi kişisel bir iş değildir. Doğrudan doğruya toplumu ilgilendiren' faaliyetlerdir. Ve her devirde, kendi özel Çıkarlarına göre bu çalışmalara yön vermeyi gelenek haline getirmiş gruplar, bulunagelmiştir. Bu müdahalelerin ekonominin gelişimine, zarar verdiği iddia edilir. Fakat bu. böyle olmasa da; meselâ bir bölge, bir sınıf ekonomisine fayda sağlamış olsa da, daima hürriyete zarar verdiği bir gerçektir. Zaman zaman işitilen "Önce iktisadi kalkınma, sonra hürriyet" parolaları, bu demagojik prensibin ifadesinden başka bir şey değildir.

Olaylar, halka refah vaadeden buna benzer prensiplerin kontrolsüz tatbik edildiklerinde, geniş kütleleri sıkıntıya sokarak, bir azınlığın kesesini şişirmeye yaradığını göstermiştir. Bu sebeple, kütlerde bu çeşit söz ve tedbirlere itimatsızlık genel bir hal almıştır. Alınan kararlara ses çıkarmasa, çektiği sıkıntıya katlansa bile, bunu "Millî Birlik" sayeleri için değil"zor" karşısında kaldığı için yapar.

Hürriyet meselesini incelerken yazar, çoğunlukla onun ahlâki ve idealist ' taraflarından tutturur. Halbuki bu yanlıştır. Hürriyetin iktisadî cephesi açıklanmazsa, hiç bir şey söylenmemiş demektir. Hürriyetin iktisadî tarafı, onun menfaatlere dayanmasıdır. Tarih göstermektedir ki; hürriyetsizlik diye bir şey olduğunu kabul etmeyenler iktidar ve para sahipleridir. Bunun tersine; hürriyet rejimi için çarpışanlar mevcut düzen içinde menfaatleri baltalanan topluluklardır. Bundan başka, sınıf haline gelmiş bu toplulukların birbirlerinin hürriyetinden bir şey anlamadıkları da bir gerçektir. Hürriyetin, aynı şeyleri hatırlatmadığı bu iki tip geçici olarak birlesşeler bile, daima bir birlerine şunu hatırlatırlar:" Benim hürriyetim, senin hürriyetin demek değildir".

Bugün, her sınıftan insanı az çok tatmine muktedir genel bir; hürriyet şekli gözlerde pek o kadar teressüm edemiyor. Sunu açıkça söylemek lâzım ki; son seçimde bir partinin halka vaadettiği "Türkiyeye genel hürriyet havası gelmesi" diyebileceğimiz durumun, biran önce tahakkuk etmesi şarttır.. Yalnız burada akla şu sual geliyor:. Milletvekilli adayın vaadlerini tutacak mıdır?

E Ğ İ T İ M

Üniversiteler

Ya Lozan?

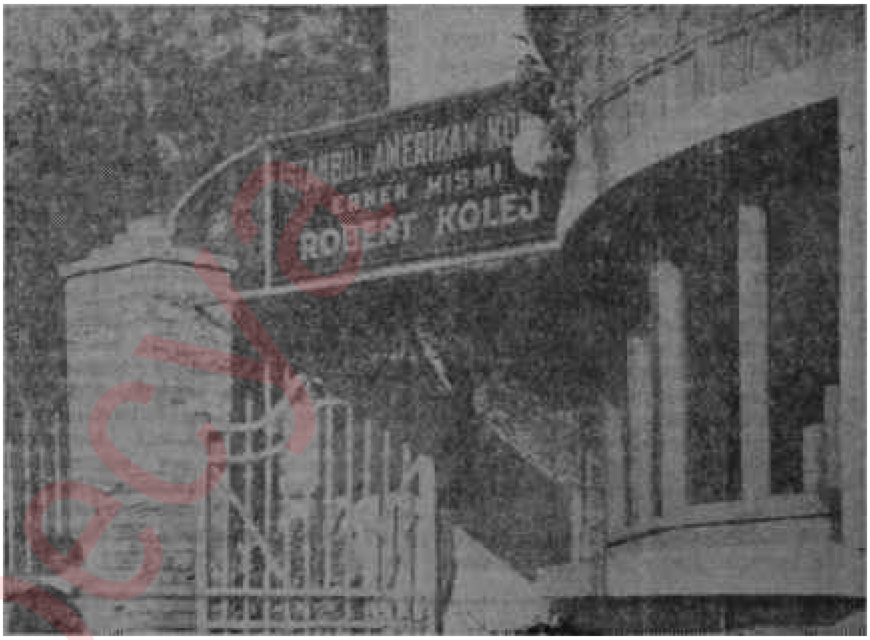
Eğer Millî Eğitim Bakanı Celal Yardımcı, Robert College'in yüksek okul seviyesinde tedrisat yapmasına izin veren kararnamenin çıkması yolundaki gayreti ile memlekete yeni bir üniversite kazandırmanın iftiharını duyuyorsa, bu iftihar hissi ile beraber bazı üzüntülere de kendini hazırlamalıdır. Zira İngiliz ve Fransız dostlarımız da, Amerikalılara gösterilen lütufkârlıktan cesaret alarak, memleketimizde yüksek okul seviyesinde tedrisat yapan birer kültür müessesesi kurmak için hazırlıklara başlamış bulunuyorlar. Bir defa Amerikalılara evet dedikten sonra, Fransız veya İngiliz dostlarımıza hayır diyebilmek için kuvvetli sebepler bulmak zannedildiğinden de çok zor olacaktır. Bu hale göre, Robert College misalini yenilerinin takip etmesini ve memleketimizin yabancı dille tedrisat yapan yeni üniversitelere kavuşmasını -hem de on para sarfetmeksizin- beklemek lâzımdır. Bunu bir muayyen zihniyete göre, büyük bir eğitim zaferi olarak telâkki etmemek için hiç bir sebep yoktur. Ama memleketimizin ağır kapütülâsyonlar yükünü, bir millî kurtuluş savaşından sonra Lozanda güç belâ sırtından attığı düşünülecek olursa, bu parlak eğitim zaferi bütün şaşaalı görüşünü bir anda kaybedecek ve ortaya göz yumulmaşı asla caiz olmıyan bazı acı hakikat**ler** çıkacaktır. Bu bakımdan Robert College misali, pek büyük ehemmiyet taşıyan bir eğitim meselesi olarak ele alınmalıdır.

Nitekim Esat Mahmut Karakurt'un (Urfa - C. H. P.) yazılı sorusuna Millî Eğitim Bakanı Celâl Yardımcının verdiği cevap, bu mevzuda yüreklerde taşınan- ateşe su serpmekten çok, onu körüklemeğe yaramıştır. Millî Eğitim Bakanının da ifade ettiği gibi, Robert College. 1958 - 59 fers yılından itibaren bir yüksek okul olarak öğretime başlamıştı. **Bu** yüksek okulda fen, yabancı diller, iş idaresi, iktisat, mühendislik, yüksek mühendislik kolları vardı. Bakan üniversite tabirini kullanmaktan dikkatle kaçınıyor, teknik araştırma enstitüsü ve yüksek okul gibi tabirlere iltifat gösteriyordu ama, üzerine ne etiketi yapıştırılırsa yapıştırılsın mâl meydanda idi ve İngilizce öğretim yapan Robett College'in her hangi bir dalından mezun olanlar, milli üniversitelerimizin fakültelerini bitirenlerle ayni haklara sahip olacaklardı. Kısacası, adına ne denirse densin, Robert College'in yabancı dilli öğretim yapan bir üniversite haline getirildiği bir vakıa idi.

Meseleye Celâl yardımcı gibi **bak;** Buyanlar -meselâ bir Cevat Dursun - oğlu, Bir Hasan Ali Yücel-, Robert College'in üniversite haline getirilmesini Lozan andlaşmasına uygun bulmuyorlardı. Zira Lozanda, çok çetin pazarlıklardan sonra kapitülasyonların kaldırılmasıyla birlikte Mondros Mütarekesinden sonra topraklarımızda kurulan bütün yabancı okulları kapatma selâhiyetimizi tanıtmıştık. Mondros mütarekesinden önce kurulan yabancı okullar, faaliyetlerine devam edebilecekler, fakat ne suretle olursa olsun bünyelerinde bir değişiklik ve yenilik yapamıyacaklardı. Faaliyetlerine ara veren veya bünyelerinde değişiklik yapan yabancı okulları Türk Hükümeti kapatabilecekti.

Bu hükümlerle biz, sadece kültürel bağımsızlığımızı kazanmakla kalmıyor, kurtuluş yolundaki birçok Asya ve Afrika milletlerine istiklâle kavuşma yollarım gösteriyor, örnek oluyorduk.

Meselenin dikkat çeken bir başka tarafı da -Lozan anlaşması Mecliste tasdik ödaülerek kanun halini aldığı için Robert College'in bünye değişikliğinin kabulü bir kanun mevzuu olduğu halde, işin bir kararnameyle idare edilmesiydi.

Robert College'in kapısı

Yol mu oldu ?

Gayretin fazlası

Robert College, Mondros mütarekesinden evvel kurulmuş bir yabancı okuldu. Bu sebeple, o tarihteki durumunu muhafaza etmek şartıyla memleketimizde senelerce faaliyetine devam edebilirdi. Ama iş bir yüksek okul haline gelme şeklinde ortaya atılınca, Lozan andlaşması hükümlerini hatırlamamak imkânsızdi. Robert College'e Üniversite haline gelme hakkının tanınması, şüphesiz Lozan andlaşması hükümlerini çok aşan bir imtiyazdı ve yabancılara bu neviden imtiyazlar verilirken yakın mazide bir kurtuluş savaşı yapan ve kapitülâsyonların ağır yükünü omuzlarından henüz atan milletimizin hissiyatı mutlaka hesaba katılmalıydı. Eğer Lozan andlaşması milletin değil de, sadece İnönünün bir eseri olsaydı hükümlerinin hiçe sayılmasını bir dereceye kadar anlamak kabildi. Aksi halde, bu neviden kararlara gösterilecek reaksiyonları göze almak ve doğacak bütün mesuliyetlere katlanmak lâzımdı. Yoksa Robert College'in yeni haline girmesinde en çok gayret sarfeden iki adamdan biri olan Mr. Ballantine'ın -diğeri Celâl Yardımcıdır- İstanbulda Propeller Kulüpte yaptığı .müdafaa konuşmasına hakikaten ihtiyaç duyulur ve buna da -emin olun- kimse inanmaz. Kaşığa sap, fincana kulp takmakta pek usta olduğu anlaşılan Mr. Ballantine "Lozan andlaşması Türk Hükümetinin hükümranlık haklarını hiç bir suretle tâhdit etmiyor. Türk Hükümeti memleketin menfaatine uygun bulduğu her kararı almakta serbesttir" diyerek bir kararı müdafaada bir ecnebi için fazla, hem de çok fazla kaçan bir gayret göstermekten kendisini alamamıştır.

Bu gayretkeş yardımcıya Türkiyede ecnebi bir üniversite, kararla mı, yoksa kanunla mı kurulur diye sormayalım. Zira cevabı verilmiye^cek bir sual sormak nezaketsizlik olacaktır. Ama Mr. Ballantine ve onun gibi düşünenler Robert College'e tanınan imtiyazlar dolayısıyla Türk aydınlarının, niçin üzüldüklerini anlamak nezaketini göstermelidirler.

K A D I N

Sosyal Hayat

Esir kadınlar

Milletvekilteri büyük bir, hayret içinde. Meclis kürsüsü arkasında âdeta kaybolan bir ufacık tefecik kadını dinliyorlardı. Mühim meselelerin görüşüldüğü günlerdeki gibi bütün sıralar dolmuştu, ve bakanlar yerlerini almışlardı. Hadise, hakikater ilgi çekiciydi. Fransa Cumhuriyet Kuruldu kurulalı, hükümet ilk defa olmak Üzere, bir rahibeyi, bir kanun teklifini savunmak üzere, parlâmentoya davet etmiş bulunuyordu. Hem bu kânun teklifi son derece modern bir teklifti. Hemşire Marie-André Afrikâda izdivacı zaptırapta alacak olan" bu teklifte, izdivacın muteber olabilmesi için gene kızın muvafakatinin alınmasını şart koşuyordu. Görünüşte pek basit olân bu teklif, aslında Afrikadaki sosyal hayati ve gelenekleri kökünden değiştiriyordu.

Hemşire Marie-Andre Büyük Meclise en ufak bir heyecan duymandan fakat büyük bir güven içinde hitap ediyordu. Meseleye öyle derinden vâkıftı, 'her" noktayi öyle güzel belirtip anatıyor'du ki kimse en ufak bir itirazda bulunamamaş ve teklif ittifakla kabul edilmişti. Bundan böyle Afrikalı genç kız "evet" demeden daha beşikte iken babasından kendisini satın alan adamla evleridirilemiyecekti. Tabii bu yalnızca Fransız müstemlekelerine ait bir karardı. Ama akislerinin diğer memleketlerde görüleceği de aşikârdı.

O gün Fransa Meclisinin kabul ettiği tasarı bu gözlüklü ve 1.52 boyundaki kadının otuz yıllık gayretlerinin bir neticesi ve gayesinin ancak bir parçasıydı. Hemşire Marie - andre hayatını Afrikalı kadını, er--ek esaretinden kurtarmaya ona inşan haklarını tanıtıp vermeye vakfetmişti. İşte bu gaye uğruna manas--rından çıkmış, uçakla dünyayı dolaşmıştı. O bu mevzu ile alâkalı hiçbir milletlerarası toplantıyı kaçırmamıştı. "Geri cemiyetlerde kadın" dünyanın kanayan yaralarından biriydi. Bu, insanlığa olduğu gibi dine de aykırıydı. - Bu tezi hiçbir kimse hemşire Marie-. Andre" gibi kuvvetle Savunamazdı.New Yorkta Birleşmiş Milletler komisyonlarından birine veya Pariste-Büyük Meclise girdiği zaman, erkeklerin onu sonsuz bir saygı ile selâmlamalarının sebebi buydu.

Bir memleketin mukadderatı

İşte Afrikalı birçok aşiret reislerini tir tir titreten bu mini mini kadındı. Kuvvetlerini ispat etmek için birbiri pesti sıra es satın alan bu kudretli adamlar munis bakışlı hemşireye hareketlerinin hesabını vermek zorunda kalıyorlardı. Gene onüç, ondört yaşındaki küçük genç kızlara- ümit veren ve onları sevdikleri erkeğe kavuşturan da bu kendi halindeki rahibeydi. Genç kızlar ondan aldıklan kuvvetle mukadderat dedikleri şeye karşı koymasını, kanun sayesinde haklarını aramasını öğrenmişlerdi.

Hemşire Marie - André'nin bu husustaki fikri kafidir: Genç kızların mukadderatını değiştirmedikçe Afrikanin 'mukadderatını değiştirmek imkânsızdır. Memlekette aile müessesesi iptidaî şeklinden kurtarılmadıkça ve sosyal bir reform yapılmadıkça ne ecnebi sermaye, ne de ecnebi mühendis onu kalkındıramıyacak ve gayretler boşa gidecektir. Hemşire bilhassa Brezilyada bir milletlerarası toplantıda "iptidaî cemiyetlerde aile" İsimli konferansıyla hâtırı sayılır bir şahsiyet olmuştur.

Afrikada kadın

Hemşire Mari'eye göre bazı cemiyetlerde kadının durumu cidden insanlığı isyan ettirecek mahiyettedir. Mesela Afrikada, genç kız aile için bir gelir kaynağı ve bir kazanç vasıtasıdır. Baba, kızını bazan beşikteyken zengin bir adama satar, bununla vaziyetini düzeltir veya yeni bir karı satın alır. Kız onüç, onbeş yaşına gelince böylece sahibine gider. Sahibi umumiyetle babaya en fazla parayı verebilen zengindir ve çoğu zaman bir ihtiyardır. Genç kız böylece doğuştan bedbahtlığa ve cemiyet, iptidailiğe mahkûm- edilmektedir.

Hemşire Marie - Andre 'Fransız Meclisinde ilk zaferini 1938 senesinde kazanmıştır. Afrikalı kadının haklarını korumak için çıkarılan birçok kanunlar -onun gayretleri sayesinde Meclise gelmiş ve bu sayede kabul edilmiştir. Böylece bu küçük rahibe siyasî hayata da uzak kalmamıştır. Çünkü şurasını kabul etmek lâzımdır ki sosyal meselelerin halli daima siyasetle ilgili olmuş, bu yüzden geri kalmıştır. Bahis mevzuu memleket bir müstemleke olduğu takdirde ise, bu bahisteki siyasî tazyiklerin çok daha fazla olacağı aşikârdır. Müstemleke zihniyeti olsun, diktatorya zihniyeti olsun bir memlekete istediği kadar yol ve fabrika Verir, fakat insanları fikir esaretinden kurtaracak olan yeniliklerden kaçar. Birçok müstemlekelerin idare sistemi de zaten bu siyâsete dayanmış ve dünyanın en medeni milletleri idare etikleri diğer milletleri manevi bir gerginlik içinde tutmayı adeta gaye edinmişlerdir. Hemşire; Marie'inin büyük başarısı böyle bir zemin üzerinde çalışmasıdır, Marie bir rahibeden ümit, edilmeyecek kadar geniş fikirli ve serbest düşüncelidir. "Hayatımın en büyük zevkini bana bir Afrikalı genç kız vermiştir" der. Bu genç kız onaltı yaşında idi ve babası onu 85 bin frank mukabilinde ellibeşlik bir ihtiyara satmıştı. Halbuki ğerç kız yirmi üç yaşındaki bir delikanlıya âşıktı. O zaman, izdivaçta genç kızın muvafakatinin alınmasını şart koşan kanun yürürlüğe girmişti. Ama henüz hiçbir genç kız geleneklere, karşı kanunu kullanamıyordu. İşte ilk defa bu gene kız mahkemeye müracaat etti ve sevdiği adamla evlendi. Hâdise bir skandal yarattı. Ama bundan sonra birçok genç kızlar ayni yolda yürümeye başladılar ve böylece ihtiyar hovardalar, babalarla ticarî alışverişlere 'girerken biraz düşünmek zaruretini duydular. Hemşire Marie'ye göre, cemiyet aile müessesesi temeli üzerine oturmaktadır. Bu müessesede kadınla erkek arasında eşitlik, sevgi ve saygı şarttır.

Afrikada dul kadının durumu genç kızın durumundan da beterdir. Çünkü birçok mıntakalarda dul kadın, kocadan kalan mirasa dahil olarak başkalarına intikal etmektedir., Bugün hemşire Marie'nin üzerinde durduğu- en mühim meselelerden biri de budur. Bir memleketi kurtarmak için kadını kurtarmak lâzımdır.

Bir hukuk doktora

Hemrşire Marie' - Andre'yi, görenve bilhassa onu dinleyenler bu kendi halinde, sakin rahibenin yaşadıgı aktif politik ve sosyal hayâtası sınamaktadırlar. İkinci Dünya Harbinde gene aynı faaliyetlerle meşşul iken Almanlara esir düşmüş, fakat bir rahibeden ziyade bir sahne artistine yakışan bir oyunla onları atlatmasını becermişti. O zaman oynadığı aptal rolüne kendisi de şaşıyordu. Fakat düşmanın elinden kurtulup bir an evvel vazife başına dönmesi için yapılacak başka bir şey yoktu. Cemiyete yardımcı olabilmek

için hayatın içinde yaşamayı kaçınılması imkânsız bir zaruret olarak kabul ediyor ve hayatı seviyordu.

Afrika kadınını kalkındırmak gayesini ona biraz da tesadüfler kazandırmıştı. Rahibe olmayı çok küçük yaştan aklına koyduğu için doktor olmayı arzu etmişti, insanların maddi yaralarını sararak onlara yardımcı olabilecsgini düşünüyordu. Fakat tıb değil hukuk tahsiline başlamış ve tıb tahsil etmek istediğini söyleyince de babasının itirazı ile karşılaşmıştı. Böylece 1927 senesinde rahibe olmak üzere ailesini terkedip Şimalî Afrikaya geçtiği zaman hukuk doktoruydu. Vazifesi onu birçok hastalarla karşılaştırıyor ve iste o zaman doktor olmadığı için üzülüyordu. Fakat tam hastabakıcılık kurslarına gitmeye hazırlanırken, hemşire Marie • Andé bambaşka bir hakikatle karşı karşıya gelmişti. İnsanların maddi yaraları yanında bir takım manevî yaraları da vardı ki asıl bunları sarmak güçtü. Bu, iptidai bir cemiyette bir sağlık isi olmaktan ziyade bir hukuk işiydi. Cemiyeti kalkındırmak, teker teker kişilerin sağlığını korumaktan çok daha mühimdi. İnsanlar kalkındıktan sonra kendi kendilerini iyi etmesini bilecek, kendi kendilerine dertlerine çare arayacaklardı. İdealist kadın işte bu düşüncelere vardıktan sonradır ki iptidaî cemiyetlerde aile ve kadın problemine el atmayı düşünmüş ve bir kere bu dâvaya girdikten sonra da ne faal politikadan ne düşman kampından, ne de uçak seyahatlerinden kaçınmıştır. Mensubu bulunduğu diri müessesesinde "hukukî ve sosyal dâvalar" kolunu seçmiş ve bu kola birçok yenilikler getirerek din adamının insanlara faydalı olabilecek şekilde çalışmasını sağlamıştı.

Bir yazar

Hemşire Marie iyi-, bir. yazardır. Dâvasını dünyaya tanıtmak ve fi-, kirlerini yaymak için birçok kıymetli eserler vermiştir. "Afrikada hayat şartları" isimli kitabı bilhassa meşhurdur ve bu kitapta yazar, kadının acıklı ve isyan ettirici durumunu açıklamıstır. Son olarak "Yürüyen medeniyet" isimli kitabını hazırlayan rahibeye, doküman toplamak icîn dolaştığı Afrikada. cemiyet işleri île ilgili bulunan tanınmış bir kadın, Ro. zambo Kontesi refakat etmiş, fakat kimse onun giriştiği yorucu seyahatlere dayanamamıştı. Rahibe seyahatini yalnız başına, bitirmiş ve nihayet iştirahate döndüğü gün Birleşik Amerikadan aldığı bir daveti kabul ederek bir seri konferans vermek üzere derhal, yola çıkmıştı. İptidaî cemiyetteki genç kızın 1 numaralı dostu olan bu kadın onu erkek esaretinden kurtarmaya azmetmiş görünmektedir ve bütün kadın cemiyetleri için bir sembol haline gelmiştir. Bugün Amer ikada verdiği konferanslar bu bakımdan da ilgi çekicidir ve dünyadaki kadın teşekkülleri tarafından dikkatle, takip edilmektedir. !

Bir Faaliyet Raporu

Jale CANDAN

Elimde bir haftalık gazete var, İstanbulda çıkan ve bilhassa memleketteki kadın faaliyetleri üzerinde duran "Kadın gazetesi" 34 Ocak 1959 tarihli sayısında bu gazete, Türk Kadınlar Birliğinin İstanbul şubelerinden birisinin faliyetlerini ele almış, okurlarına bildiriyor. Bir yıllık faaliyet raporunu beraber okuyalım:

1 — Anneler gününde alınan bir karara dayanarak Birlik üyeleri bir miktar basma, kaput bezi, şeker ve bisküi almış Numune Hastahanesüıe ziyarete giderek muhtaçlara hediyeler dağıtmıştır.

2 — Aynı gün Çocuk Dostları derneğine gidilmiş ufak, tefek hediyeler götürülmüştür.

3 — Şeker bayramında İkinci bir basma ve kaput bezi tevziyatı da Zeynep Kâmil Hastana/nesinde yapılmıştır.

4 — Yardımları sağlıyabilmek için filanca ve falanca hanımların diktikleri hizmet önlükleri satışa çıkarılmıştır.

5 — Gene falanca hanımın hazırladığı masa örtüsü ve bazı ufak tefek el işleri Birliğin gelir maksad ile Şubat ayında vereceği çayda satışa çıkarılacaktır.

Şubenin yıllık faaliyeti burada bitiyor. Şimdi bir, de projelere göz atalım. Birliğin senelerden beri en çok üzerinde durduğu gaye gelir teinini maksadı ile açılacak olan dikiş atölyeleridir. Bundan başka köylere gidilecek hastalara doktor ve ilâç götürülecektir. Birlik daha bunun gibi birçok göz yaşartıcı hayır işleri yapmak fikrindedir.. Allahtan Birlikçiler son olarak, ufak bir gayeyi de hatırlamışlar: ikinci derecede arzuları da okuyup yazmasını bilmiyen kadınlarımız için kurslar açmakmış.

Bu satırları okuduktan sonra yaptıkları hayırlı işler için Kadıköy Türk Kadınlar Birliği üyelerini tebrik etmemiz gerekir. Öyle ya, bir ev kadınının evindeki iş saatlerinden zaman ayırıp cemiyet yararına bir masa örtüsü işlemesi elbette ki takdirle karşılanır. Her teşekkül yadsıyabilmek için çaylar, balolar tertip etmek ve kendisine bir gelir sağlamak zorundadır. Hastahaneleri dolaşıp beşer metre basma dağıtmak ta iyi bir harekettir. Bütün bu fedakârlıkları yapanları kınamak elbette ki kimsenin aklından geçmez. Ama insaf edin! Türk Kadınlar Birliğinin vazifeleri bunlar mıdır? Sayın üyeler Birliğe kaydolurlarken acaba tüzüğe hiç mi göz atmamışlar? Sayın üyeler şayet böyle bir unutkanlıkta bulunmuşlarsa onlar için T. K. B. den çok daha elverişli yardım dernekleri vardır. Bu derneklerde hastahanelerde ziyarete gidilir ve basma, kaput bezi, şeker dağıtılır. Bunların senelerden beri kurulmuş dikiş ve nakış atölyeleri vardır; buralarda çalışarak yoksullara yardım etmek cidden memleket hesabına övünecek bir şeydir. Üstelik, bu yeni bir atölye açmaktan çok daha kolaydır.

Türk Kadınlar Birliğine gelince, malum, onun gayesi ancak fikrî ve manevi yardımdır. Türk kadınını yükseltmek, ona haklarını tanıtmak ve bu hakları sağlamasını temin etmeğe çalışmaktır. Bunun için devrimlerimize karşı yapılan en ufak hareket karşısında Türk Kadınlar Birliğini bulmalı, Meclise taaddüdü zevcat teklifinde bulunan bir milletvekiline ilk hücum Türk Kadınlar Birliğinden gelmelidir. Gene Türk Kadınlar Birliğinin en kutsal vazifesi bu devrimleri Anadolumuza sindirmeye çalışmak, bunun için hiç olmassa bir kültür hareketine geçmektir. Bugün bir idealist kadın çıkıyor, muhtemelen dini bir maksat da güderek Afrikanın en kuytu köşelerini dolaşıyor ve sonra bütün dünyaya dönüp, "Siz medeniyetten bahsediyorsunuz halbuki bugün bazı memleketlerde kadın hâlâ bir ticaret matai olarak satılmaktadır" diye haykırıyor. Düşünün baba, kızan para aldığı adama veriyor!

Bugün, devrimlerimizden bunca yıl sonra. Anadolunun bazı mıntakalarında bu âdet bizde de yürülükte değil midir? İşte Türk Kadınlar Birliğinin uğraşacağı bir dava.. Bugün gene memleketimizde kadn hayati sudan ucuzdur. Kıskançlık perdesi altında kesilip biçilen kadınların ardı, arkası gelmiyor. Katil erkek elbette adalete teslim ediliyor, fakat cezası yeter midir? T. K. B. nin tüzüğünde bir hukuk kolu vardır. Fakat bugüne kadar kadının hangi hukukî durumuna İnceleyip bildirmiştir?

Biliyorum Türk Kadıılar Birliğindeki zihniyet değişmedikçe bütün bu işleri bu teşekkülden beklemek bu teşekkülün mensuplarını ancak büyük altından güldürecektir. Evet sosyal çalışmalar ergce siyasete dayanır ve Birliğe siyasî endişeler hâkim oklukça herhangi bir neticeye ulaşmak imkânsızdır. Bari üyelerin şu ikinci dereceli gayeleri birinci gayeleri olsa ve haştahanelerde basma dağıtacak yerde bol miktarda okuma - yazma, hatta biçki-dikiş kursları açsalar. Bu hem suya sabuna dokunmaz, hem de T. K. B. tüzüğüne uygun çok faydalı bir faaliyet tarzı olurj

T İ Y A T R O

İstanbul

Tuş!

Geçen hafta Saray Sinemasındaki temsillerini bitiren Comedıe-Française artistlerinden üçü Marcel Archard'ın Küçük Sahne'de temsil edilmekte olan "Benimle Oynar mısınız ?" piyesini görmek istediklerini söyleyince muhataplarının yürekleri yerinden oynadı. İşte korkulan başa gelmişti ve dananın kuyruğu artık kopacaktı. '

Zira Küçük Sahnedeki "Benimle Oynar mısınız?" temsilleri üstünde ileri geri çok konuşulmuş,. çok çekişilmişti. Hele İstanbul'un iki sabah gazetesine yazan ve "biri profesör öbürü doçent olan iki "amansız" tenkitçi başroldeki Tunç- Yalman'a hakaret dâvasına sebep olabilecek tarzda hücum ederek temsili yerin dibine batırmışlardı. Şimdi temsili görmek isteyenler ise piyesi en iyi bilen ve müellifini bütün incelikleriyle en yakından tanıyan tiyatro otoriteleriydi.

Bu sebeple Fransızlar temsili seyrederlerken yanlarındakiler merak ve biraz da endişeyle reaksiyonlarını takip ediyorlardı. Fakat hayret! Fransızlar gittikçe keyiflenip neşeleniyorlar ve temsili -'beğendiklerini "Acaba nezaketten mi' yapıyorlar?" şüphesine imkân bırakmıyacak bir açıklıkla' belli ediyorlardı. Temsil sonunda da sahne arkasına koşup oyuncuları içten gelen samimi bir heyecanla tebrik ettiler. Etraftakiler biraz hayretle, "Ama biliyor musunuz, dediler," İstanbulun Fransız Tiyatro Edebiyatı konusundaki en iddialı iki tenkidçisi bu temsilin şiddetle aleyhinde bulundular. O kadar ki. sizin şimdi bu söylediklerinizi anlatsak inanmazlar!"

Hayret etme sırası bu sefer Fransızlara gelmişti "Durun öyleyse" diyerek hemen birer not yazdılar, imzaladılar ve isteyene gösterilmek üzere tiyatroya bıraktılar.

İşte yazdıkları:

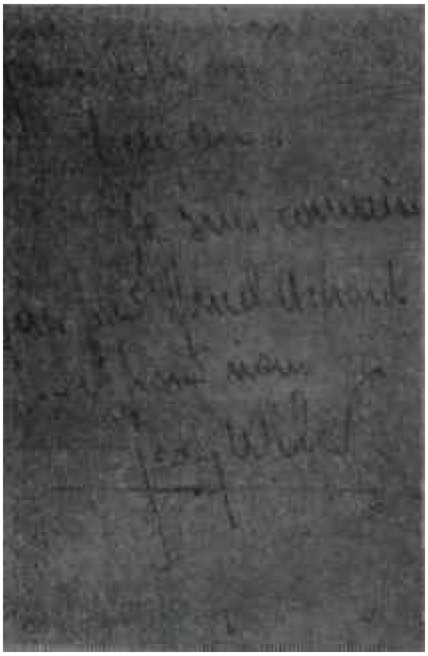
"Rahatça diyebilirim ki Benimle Oynar mısınız piyesinin bu temsili Pâristeki temsillerinin en iyisi ile kolayca boy ölçüşebilir. Çok zarif, çok ince şiir dolu, tüy gibi hafif bir temsil... Hepinize aferin ve teşekkürler" İmza: 'Jean Marchat.

"Marcel Achard'ın -piyesinin bu temsilini çok- zarif, çok sevimli ve çok şairane buldum. Gerek müellif namına gerek kendi 'nâmımıza bahtiyarımı. Teşekkürler" İmza: Suzanne Demars.

"Temsili görmeği kendim istedim. Gördüm. Hayran oldum. Marcel Achard namına ve kendi hesabımıza mersi" İmza Jean Weber.

Bu yazılı fetvalar küçük Sahne için tatlı bir sürpriz ve pek makbul bir hediye oldu. Bir tiyatronun temsillerinin değerlendirilmesinde yabancı fetvanın bu kadar ehemmiyetli bir rol oynaması belki ayıplanacak, bir şeydir ama işi bu mecraya döltenler "amansız" tenkidçilerin kendileriydi. Bunlardan sayın profesör tenkidinde aynen şöyle yazmıştı: "Önümüzdeki ay şehrimize Comedie-Françoise'den bazı artistler gelecek. Araba ne yapsak ta piyesi o haliyle görmelerine mâni olsak!"

Profesör kendi oyunuyla tuş olmuştur.

Jean Weber'in notu

Hüccet!..

Ankara

İtalyan Don Juanı

Bugünlerde Üçüncü Tiyatroya giden Ankaralılar, başkentin bu en eski sahnesinde yeni, canlı, diri bir eser seyrettiler ve buna pek sevindiler. Çünkü mevsim başından beri bu sahnede "ördükleri- eserler, doğrusu pek incir çekirdeğini doldurmayacak şeylerdi. Hele bir önceki oyun, "Rehin Sandığı", son haftalarında çoğu boş kalan koltuklara oynanmıştı. Bu yüzden ilk defa çekici, güzel bir oyunla karşılaşınca Üçüncü Tiyatro seyircilerinin yüzü güldü.

Oynanan oyun, bir İtalyan oyunuydu. Adı: "Gönül Avcısı", yazarı: Diego Fabri idi. Eşer 1951 de yazılmıştı. Peki, bu güzel komediyi bulup, tercüme ettirip, sahneye koymak için Devlet Tiyatrosu sekiz yıldır neyi beklem*'sti? Gayet toasit: Oynadığı öteki İtalyan oyunları gibi bunun da Pariste oynanmasını. "Gönül Avcısı . İl Seduttore" 1956 da, Pariste - Michodiere tiyatrosunda oynandıktan ve tabii tutunduktan sonradır ki tiyatrocularımızın dik-' katini çekti, tercüme ettirildi, sahnece konulması da bui mevsim gerçekleşebildi.

"Gönül Avcısı"nın adı" İtalyan Don Juanı", "üç kadına bir erkek" ya da "Üç karılı koca" olabilirdi. Oyunun tek erkek şahsi Filippo üç kadının gönlünü elde etmiş bir zamane Don Juanıdır. Üçünü de "idare" etmek için yalan uydurmaktan, günün birinde, bıkar. Biri "resmen" karısı, öbürü "katibesi", "Üçüncüsü de "metresi" olan üç sevgilisini bir araya getirir, onları arkadaş eder. Sonra da elini kolunu sallayarak karşılarına çıkıverir. Şu Ölümlü dünyada yalan dolana, riyakârlığa ne lüzum var ? Dördü bir arada güzel geçinip gidemezler mi sanki? Ama bu cüretli deneme fiyaşko ile sona erecektir; Açıkgöz Filippo yanılmıştır. Yirminci asrın Havyaları böylesine bir '"harem" hayatına razı olacak soydan değillerdir. Nitekim aradığım bir tek kadında bulamayan, üçünü de ayrı ayrı sevdiğini itiraf eden Filippo'cuk evdeki "bulgur"dan da olur.

Dicgo Fabri'nin oyunu, yeniliği olan mevzuu ile alâka çekiyor, İsin sonu nereye varacak diye merak eden seyirciyi de, son sahneye kadar ustalıkla oyalamayı başarıyor. Ama Filippo'nun orijinal bir tarafı olmayan "a parte"leri, seyirci ile uzun uzun konuşmaları, sonunda, insanı bir az usandırıyor. Bunun ikide bir kestiği aksiyonun akışına da zararı dokunuyor.

Sahnedeki oyun

Tarık Levendoğlu, Fabri'nin eserini akıcı, temiz bir Türkçe ile çevirmekle kal-mamiş, ona ayrı bir güzellik veren üç bölmeli, "seyyar" bir dekor da çizmiş. Bu dekorda birinci bölme gönül avcısının karısıyla yaşadığı evi,. İkinci bölme katibesiyle çalıştığı işyerini, üçüncü bölme de metresiyle tatlı saatler geçirdiği "günah odası"nı gösteriyor. Perde ve tabloların gerektirdiği sahnelere göre bu üç 'bölmeli dekor sağa, sola, ortaya yürütülerek, istenen bölme ortaya sürülüyor. Bazı sah-. nelerde de üçü birden kullanılıyor. Zaten 'bu üç gözlü dekordan hiçbiri sahneyi tamamen kaplamıyor, bize daima öbür bölmelerden de birer parça göstermeyi ihmal etmiyor. Filippo'cuğun kalbi, her an, nasıl bu ile kadın için çarpıyorsa, dekor da bize her an. onun üç ayrıntılı ama gerçekten bir tek bütün halindeki gönül hayatının geçtiği yerleri, kösesinden, ucundan da olsa gösteriyor. Bu dekorun oyunun havasına cok sey kazandırdığı, rejisörün işini de kolaylaştırdığı meydandadır.

"Gönül Avcısı"nı sahneye koyan Ziya Demirel bu mevsimin reji alanındaki "keşfi"dır. Küçük Tiyatroda sahneye koyduğu ilk iki yerli eserde iyi not almıştı. Ama asıl "Aferin"i bu İtalyan pivesiyle alacaktır. Mizanseni 'ovunun özelliklerine uygun düşen bir canlılık, renklilik taşıyor. Şahısları da durumlarına göre, oldukça iyi hareket ettiriyor; A-

ma, Filippo'nun seyirci ile burun buruna, pek "samimi" sohbetleri, halkın arasına inip çıkmaları yetmiyormuş gibi, kadınlara ait birçok sahneleri de salona fazla taşırmış... Sahne onunu, nihayet' orkestra boşluğunu aşan hareketlerin oyuna bir şey kazandırmadığı, tersine alâkayı dağıttığı çok görülmüştür.

Umran Uzman gönül avcısı rolünde en güzel rollerinden birini bulmuş, ama umulanı, daha doğrusu, böyle bir rolden bekleneni verememiştir. Seyirci bu rolde, fiziği ile olduğu kadar, inandırma gücüyle de daha "büyüleyici", daha "dayanılmaz" bir jön prömiye arıyor. Ümran sadece "iyi niyetli" ve "sevimli" bir Filippo olabildi.

Kadınlar, ona nisbetle. daha başarılıdırlar. Hele "metresi" Vilma'dâ Mediha Gökçer, tatlı yabancı şivesi, dinamik oyunuyla, bu rolün istediği- fizik üstünlükleri -hattâ harikuladelikleri- unutturuyor, arkadaşlarını da geride bırakıyor.

Fransızların Oyunları

Geçen hafta Büyük Tiyatroda dört temsil veren Fransız sanatkarları tıyatrosever Ankaralılardan doğrusu büyük bir alâka gördüler. Ama oynadıkları oyunlar, Ankaraya gelen bütün yabancı sanat topluluklarında . gördüğümüz gibi, ferdi başarılardan ileri gidemedi.

Bunun belli başlı sebebi, bu gibi turnelerin; geldikleri memleketin en yeni eserlerini, en yeni sanat cereyanlarını, en yeni örnekleriyle tanıtmaktan çok, beş on hatırlı sanatkâra "hem ziyaret, hem ticaret" im- < kânı yaratmak gayesiyle tertiplenmiş olmasıdır.

Gördüğümüz Fransız turnesi de başka bir maksatla yola çıkarılmamış görünüyordu. Çünkü eserler, Anouilh'un Antigone'u istisna edilirse, hep eski repertuvar eserleriydi. Sonra Fransız dostlarımızın oyunlarında "sahneye koyuş". "reji" diye bir şey göze çarpmıyordu. Bize verebildikleri en başarılı sanat zevki, "Les Amants Terribles" de -bir İngiliz piyesi. Helene Bellanger ile Jean Weber*in dinamik oyunları, bir de Jules Romains'in "Monsieur Le Trouhadec..."inde Jean Marchat'nın başroldeki nefis kompozisyonundan ibaret kaldı.

K İ T A P L A R

CAZ SANATI

(Yazan: İlhan K. Mimaroğlu. Yenilik Yayınları 30. Yenilik Basımevi, İstanbul. 164 sayfa, 500 kuruş).

Yenilik Yayınlarının listesindeki şiir, hikâye ve tercümelerin arasında üç tane de deneme eseri var: biri, Salâh Birselin "Şiirin İlkeleri", öbürü Suut Kemal Yetkinin "Edebiyat Üzerine", üçüncüsü de. geçen hafta kitapçılara dağıtılan "Caz Sanatı". Musiki tenkidçisi İlhan K. Mimaroğlu, ikinci kitabı olan "Caz Sanatı" nda caz musikisinin ilkeleri, kuralları, tarihi ve başlıca musikişinasları hakkında başlangıç bilgilerim, aşağı yukarı ansiklopedi metoduyla, fakat bir deneme çalışmasının karakterine büründürülmüş olarak veriyor. Memleketimizde caz musikisi hakkında yayınlanmış ilk kitap. olan bu çalışmasında yazar, cazın bir sanat olduğu hususundaki şüpheleri tanıdığını, maksadının da böyle bir şüphe besleyenlere cazın sanatlığını ispat etmek olduğunu" belirtiyor.

Tercümelerini telifmiş gibi gösteren yazarlara çatan, Türk dilinin keşmekeşine dokunan. Maliye ve Gümrüğümüzün kültür eşyalarım uyuşturucu maddelerle hemen hemen bir tutmasından şikâyet eden sinirli bir önsözden sonra Mimaroğlu, cazın ilke ve kurallarının anlatıldığa,,ilk bölümde, cazın belirli ve değişmez bir tarifinin yapılamıyacağını' söylüyor; böyle bir tarife caz musikisinin gelişen karakterinin engel olduğunu belirtiyor. Bu gelişme içinde bugün, cazı Avrupa musikisinden ayıran tek şeyin, cazdaki sürekli "dans" temposu olduğunu ileri sürüyor. Yazara göre caz musikisi notaya kaydedilebilir ve herhangi bir başka musiki -Chopin, Brahma- kâğıt üzerinde ne kadar musikiyse, caz da kâğıt üzerinde o kadar cazdır. "Swing" mefhumu, cağdan çağa, şahıstan şahısa değişik mâna ifade ettiği için, cazın en önemli ve ayırıcı unsuru değildir.

Tarih bölümünde yazar, caz musikisini, Afrika kaynaklarından alıp bugüne kadar getiriyor ve bu musikinin gelişmesini çağlara ayırırken, Fransız müzikologu André Hodeirin ayırımına yaklaşıyor, caz talihini "eski caz, klâsik öncesi, klâsik, modern" diye safhalara bölüyor. Kitabın üçüncü bölümü, Mimaroğlunun en mühim saydığı caz musikişinaslarından herbirinin üslûplarının birkaç kelimeyle anlatılmasına ve tanıtılmasına ayrılmıştır.

İlhan K. Mimaroğlu

Öfkeli yazar

Kitabın ana metninden sonra gelen ek bölümlerinde Türkiyede caz musikisinin geçmişi ve bugünkü durumu anlatılıyor; küçük bir "caz deyimleri sözlüğü", tavsiye olunan kitap ve plâkların listeleri veriliyor. Kitabın sonunda -bizde seyrek rastlanan birşey- bir isim indeksi de yer almıştır.

Mevzu bakımından olsun. mevzuun anlatılışı bakımından olsun, büyük alâka göreceği tahmin edilen "Caz Sanatı" hm belki de kısa bir zamanda -fakat herhalde daha. düzgün bir tipografiyle- ikinci baskısını yapmak gerekecektir.

S İ N E M A

Filmler

"Alageyik"

Güney Anadolunun **bir** halk **hikâ**yesi yeni bir yerli filmin **-"Ala**geyik"- mevzuu olmuştur. Film geyik, avına tutku derecesinde bağlı bir delikanlının macerasını anlatır yor. Halil -Yılmaz **Güney-,** geyik avına düşkün hatta bu yüzden -ölen bir adaman oğludur. Anası ve kızkardeşiyle yaşıyan delikanlı, köyün en güze kızlarından biri, olan Zeyneple -Pervin Par -nişanlıdır. Ama nişanlısına olan bütün sevgisine rağmen, ona verdiği sözü birkaç, kere bozup geyik avına çıkmaktan kendini alamaz. Delikanlının av için köyden uzaklaştığı bir sırada, komşu köyün ağası Karaca Ali -Talât Gözbak- adamlarıyla, gelip Halilin hemşireleri ne bir gözdağı verir. Dönüşte Zeynepe rastlar, -âşık olur. Köyüne döner dönmez Zeynepi kendine almak için faaliyete geçer. Halilin köyündeki sözü geçer ihtiyarlardan birine adam yollar. Hapisteki oğlunu Karaca Alinin kurtarmasını bekliyen ihtiyar yardımını esirgemez; iki köy arasındaki düşmanlığın kalkacağını söyliyerek köyün ihtiyar heyetini bu işe razı eder. Bu arada Karaca Alinin bir pususundan kurtulan Halili köye çağırmak için iki arkadaşı dağa giderler. Avladığı geyiklerle birlikte köye doğru yola çıkan Halil, dönüşünü bildirmek için büyük bir ateş yakarsa da mukabele görmez. Köye girdiği vakit de kimse kendisiyle konuşmağa yanaşmaz, hattâ nişanlısı Zeynep bile. Fakat sonradan durumu öğrenen Halil, köylülleri başına toplıyarak Karaca Alinin köyüne gider ve nişanı bozar. **Karaca** Âli, Halili- ortadan kaldırmak üzere tekrar bir pusu kurar, ihtiyarın hapisten çıkan oğlu, geyik avı bahanesiyle Halili **bu** tuzağa çeker, fakat yanlışlıkla kendi Vurulur. Halilin pusuya'düşürüleceğini sezen Zeynep yaralanır. Karaca Âli ile adamları bunları kuşatırken Halilin arkadaşları gelip kendilerini kurtarırlar. Ağır surette yaralanmasına ragmen iyileşen Zeynep, Halil ile evlenir. Fakat tam gerdeğe girecekleri gece ,Karaca Ali ile adamları köyün etrafını sararak borularla geyik sesini taklit edince Halil karısının ısrarlarına rağmen dayanamıyarak gene ava çıkar. Bununla beraber kendisini pusuya düşürenleri öldürerek sağ salim karısına kavuşur ve bir daha ava çıkmağa tövbe eder.

Geyiksiz "Alageyik"

Alageyîk" te başlıca iki tema olması gerek:Hâlilin geyik sevgisi . Hikâyenin esasi, delikanlının bu iki tutku arasındakibocalamasına dayanacaktır. Ama filmde ne Halilin geyik avına düşkünlüğü ve nişanlısına olan sevgisi iyice belirtiliriiş. Zaten "Alageyik" te bir kayanın ardından görünen bir çift boynuzdan başka geyikle ilgili birşey de yok. Aslında bu, önemli bir nokta değil.' Geyiğin kendi hiç görünmeden varlığı devamlı olarak duyurulabilir. Halilin geyik avı tutkusu verilebilirdi.- Ama olmamış. Bir Kaptan Ahab'ın "Moby Dick" i ele geçirmece olan tutkusunu değilse bile, Hemingway'in ihtiyar balıkçısının inatçı ve ümitli bekleyişini andırır bir duruma olsun rastlanmıyor. Bunun yerine, hemen bütün köy filmlerimizde olduğu gibi iki "fakir âşık" ile araya girmeğe çalışan zengin köy ağası üçlüsü ele alınmış. Tabii bunda, yazdığı senaryoların hemen 'hepsinde ufak" tefek değişiklerle aynı hikâyeleri ileri süren Yaşar Kemalin payı da büyük. Böylece, iki tutku arasında bocâlıyan delikanlının hikâyesi olmaktan çıttan "Alageyik" te, iki saatlik filmi ayakta tutabilmek irin çok kere ayna sahneler tekrarlanıp duruyor: Delikanlı verdiği sözü bozup birkaç kere ava çıkıyor, köy ağası birkaç kere pusu kuruyor, pusu birkaç kere boşa çıkıyor, birkaç kere Zeynepi istemek için adam gönderiliyor, genç kız birkaç kere üzüntü içinde sevgilisini bekliyor...

Bu monotonluk arasında "Alageyik"in dikkate değer birkaç sahnesini meydana getirenler, Atıf Yılmazın öbür birçok filmlerinde olduğu gibi, daha çok senaryo dışı bulunmuş, rejisörün seçimine kalmış unsurları taşıyan bölüklerdir; Fitoia çe vrilmesi için seçilen Antalya köyü, çalışma ekibiyle "Gelinin muradı°ndakinden daha sıkı işbirliği yapan köylüler, bir düğün hazırlığı , bir düğün alayı...

Aceleye gelen film

Atıf Yılmaz "içeri" de çalıştığı zaman, hele vakti de bol olursa, anlattığı şeyden çok nasıl ahlatacağına ehemmiyet veren bir rejisördür. Böyle bir durumda bütün dikkatini dekorlara, kostümlere aksesuvarâ, teferruat kabilinden şeylere sarfeder, plân düzenlemelerine girişir. Seyircilerini de anlatılandan çok, dikkati çeken bu teferruat ile oyalar. "Alageyik" hemen tamamiyle "dışarı" da çevrilmiş bir film, üstelik aceleye geldiği de belli. Bu yüzden Atıf Yılmazın öbür filmlerine göre değişik bir yapısı, çalışma tarzının da rejisör üzerine -iyi ve kötü tesirleri var. Çekimin aceleye gelişi bir yandan rejisörün öbür filmlerindeki, üzerinde durulmuş fakat çok kere yapmacık havadan ayrılmasına yol açıyor. Hatta rejisörün, çok vakit bölümlere, bir detaydan genel plana geçerek başlamak şeklindeki "tik" inden kurtulduğu da görülüyor. Rahat çalışıldığı, hattâ filmin **bazı** bölümlerini köy halkı ile çalışma birliğinin eğlenerek meydana getirdikleri de görülüyor. Bununla beraber "AIageyîk"in senaryosu, Atif Yılmazın öbür filmlerinde formalizme varan gayretinden acılan yeri dolduracak sağlamlıkta olmadığı için, 'bu aceleye geliş; yapmacıksız ve rahat havanın yanı sıra ortaya çıkan aksaklıkları açığa vuruyor. Filmin hemen baştan sona temiz çekilmiş fotoğrafları dışında kalan unsurlârın başarılı olmadıkları göze

Yılmaz Güney ile Pervin Par "Alageyik"te

Ağanın ettiklerini geyik etmiyor!.

Yaşar Kemal
Bis!..

çarpmaktadır. Gürültülü, karmakarışık bir fon müziği, çok kere film.-deki zamanın anlaşılamıyacak bir hale, girmesine yol açan montaj -bilhassa başlangıçtan Halil'in köye, dönüşüne kadar olan kısımda birkaç koldan gelişen paralel anlatımdan dolayı-, kötü bir dublâj yüzünden sahnelerin bütün samimiliğini bozan yanlış "ton" da konuşmalar bu arada sayılabilir. Bunlara oyunun pek başarılı olmadığı da eklenebilir. Pervin Par, bütün filmlerinde olduğu gibi burada da vazifesinin yalnız gülümsemek ve somurtmaktan ibaret olduğunu sanan bir oyunda ayak diriyor. Beyaz perdede ilk defa görünen Yılmaz Güney, kendinden tecrübeli meslektaşlarından daha tabii bir oyun çıkarmağa gayret ediyor, fakat kameranın varlığını sık sık duyması, "kamera korkusu" ndan henüz tamamiyle kurtulamaması bu gayretleri baltalıyor. Geri kalanlar. köy filmlerinin kalıp tipleri içinde defelarca oynadıkları rolleri bir kere daha tekrarlıyor.

Eğer "Alağeyik" ten Atıf Yılmaz hesabına bir ders çıkarmak gerekirse bu rejisörün kendisine çalışma tarzı olarak, uzun bir hazırlık devresi, kısa bir çekim devresi seçmesinin daha yerinde olacağı söylenebilir. Uzun hazırlık devresi, senaryosunu daha iyi hazırlamağa. "Alageyik" te aceleye gelmiş unsurların daha film çekilmeden önce kararlaştırılmasına yol açacaktır. Kısa çekim devresi ise filmlerine daha rahat, daha tabii ve yapmacıksız bir hava sağlıyacâktır. Fakat Atıf Yılmazın herşeyden önce en zayıf iki noktayı halletmesi gerekir: Biri sağlam bir senaryodan mahrum kalışı, öbürü oyuncu idaresindeki başarısızlığı. Atif Yılmaz ne zâman eline sağlam bir senaryo alacak, oyuncularının seçimine ve idaresine ne zaman dekor ve aksesuvara verdiği ehemmiyeti verecek ve bu iki meseleyi hallettiği vakit ne elde edebilecek? Kendisinden merakla beklenen budur. Her halde, on yıldan beri bir düzüneden fazla film, çeviren ve piyasadaki rejisörlerin en önde gelenlerinden biri olan Atıf Yılmazın böyle bir denemeye girmesi zamanı çoktan gelmiştir.

"Gurbet"

Rejisör Osman F. Sedenin son eseri "Gurtbet'i daha başlangıçtan mevsimin en kötü, fakat -maalesef - aynı zamanda en fazla para getiren filmlerinden biri olmağa namzettir. Bu birbirine zıt iki netice aynı sebepten ileri geliyor: Başrolde Zeki Mürenin oynaması. Anlaşılmayan taraf, Müreni dinlemek için filme gidenleri -bu da anlaşılır şey değil ya- oyalamak üzere ayrıca Sadık Şendilin senaryosuna niye ihtiyaç duyulduğudur. Eğer maksat Mürenin sesi ise, bu kadar gürültü patırdıya ne lüzum var? Mürenin birkaç şarkısını sahnedeki söyleyişiyle aktarmak, biraz da sahne gerisindeki yaşayışından bahsetmek yeterdi. Ama Mürenin, kendi kendisini bile beyaz perdede canlandırmaktaki beceriksizliğini kestirenler işi sağlama bağlamak istemişler. Müreni öbür filmlerindeki gibi en inanılmaz rollere çıkarmakta devam ediyorlar. Müren bu filminde. Köprüdeki kayığı içinde balık kızartıp satan, birini canlandırıyor. Müreni "çevresine oturtmak" için yine bir sürü argo ezberletmişler, bunlar da Her zamanki gibi ağzından "dökülüyor". Çevresine oturamıyan Mürenin hali ise, silindir şapkalı, fraklı bir adamın balık kızartıp satması kadar gülünç, üstelik bu gülünçlük kayığın dışında da devam ediyor. Bunda, Şendilin yardımlarım belirtmemek haksızlık olur. Şendil, tıpkı Yaşar Kemal gibi, senaryolarında hep aynı şeyleri tekrarlar. -tabii başka bir tarzda-. Şendilin anlayışına göre bir senaryo ne kadar çapraşık, "kutu kutu içinde" çeşidinden birbirine geçme hikâyelerle dolu, entrikası ne kadar bol. olağanüstü tesadüfleri ne kadar çoksa o kadar mükemmeldir.; Bu işde kabahatli olan Sendil değil, bu senaryoları kabul eden prodüktör, ve rejisördür. Şendilin yeni senaryosunda, hizmetçilik yaparken kendisine tecavüze yeltenen zengin efendisinin oğlunu yaralayın erkek kılığına girerek kaçan ve Mürenin himayesine sığınan bir genç kız -Muallâ Kaynak- Mürenin iki "berduş" arkadaşı -Münir Özkul.Feridun Karakaya- ve genç kızı kötü yola sürüklemeğe 'çalışan biri kadın öbürü erkek iki randevucu -Melâhat İçli, Kenan Pars- var. Bu arada bir ırza tecavüz teşebbüsü, bir öldürmeye teşebbüs, iki, kere randevu evine düşüş, iki kere randevu evine baskın, iki kere temize çıkış, bir kere hapishaneye giriş, bir kere herşey yoluna girerken askere gidiş gibi olaylar arasında, MÜren, herşeye rağmen yarim düzüne şarkı söylemek fırsatını buluyor. Hattâ, sırf Mürenin özel gardrobunu teşhir için araya bir de hayal sahnesi eklenmiş, "Edi ile Büdü" filmlerindeki kıyafet ve oyunuyla Münir Özkul, "Berduş" daki rolünden iğreti alınan Feridun Karakaya. bu ağdalı melodramı sulandırmak için soğuk bir şaklabanlık yarışına girişiyorlar.

Bütün bu patırtıdan geri kalan üç şey var: Mithatpaşa stadyumunda çekilen uzun bir futbol maçı bölümünde haykıran, tepinen, birbirlerini hırpalıyan seyircilerin görüntüsü arasına, stadyumdaki "Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur" levhasının sokulması. Bu, rejisörün "sosyal hiciv'" alanındaki buluşunu meydana getiriyor. Üstelik o kadar beğenmiş ki, dalgın seyirciler atlamasın diye iki kere tekrarlamış. İkincisi, er olarak askerliğini yapan ve kepi altından Tarzanvari saçları taşan Mürenin sevgilisine yazdığı mektupta okuduğu cümle: "Sevgilim, burnumda sinüzit hastalığı bulduklarından saçlarımı kesmediler"... Mürenin sevgilisini daha çok erkek kılığında göstermek ise filmin üçüncü buluşu...

Zeki Müren
Saçı kepten taşıyor

M U S İ K İ

Besteciler

Besteci furyası

Türk bestecilerinin eserlerinin konser sahnesine çıkmadığından şikâyet edenler, tıka basa değilse bile, hiç' olmazsa birkaç ay açlıktan şikâyet etmiyecek kadar doydular. Geçen hafta Ankarada irili ufaklı birçok Türk eseri çalındı. Yazdıkları halka dinletilen besteciler arasında, profesyonellerle aşık atmıya niyeti olmadığını söyliyen bir "çırak" besteci bile vardı.

Geçen haftanın ilk Türk eseri, İlhan Usmanbaşın yaylı sazlar için senfonisi oldu. Ankara Müzik Festivalinin ilk orkestra konserlerinden birinde çalınması gerektiği halde bu eser, prova zamanı azlığı yüzünden Ankara Filarmoni Derneğinin ' konserine -bu derneğin 1953 yılından beri verebildiği yedinci konsere- aktarılmıştı. Bu tehirden faydalanan Şef Robert Lawrence, Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının yaylı sazlar grupunu titizlikle çalıştırmış, senfoniyi konsere toplu icra bakımından genel olarak doyurucu, fakat solo partilerde -bilhassa başkemancı ile birinci vivolanın bozuk sesli icraları yüzünden, her bakımdan intizamlı sayılamayacak bir icrayla çıkartmıştı. Besteci Usmanbaş bu eserini, besteleme tekniğiyle alâkalı sebepler göstererek, ehemmiyetli saymıyor ve 1950 yılından beri unutulup kalmış olduğu çekmecenin bir köşesinde tozlanmıya lâyık görüyordu. Senfonisinde Honegger tesirleri buluyor, Honegger'in senfonik düşünüşünün "sahte" ligini ileri sürüyor, bundan başka eserdeki alaturka yankılarının, senfonisinin hareket noktasına aykırı olduğunu söylüyor, yaylı sazlar senfonisinin, yaratıcılık hayatının bir intikal devri eseri olduğunu, birçok intikal devri eserinin kusurlarını taşıdığını belirtiyordu. Bestecinin, teknik ve üslûp mülahazalarıyla eseri aleyhine ileri sürdüğü bu görüşlere, vasat dinleyici, musikiden zevk alma, bestecinin ifadesini -kelimelerle anlatılamıyacak olan ifadesini- kavramış olma ve buna değer verme gibi yaratış hadisesiyle teknik ve üslûba kıyasla daha yakından alâkalı çıkış noktalarından hareket ederek karşı durabilir ve yaylı sâzlar senfonisini Usmanbaşın neö-klâsik-, çağının en mühim eseri olarak görebilir, hattâ romantik temayülleri olan bir dinleyici bu senfonisinde Usmanbaşın klâsik objektiflik ve soğuk kanlılıktan sıyrılarak kendini ondokuzuncu yüzyıl sonu romantiz-"minin kasvetli, buhranlı duygularına bırakmış olmasını, esere tesir kudretini sağlıyan bir vasıf diye kabul edebilirdi.

Aynı konserde, Ayla Erduran tarafından, değerli kemancının bu mevsim Ankarada verdiği ilk kon-

Ayla Erduran
Sildi süpürdü

serin menfi intibaını düzelten seviyeli bir çalışla sunulan, Mozart'ın No: 7, K. 271/a, re majör keman konsertosu da vardı. Bu eserin Mozart'a ait oluşundaki şüpheyi ansiklopediler kaydediyordu. Gerçekten, Ayla Erduranın çaldığı George Enesco kadanaları -Enesco bir yirminci asır bestecisidir- eserin karakterine hiç de aykırı düşmüyordu. Hiç olmazsa, Mozart'ın bıraktığı müsveddelerin günümüze daha yakın yıllarda yaşamış bir besteci tarafından gözden geçirildiği söylenebilirdi. Bu konserto Mozart'ın değilse, kimindi? Herhalde deha sahibi bir bestecinin...

Konserin ikinci kısmında Dvorak'ın "Yeni Dünya senfonisi Lavr,-rence idaresinde. Cumhurbaşkanlığı Orkestrasının çıkardığı en iyi icralardan birine kavuştu. Gerçi Lawrence, prinç 'çalgıları bando mızıka gribi kullanıyordu. Fakat bunun dışında, detayları birbir ortaya çıkartan , çalgı bölümlerine şahsiyet kâzandıran bir çalış ortaya çıkartmasını biliyordu.

Türk Bestecileri Forumu

Ankara Müzik Festivali çerçevesi içinde yer alan iki tane . "Türk Bestecileri Forumu" konserinde, altı Türk bestecisinin musikisi; iki konserde de Millî Kütüphane salonunu hıncahınç dolduran bir dinleyici topluluğuna, seviyeli icralara takdim edildi. Konserlerin ilk ilân edilen programlarında, icracılârdan bazılarının ya yabancı memleketlere seyahati, ya da konserlere eserleri yetiştirememeleri yüzünden, değişiklikler yapılmış, bazı eserler -Saygunun keman ve piyano süiti. Kodallının "Garip Şarkılar" ı gibi- programdan çıkartılmıştı. Forumları takdim ve idare, eden musiki tenkidçisi İlhan Mimaroğlu. ilk konseri' açan konuşmasında, yalnız bizde değil, Batı memleketlerinde bile, çağdaş bestecilerin eserlerini icra. ettirmekte karşılaştıkları güçlüklerden bahsetti Ve örnek olarak da besteci Bülent Arelin yaratma ihtiyacını başka bir sahada, resim ve heykel sahasında tatmin etmesini gösterdi. Mimaroğlu konserlere aynı zamanda besteci olarak da katılıyor, fakat bir "amatör" besteci olarak kabul edilmesini istiyordu. Besteciliği yan meşguliyet olarak ele aldığı anlaşılan tenkidçimn ilk konserde, klarinet ve viyolonsel için "Gereksiz Parçalar" ı, ikinci konserde de tek "klarinet için "Monolog" u çalındı. Hayrullah Duygu ve İlhan Usmanbaş tarafından başarıyla çalınan "Gereksiz Parçalar", halk musikisi biçimleri -Mars. Balland. Vals, Uzun Hava, Ça ça ça- üzerine mizahî bir fanteziydi ve "Monolog" klarinetçi Hayrullah Duygunun virtüozluğunu göstermesine vesile olan bir parçaydı. Amatör besteci Mimaroğlu, bu iki eserde, gözettiği hedeflere -mizah ve gösteriş-, ulaşmış sayılabilirdi. Ancak kendini ' amatör sayması .her ne kadar küçümsenecek bir davranış değilse de--erde, besteci mesuliyetinden kurtulabilmek için bir sığınak olmamalıydi. Öte yandan Üniversilteliler Müzik Derneğinin gelecek yıllardaki festivallerde, amatör bestecilere daha geniş yer vermesi, musiki halatımıza bir hareket, bir canlılık sağlaması bakımından, temenniyle şayandı.

Şaşırtıcı bir eser

Dinleyiciye şok tesiri yapan eser, İlhan Baranın "Üç Dans" ı oldu. Danslar, ağır zeybek gibi, horon gibi Anadolu danslarıydı. Baran bu dansların sadece ritm ve hareket unsurlarından faydalanmış, piyanonun vurma çalgı gibi kullanıldığı ve tını

imkanlarının araştırıldığı,hat yazısının değil, "diksonant" dikey yazıının hâkim olduğu, vahşi, saldırgan, fakat zeki, hayat dolu bir musiki yazmıştı. Devlet Operası bassosu Ayhan Baranın kardeşi İlhan Baran -yaş: 24-, Forum programlarına giren bestecilerin en gencidir. Henüz Devlet Konservatuarında Adnan Saygunun bestecilik sınıfına devam eden Baran, Türk musikisinin istikbalinin en büyük ümidi olarak görülebilir. .Piyânist Yıldıray Ölçerin her iki konserde de, sağlam teknikli, parlak, coşkun bir çalışla dinlettiği "Üç Dans", folklor unsurlarısın bön duyguluuluğa düşmeden nasıl kullanılabileceği hususunda çok daha tecrübeli ağabeylerine bile ders veren genç bestecinin diğer eserlerinin -Bagatellerin, Piyano Konsertosunun, Kuartetin- de artık konser

Atıfet Usmanbaş

Şiir gibi...

sahnesine çıkması lüzumuna işaret etmektedir.

Geçen yılki festival için yazılan, fakat tenorun konserden az, önce hastalanması yüzünden icra edilemiyen"Sonnet" ler Bülent Arelin mühim eserlerinden biri olmıyabilirdi. Fakat bestecinin "sadece tatlı musiki yazmış olmak için bestelediğini" söylediği bu musiki herhalde bestecinin maksadına uygun tesiri sağlamıştı. İlhan Berkin şiirleri üzerine bestelenen bu eserin beş bölümü, yekdiğerinin bir çeşit tekrarı gibidir. Arel, şiirlerdaki tekrar hususiyetine, musikisini de uydurmuştur. Birbirlerine az çok bağımsız üç vasat tenor ses, yaylı kuartet ve gitar- için yazılmış partisyonda tenor partisinde, bestecinin Türkçe orozodiyi muhayyilesini fazla çalıştırmadan kullanmış olması dolayısıyle biteviyelik varsa da gitarın irticalî karakterdeki refakati ve yaylı kuartetin sağladığı atmosferi eseri baştan sona ilgiyle takip edilen bir musiki haline getirmiştir. "Sonnet" ler. Bülent Arel idaresinde tenor Cemil "Sökmen, gitarcı. Siegfried Behrend ve Helikon Kuarteti -Can Kutay, Sıtkı Bursalı, Faruk Güvönç, İlhan Usmanbaş: tarafından prova sayısının azlığına kıyasla, doyurucu bir icrayla sunuldu.

Müzikli şiirler

İkinci konserin dikkat çeken eseri, İlhan Usmanbaşın, geçen yıl Amerikada bestecinin eşi soprano Atıfet Usmanbaş tarafından defalarca icra edilen ve başarı kazanan "Müzikli üç Şiir" ivdi. İnsan sesinin hem teganni, hem konuşma halinde kullanıldığı, piyano refakatinin şiirlerdeki, -Ertuğrul Oğuz Fıratın şiirleri- mânayı aksettirdiği bu eser, bestecinin ilk dodekafonik çalışmalarındandı. Şiirlerden ilki "Zamanın - örümceği"' geçen festivalde soprano Selma Emiroğlu ve piyanist Pertev Apaydın tarafından sunulmuştu, Eserin tamamı Pazar günkü konserde yurdumuzda ilk defa icra edilmiş oldu ve soprano Usmanbaş, Bülent Arelin bilgili refakatiyle , sanat hayatının en parlak- başarısına bu eserin tegannasinde varmış olduğunu isnat etti.

Piyanist Dieter Brux ,Yalçın Yüreğirin "Beş Türkü" sünde de bariton Seyit Ahmet Yıldıza, refakat etti.Yüreğir folklor malzemesinin kullanılışında İlhan Barana kıyasla, sötük ve buluşsuz kalıyordu.Cahît Koparal ile Halil Ekseriyet tarafından çalınan,' iki flüt için duo, Yüreğirin bestecilik kaabiliyetlerinin dahamüsbetbirdeliliydi.Bestecinin yaylı çalgılar triosu, kemancı Ulvi Yücelenin Almanyaya gitmesi yüzünden proramdan çıkarılmıştı. Yalçın Remzi **Yüreğir bestecilik e**ğitimine İstanbulda Cemal Reşit Reyin öğrencisi olarak başlamış.Amerikada Michigan Üniversitesinde devam etmiştir.

Birinci konserin başında Kemal İlericinin "Bizden Birkaç Renk"adlı yaylı kuartet süiti Helikon Kuarteti çalışından,ikinci konserde de Adnan Saygunun yaratıcılık hayatında bir dönüm noktası ve çok uzaktan en iyi eser sayılabilecek, Bartok tesirli Op.35 îkinci kuartet Juilliard kuarteti çalışında, manyetofonla dinletildi.

Her iki konserin sonunda, salonda bulunan besteciler sahneye çıktılar ve dinleyicilerin sorularını cevaplandırdılar. Amerikada yapılan "Bestsciler Forumu", konserlerinde olduğu gibi,dinleyiciler, program kağıtlarının üstünde herbir besteciye , ayrılmış vere sorularını yazıp kağıtları program idarecisine gönderiyorlar, o da alaka çekici soruları seçip bestecilere soruyordu.

Leyla Gencer Kovuldu

İlhan K. MİMAROĞLU

Geçen hafta, Leylâ Gencerin Devlet Operasındaki işine'son verilmiş olduğu açıklandı. Birkaç ay önce Gencerin, işine son verilmesi veya istifaya zorlanması bahis mevzuu olduğu sıralarda, Cumhurbaşkanının müdahalesiyle bunun önlendiği rivayetleri duyulmuştu. Bu sefer, ünlü soprano yurt dışında bulunduğu için ve Cumhurbaşkanının da bütün işi gücü bazı kıymetlerin 'ayâğının altına konan karpuz kabuklarını Çekip almaktan ibaret bulunmadığı için olacak kıymet düşmanları öyle görünüyor ki, büyük bir engelle karşılaşmadan amaçlarına varabilmişlerdir.*

Olan olmuş, Devlet Operası Leylâ Gencersiz kalmış, daha da önemlisi büyük bir değer harcanıvrmiştir. Devlet Operası zaten, Leylâ Gencersizdi. Ünlü soprano, dış ülkelerdeki angajmanları arasında gerçi bir vakit bulup her mevsim hiç olmazsa iki üç temsilde Ankara Operası sahnesinde görünebilirdi Ama Leylâ Genceri, kadrosunda bulunduğu teşekküle karşı ilgisizliğe sevkeden asıl sebep, La Scala'da, San Carlo'da, San Francisco operasında gördüğü saygıyı, Ankaranın Devlet Operasında görememiş olmasıdır. Opera göklerinin en parlak iki yıldızıyla kıyaslarsak, Leylâ Gencer, Maria Callas'tan daha kaliteli sesi, daha müzikal söyleyişi olan dramatik gücü Renata Tebaldininkinden çok daha üstün bir şarkıcıdır. Ama, küçük entrikalardan baş kaldırıp bu gerçekleri görebilen idareci nerede?

"Acaba Leylâ Gencere her ay ödenen 1500 lira mı çok görüldü?' suali de akla gelebilir . Öyleyse bu parayla batı ülkelerinde değil ünlü bir opera şarkıcısının, bir hizmetcisinin b i l e çalışmadiği üstelik Leylâ Gencerin Türkiyeye kazandırdığı şerefin bu paranın on misliyle bile sağlanamıyacaği unutulmamalıdır.*

Şüphesiz ki yeni Opera Müdürü Necil Kazım Akses 'Leyla Gencerin kontratını feshetmekle, bu ödevdeki ilk büyük gafını yapmıştır. Akla gelmişken şunuda soralım':Acaba Devlet Operasında Leylâ Gencere yakın maaş alan, buna rağmen yıllardır sahneye çıkmıyan, hattâ .Gencerin' aksine- yurt dışında' geçirdiği yıllarında üstelik de Devletin dövizini kullanan şarkıcılar yok mudur?

S P O R

Futbol

Şampiyon Fenerbahçe

Geçen haftanın son günü ellerinde kâğıt kalem gol avarajı hesabı yaparak bir takım virgüllü rakamlar çıkaran ve Fenerbahçenin Adalet maçında 2 - 1 lik bir mağlûbiyet daha alması ihtimaliyle şampiyonluktan düşeceği hükmüne varan Galatasaray taraftarları hayal sükutuna uğradılar. Gerçekten ligin başından itibaren birincilik mevkiini bırakmayan ve namağlûp bir durumda en son engele kadar gelen Fenerbahçenin şampiyonluğunu. Adalet maçının 1 - 2 lik bir neticesi gölgeleyebilir, böylece "5,5" e karşı "5,55" oranındaki averaj farkı Galatasarayı şampiyon edebilirdi. Tarafsız spor çevrelerinin yüzde 10 olarak tahmin, ettiği bu netice, Fenerbahçenin son Adalet maçındaki açık farklı -4 - 1- galibiyetle sadece sigara paketleri arkasındaki avaraj hesaplarında kaldı. Böylece bir engelli yarışın hiçbir engeline takılmadan neticeye vasıl olan Sarılâcivertli takım, taraftarlarının tezahüratı arasında İstanbul Profesyonel lig kupasını elde ediyor; "Adalete Güvenen" ve tam bir hafta. Adalet oyuncularım vaatleriyle besleyen Galatasaray da ikincilik mevkiinde kalıyordu.

Mithatpaşa Stadının Cumartesi günkü sinirli ve heyecanlı havası daha maçın dokuzuncu dakikasında Fenerbahçenin attığı golle yatışmış ve ikinci devrenin ortalarında Lefterin güc pozisyonda yakaladığı topu Adalet filelerine göndermesi ise skor tabelâsındaki 4 - 1 lik neticeyi sağlamıştı, namağlûp şampiyonluğu perçinleyen bu sonuç üzerine yurdun birçok köselerinden Mithatpaşa Stadına akan Fenerbahçe taraftarları takanlarını tezahüratla kutluyorlardi. Bu kutlayıcılar sadece İstanbuldan değil İzmitten, Eskişehirden. hatta Ankaradan bile kalkıp Mithatpaşaya koşmuşlardı.

Nitekim, Cuma gecesi Ankaradan kalkan yataklı Eksprese sırtındaki frağını bile- çıkarmağa fırsat bulamadan atlayan Fenerbahçe Klübü Başkanı Agâh E rozam görenler, "acaba trende balo mu veriliyor" diye düşündüler. Hakikaten biraz önce B. M. M. müzakerelerine başkanlık eden Erozan, Meclis Başkanı kıyafetiyle klübünün zaferinde hazır bulunmağa koşmuş, bu yüzden de kıyafetini trende değiştirmek zorunda kalmıştı.

Haklı zafer

Netice, plânlı bir transferin, klüp içi disiplinin, Ağustostan itibaren girişilen devler savaşının ve nihayet umumi görünüşü vasatin üzerinde bir bilançonun karşılığıydı. 32 puanla ve hiç yenilmeden şampiyon bitirdiği ligi, Fenerbahçe 18 kişilik kadrosuyla oynamıştı. Grafiklere göre kati neticede üç asın hissesi büyük olmuştu. Naci, Lef ter ve Basri.. Naci takım kaptanı olarak vazifesini becermiş, Lefter takımın teknisyenliğini yapmış. Basri ise defansın kilidini teşkil etmişti. Frağını çıkarmağa fırsat bulmadan maça yetişmek isteyen klüp başkanından antrenöre; masörden sezon boyunca şampiyonlara krampon yetiştiren malzemeciye kadar pek çok insanın, bu çorbada tuzu olduğu, bütün bunların başında ise Fenerbahceyi en zâyıf günlerinde dahi kudretli bir varlık olarak ayakta tutan büyük taraftar kitlesinin takımın en kuvvetli tarafını teşkil ettiği su götürmez bir hakikattir.

Ergun, Adalete **İlk golü atıyor**

Şampiyonluk, çantada keklik

Ligden Millî lige

İstanbul, Ankara ve İzmir gibi mahalli ligler, önümüzdeki Cumartesi gününden itibaren tarihe karışmaktadır. Bu liglerin yerini, geçmiş yılların Milli Küme oyunlarının daha cazip bir şekeliyle "Millî Lig" almaktadır.

Bu lige iştirak edecek İstanbul takımları şu sırayı almışlardır: Fenerbahçe, Galatasaray, Karagümrük. İstanbûlspor. Beşiktaş, Beykoz, Adalet. Vefa, Kasımpaşa, Beyoğluspof.

Ankara İstanbul ve İzmirde aynı zamanda başlayacak olan Türkiye çapındaki bu lise 16 takım iştirak edecektir. İlk Millî Lig, fistürün ilânından sonra büyük bir alâka toplamaya başlamıştır. Müsabakalar programdaki sıkışıklık sebebiyle ve bu seneye mahsus olmak üzere iki grup üzerinden yapılacaktır. Grup birinciliğini puanla temin edecak olan iki takım, haziran ayında üst Üste iki final maçına çıkacaklardır.

Şampiyon takımın, Avrupa Şampiyon Klüpler Turnuvasına iştirak imkânını bulması, Millî Ligi klüpler arasında sempatik bir kupa haline getirmektedir. Bunun yanı sıra bilhassa İstanbul takımlarının deplasman maçları o bölgelerde futbola duyulan alâkayı gemşletecektir. Ankara ve İzmir klüpleri Millî Lig arefesinde İddialı gözükmekte Veya öyle gözükmeye çalışmaktadırlar. Bu iddiaların bir grup birinciliğini, hele şampiyonluk hedefine kadar isabet kaydedeceğini tahmin bu .sene için zordur. Ne var ki, Ankara ve İzmir takımları kendi bölgelerinde oynayacakları deplasman maçlarında İstanbul blokundan puan koparabilirler. Bunun da grup birinciliklerinde alttan yukarıya doğru bir tazyik yapacağı muhakkaktır. Fakat, mevcut kadrolarıyla Fenerbahçe ve Galatasarayın kupa takımı sana ve hüviyetiyle de Beşiktaşın Millî Ligin akla ilk gelen favorileri olduğu şeklindeki tahmin hatalı sayılmamalıdır.